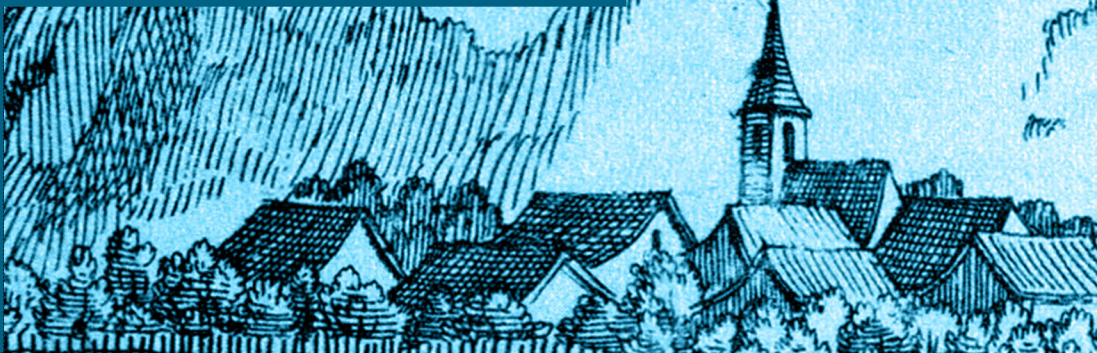

PROJEKT

GRADOVI POSAVJA

prihodnost je v digitalizaciji kulturne dediščine

Uredili Tjaša Alegro in Vita Petek

Univerza v Mariboru

Fakulteta za turizem

Projekt Gradovi Posavja

Prihodnost je v digitalizaciji kulturne dediščine

Urednici

Tjaša Alegro

Vita Petek

November 2021

Naslov <i>Title</i>	Projekt Gradovi Posavja <i>The Project Castles of Posavje</i>
Podnaslov <i>Subtitle</i>	Prihodnost je v digitalizaciji kulturne dediščine <i>The Future is in Digitization of Cultural Heritage</i>
Urednici <i>Editors</i>	Tjaša Alegro (Univerza v Mariboru, Fakulteta za turizem) Vita Petek (Univerza v Mariboru, Fakulteta za turizem)
Avtorji <i>Authors</i>	Vita Petek, Tjaša Alegro, Alenka Černelič Krošelj, Jaka Hervol, Mihajlo Jočić, Milica Vučić, Mojca Bračun, Fran Ilić, Nataša Mamić, Stela Levačić, Vera Stepanov, Taja Zupan, Mitja Marin, Leja Jamnik, Tea Kavčič, Jernej Srebernak in Adrijana Petan
Recenzija <i>Review</i>	Barbara Pavlakovič (Univerza v Mariboru, Fakulteta za turizem) Daša Ličen (Znanstvenoraziskovalni center Slovenske akademije znanosti in umetnosti)
Lektoriranje <i>Language editing</i>	Jasna Drnovšek (NAZIV)
Tehnični urednik <i>Technical editor</i>	Jan Perša (Univerza v Mariboru, Univerzitetna založba)
Oblikovanje ovitka <i>Cover designer</i>	Jan Perša (Univerza v Mariboru, Univerzitetna založba)
Grafike na ovitku <i>Cover graphic</i>	Grad Podsreda, Georg Matthäus Vischer – Topographia Ducatus Stiriae, javna last, ustvarjeno leta 1681, Wikipedia.org, 2021
Založnik <i>Published by</i>	Univerza v Mariboru, Univerzitetna založba Slomškov trg 15, 2000 Maribor, Slovenija https://press.um.si , zalozba@um.si
Izdajatelj <i>Issued by</i>	Univerza v Mariboru, Fakulteta za turizem Cesta prvih borcev 36, 8250 Brežice, Slovenija http://ft.um.si , ft@um.si
Izdaja <i>Edition</i>	Prva
Vrsta publikacije <i>Publication type</i>	E-knjiga
Izdano <i>Published</i>	Maribor, Slovenija, november 2021
Dostopno na <i>Available at</i>	http://press.um.si/index.php/ump/catalog/book/620

© Univerza v Mariboru, Univerzitetna založba
/ University of Maribor, University Press

Besedilo/ Text © Alegro, Petek in avtorji, 2021

To delo je objavljeno pod licenco Creative Commons Priznanje avtorstva 4.0 Mednarodna.
/ This work is licensed under the Creative Commons Attribution 4.0 International License.

Uporabnikom je dovoljeno tako nekomercialno kot tudi komercialno reproduciranje, distribuiranje, dajanje v najem, javna priobčitev in predelava avtorskega dela, pod pogojem, da navedejo avtorja izvirnega dela.

Vsa gradiva tretjih oseb v tej knjigi so objavljena pod licenco Creative Commons, razen če to ni navedeno drugače. Če želite ponovno uporabiti gradivo tretjih oseb, ki ni zajeto v licenci Creative Commons, boste morali pridobiti dovoljenje neposredno od imetnika avtorskih pravic.

<https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/>

CIP - Kataložni zapis o publikaciji
Univerzitetna knjižnica Maribor
728.81(497.433) (082) (0.034.2)

PROJEKT Gradovi Posavja [Elektronski vir] : prihodnost je v digitalizaciji kulturne dediščine / urednici Tjaša Alegro, Vita Petek ; [avtorji Vita Petek ... et al.]. - 1. izd. - E-knjiga. - Maribor : Univerza v Mariboru, Univerzitetna založba, 2021

Način dostopa (URL): <https://press.um.si/index.php/ump/catalog/book/620>
ISBN 978-961-286-470-5 (PDF)
doi: 10.18690/978-961-286-470-5
COBISS.SI-ID 83352323

ISBN 978-961-286-470-5 (pdf)

DOI <https://doi.org/10.18690/978-961-286-470-5>

Cena
Price Brezplačni izvod

Odgovorna osoba založnika prof. dr. Zdravko Kačič
For publisher rektor Univerze v Mariboru

Citiranje Alegro, T. in Petek, V. (ur.). (2021). *Projekt Gradovi Posavja: prihodnost je v digitalizaciji kulturne dediščine*. Maribor: Univerzitetna založba. doi: 10.18690/978-961-286-470-5
Attribution

Kazalo

Poglavje 1: Gradovi Posavja	1
1.1 Posavje	2
1.2 Gradovi	4
Poglavje 2: Gradovi Posavja – temelji kulturnega turizma v Posavju	11
2.1 Regionalno trajnostno povezovanje – projekt Gradovi Posavja	11
2.2 Pogled v aktivnosti med letoma 2014 in 2020	14
2.3 Pomen Gradov Posavja - kulturni turizem, trajnostni razvoj ter Agenda 2030.....	26
Poglavje 3: Grad Sevnica	31
3.1 Predstavitev območja.....	31
3.2 Geografske značilnosti območja.....	32
3.3 Družbene karakteristike	34
3.4 Predstavitev gradu.....	37
3.5 SWOT analiza	46
3.6 Inovativni produkti	48
Polavje 4: Grad Rajhenburg	51
4.1 Opis območja.....	51
4.2 Predstavitev gradu.....	51
4.3 SWOT analiza	62
4.4 Inovativni produkti	64
4.5 Ugotovitve.....	64
4.6 Zaključek.....	66
Poglavje 5: Grad Podsreda	69
5.1 Predstavitev področja	69
5.2 Predstavitev gradu.....	70
5.3 SWOT analiza	72
5.4 Inovativni turistični produkti	73
5.5 Ugotovitve.....	74
5.6 Zaključek.....	75
Poglavje 6: Grad Brežice	77
6.1 Predstavitev območja.....	77
6.2 Predstavitev gradu Brežice.....	80
6.3 SWOT analiza gradu.....	84
6.4 Inovativni turistični produkti	86
6.5 Ugotovitve	87
6.6 Zaključek.....	89

Poglavje 7: Galerija Božidar Jakac Kostanjevica na Krki	91
7.1 Predstavitev področja	91
7.2 Predstavitev gradu	92
7.3 SWOT analiza gradu.....	99
7.4 Inovativni turistični produkti	100
7.5 Ugotovitve	102
7.6 Zaključek.....	103
Poglavje 8: Grad Mokrice	105
8.1 Predstavitev področja	105
8.2 Predstavitev gradu	106
8.3 SWOT analiza gradu.....	108
8.4 Inovativni turistični produkti na gradu Morkice.....	109
8.5 Ugotovitve	110
8.6 Zaključek.....	111
Poglavje 9: Prihodnost je digitalizacija kulturne dediščine	113
Viri in literatura.....	117

Poglavlje 1

Gradovi Posavja

VITA PETEK IN TJAŠA ALEGRO

Gradovi so pomemben del naše kulture. Tudi v Sloveniji se lahko ponašamo z njimi, saj so številni med njimi dobro ohranjeni. V Posavju se na majhnem območju nahaja veliko število gradov, zato je Posavski muzej Brežice leta 2014 oblikoval projekt Gradovi Posavja, s katerim želijo združiti naslednje upravljalce (Posavski muzej Brežice, 2020):

- Galerija Božidar Jakac Kostanjevica na Krki, ki upravlja nekdanji samostan v Kostanjevici na Krki,
- Kozjanski park Podsreda, ki upravlja grad Podsreda,
- Kulturni dom Krško, enota Grad Rajhenburg, ki upravlja grad Rajhenburg,
- Javni zavod kultura, šport, turizem in mladinske dejavnosti Sevnica, ki upravlja grad Sevnica,
- Posavski muzej Brežice, ki upravlja grad Brežice in
- Terme Čatež, ki so lastnik gradu Mokrice.

V nadaljevanju bomo predstavili značilnosti Posavja in danosti za razvoj turizma.

1.1 Posavje

Posavje je neformalna geografska entiteta v Sloveniji in se nahaja v vzhodnem delu osrednje Slovenije. Posavje sestavlja šest občin - Bistrica ob Sotli, Brežice, Kostanjevica na Krki, Krško, Radeče in Sevnica. Ima 75 619 prebivalcev (2015). Je majhna regija, druga najmanjša po površini (Gospodarska zbornica Slovenije, 2020). Na območju Posavja deluje tudi Lokalno akcijsko skupina (LAS) Posavje, ki jo je na ustanovni skupščini v oktobru 2015 v Krškem ustanovilo 99 partnerjev (LAS Posavje, b. d.).

Tabela 1: Število prebivalcev po območjih Posavja

Občina	Št. prebivalcev (1. 1. 2015)	Površina v km ²
Bistrica ob Sotli	1.382	31,1
Brežice	24.184	268,1
Kostanjevica na Krki	2.455	58,3
Krško	25.835	286,5
Radeče	4.282	52,0
Sevnica	17.481	272,2
Posavje	75.619	968,2
Slovenija	2.062.874	2.0273,0

Vir: SURS, b. d.

Geografski položaj in bližina Zagreba sta priložnost za razvoj mejnih trgovin in storitev. Na tem območju so pomembne prometne povezave, zlasti cestna in železniška, pa tudi letališče Cerklje ob Krki. To območje ima naravne vire, kot so surovine in vodni potencial. Najpomembnejša surovina je les. Uporablja se za papirno in pohištveno industrijo. Ena od surovin je gramozni pesek, ki se uporablja v gradbeništvu. Tudi vodni potenciali so za to regijo zelo pomembni, še posebej reke, med njimi predvsem reka Sava. Na njej je več hidroelektrarn, ostale reke pa so pomembne zlasti za razvoj turizma. Za območje so vitalnega pomena termalne vode, ki so osnova za razvoj turistične in zdravstvene dejavnosti. 48 % območja Posavja so kmetijska zemljišča. Zaradi ugodne klime je območje primerno za razvoj kmetijstva, predvsem sadjarstva in vinogradništva. Razvoj turizma v regiji temelji tudi na kulturni dediščini, za katero ugotavljajo, da je kljub svoji raznolikosti še premalo prepoznavna in obiskana. Na območju je registriranih 1278 enot nepremičnske kulturne dediščine, med njimi 14 spomenikov, ki so državnega ali lokalnega pomena. Sem uvrščajo gradove/graščine/utrdbne in muzeje; etnološko/naselbinsko dediščino; znamenite hiše in mavzoleje velikih osebnosti; arheološka najdišča; tehniško dediščino in repnice. Te so posebnost, ki je pomembna

za razvoj vinskega turizma na tem območju. Repnice so jame, skopane v kremenčevem pesku, ki ga je na območje Bizeljskega pred milijoni let naplavilo Panonsko morje. Imenujejo se po repi, ki so jo v njih shranjevali poleg drugih poljskih pridelkov. Peščene luknje spadajo med avtohtono naravno, zgodovinsko, etnološko in kulturno dediščino tega območja. Na območju Bizeljskega in Pišec je bilo več kot 150 repnic, trenutno je v okolici Brezovice urejenih 5, v katerih shranjujejo in zorijo vina (LAS Posavje, 2018; RRA Posavje, b. d.).

Nosilni turistični produkt območja LAS Posavje je zdraviliški in velnes turizem. Prav tako je na območju močno zastopan potencial naravne in kulturne dediščine, vina in kulinarike ter športno rekreacijske infrastrukture. Tu v strateškem načrtu prepoznavajo možnosti za kakovostno nadgradnjo. Turizem je v območju prepoznan kot izjemno perspektivna gospodarska dejavnost. Strategija razvoja turistične destinacije Posavje 2011-2015 je temeljila na sinergiji ponudbe Term Čatež kot največjega termalnega kopališča v Sloveniji in osrednje atrakcije oz. turističnega proizvoda destinacije na eni ter ponudbe manjših turističnih ponudnikov na drugi strani (vinarjev, gostincev, lastnikov zidanic, turističnih kmetij, upravljalcev kulturne in naravne dediščine, ponudnikov športnih in rekreativnih dejavnosti idr.). Skladno s Strategijo slovenskega turizma 2012-2016 se je destinacija Posavje vse bolj usmerjala k aktivnim počitnicam na podeželju in sledila sloganu Aktivno-Zeleno-Zdravo Posavje. Podroben pogled podatkov za obdobje 2008-2014 pa kaže na padec prihodov turistov do leta 2012 in nato postopno okrevanje. Glede na zadnje leto, ki ga je zaznamovala pandemija Covid-19 in ustavitev turizma, bo zanimivo spremljati, kako bo turizem v regiji okrevljal. V statistični sliki izstopa občina Brežice, kjer je s Termami Čatež ponujena glavnina nočitvenih kapacitet in ustvarjenih največ prihodov in nočitev območja LAS. Večja centra s koncentracijo kapacitet sta še Krško in Sevnica, kjer pa število ustvarjenih prihodov in nočitev pada (LAS Posavje, 2018).

V strukturi nočitvenih kapacitet je bilo v letu 2014 največ stalnih ležišč na voljo v kampih (2400), a ta so na voljo le v občini Brežice, 1719 ležišč je bilo v hotelih in podobnih nastanitvenih objektih, 943 ležišč pa še v drugih objektih. Visok porast kapacitet je bil v primerjavi z letom 2008 ravno v kategoriji drugih objektov, in sicer kar za 78 %, najbolj v občinah Brežice (261) in Krško (118). Za občino Radeče uradni statistični podatki niso na voljo, po podatkih JZ KTRC Radeče pa prihaja do težav pri zagotavljanju nočitvenih kapacitet ob večjih dogodkih in prireditvah, kot je na primer svetovno ribiško tekmovanje. V območju manjka ponudba zasebnih

kapacitet in večja pestrost le-teh (npr. ni 'glamping' ponudbe, kampov, avtokampov...) (LAS Posavje, 2018).

V Registru posavskih tematskih poti je evidentiranih 12 planinskih poti, 85 pohodniških poti, 11 učnih poti, 2 spominski poti in 6 romarskih poti. Tematske poti so v večini urejene, vendar niso označene, saj so brez pojasnjevalnih, obvestilnih in smernih tabel. Znane in priljubljene so gozdne učne pešpoti, območje prečkata evropska pešpot E6 in Emina romarska pešpot. Konjeniške poti so urejene v Radečah. Dobro se uveljavlja Posavski festival tematskih poti. Težave so pri upravljanju in zagotavljanju sredstev za vzdrževanje poti (LAS Posavje, 2018).

Podeželje s svojimi dobrotami, vinom in kulinariko, še ni izkoristilo vseh potencialov. Vinsko turistične ceste (VTC) na območju so štiri: Bizeljsko–sremiška VTC z znamenitimi repnicami, Podgorjanska in Gornjedolenjska s cvičkom PTP, območje Bistrice ob Sotli pa je vključeno v Šmarsko-Virštanjsko VTC. VTC potekajo skozi atraktivno pokrajino s številnimi objekti kulturne dediščine. S podporo LEADER je bil zasnovan turistični produkt 'turizem v zidanicah' (LAS Posavje, 2018).

Posavje je v Sloveniji znano kot območje gradov, ki prinaša bogato kulturno dediščino in odraža zgodovino celotnega območja. Na slovenskih gradovih si je v veliki meri moč ogledati muzejske zbirke, ki so velikokrat del turističnih obiskov ali kar razlog za obisk destinacije.

1.2 Gradovi

Gradovi predstavljajo zgodovinski, kulturni in arheološki element, ki izvira iz srednjega veka in še danes ohranja svojo pomembnost. Kljub temu, da ostajajo stari in izgubljajo nekdanji pomen, še vedno zbujejo pozornost. Poleg besede grad je za oznake grajskih stavb pogosto mogoče zaslediti tudi besede kastel, utrdba, trdnjava, gradič, dvor, stolp, graščina, dvorec, vila, rezidenca, palača in pristava, pa tudi kmečki dvorec, meščanski dvorec in komenda. Beseda grad se uporablja za pomen vseh nekdanjih sedežev fevdalcev (Kronika, 2012, str. 393).

Posebno vprašanje predstavlja termin graščina, ki je izpeljanka iz besede grad. Za opredelitev arhitekturne tipologije posameznih grajskih stavb je ta termin prešibek in se zato s tega vidika skoraj nikjer več ne uporablja. Ta termin je moč uporabljati za vse grajske stavbe, srednjeveške in novoveške, utrjene in neutrjene, v mestih ali na podeželju, vendar le s funkcionalnega vidika kot oznako za sedež zemljiškega gospostva. Ta termin je moč rabiti tudi za oznako samih zemljiških gospostev oziroma za vso posest, ki je spadala k posamezni grajski stavbi. Termin graščina je torej primeren le za oznako pravnega statusa, ne pa tudi za arhitekturno tipološko oznako posamezne grajske stavbe (ZRC SAZU, 2020).

Raziskave zadnjih let so gradove v Sloveniji opredelile s tremi pojmi, in sicer termini grad, dvor in dvorec. S temi izrazi z zgodovinskega in arhitekturnega vidika je mogoče natančno in dosledno določiti osnovne značilnosti takšnih stavb (ZRC SAZU, 2020a).

Srednjeveški gradovi imajo posebno lego v prostoru. Običajno stojijo na izpostavljenih mestih nad skalnimi previsi tik nad naselji ali nad pomembnimi starimi potmi. Stolpi in obrambni zidovi, palaciji, kapele in drugi grajski prostori so se v stoletjih svojega razvoja dvignili iz naravnih sten, kakor da bi zrastle iz njih. Temeljni kamen, na katerem celotna stavba stoji, večinoma ni delo človeških rok, ni samo del narave, temveč kar narava sama. Zdi se, da je bistvena sestavina skrivnostne in večinoma tudi grozljive lepote gradov in srednjeveške kulture prav ta, na začetku skoraj nerazločljiva in nerazložljiva bližina narave in še nekaj več (ZRC SAZU, 2020).

Poznamo številne videze gradov, od velikih kamnitih srednjeveških utrd do modernih in razkošnih gradov. Videz gradu se je skozi zgodovino spreminjal, najpogosteje zaradi razvoja tehnologije, zaradi sprememb njihove funkcije in namena. Prvi gradovi so bili zgrajeni v zgodnjem srednjem veku. To so bili pravzaprav gradovi zemlje, ki so bili v prvi vrsti namenjeni obrambi pred sovražnikom. V več tisoč letih so se gradovi razvili v modele Motte in Bailey gradov. Motte predstavlja hrib, na katerem je stal sam grad, Bailey pa predstavlja ravno površino ob hribu. Prednost gradov Motte in Bailey je, da so bili zgrajeni zelo hitro in jih je bilo težko napasti. Kasneje so gradove in utrdbe začeli graditi z lesom. Kmalu zatem so napadalci ugotovili, da je najpreprostejši način za premagovanje takega gradu streljanje puščic. Številni srednjeveški gradovi so bili zgrajeni tako, da so zdržali obleganja in napade. Primerni so bili za odganjanje napadalcev. Izstopala so večja in svetlejša okna, več prostorov, več okrasnih predmetov znotraj in zunaj

gradu. Da bi se izognili nepotrebnemu propadanju gradov in uspešno odbijali napade, so se odločili zgraditi debelejšje zunanje stene. Dodali so tudi zunanje stenske kroge. Take stavbe so imenovali koncentrični grad ali "grad znotraj gradu." V zgodnjem modernem času gradovi niso bili več gradovi, ampak palače. Od leta 1500 se je bogatejše prebivalstvo namesto utrd ob odločilo za gradnjo palač. Premožni ljudje in ljudje, ki so bili cenjeni v družbi, so začeli vlagati svoj denar v palače in vrtove. V sodobnem času so se nekateri posamezniki sprostili v neskončne in zapletene strukture gradov. Ti gradovi naj bi omenili in praznovali preteklo dobo (Exploring Castles, 2020).

Gradovi so ena najprivlačnejših turističnih atrakcij po vsem svetu. V Sloveniji jih je več kot 500. Zgodovinsko gledano je razlog za to prisotnost Habsburžanov v Sloveniji od 14. stoletja do 1918. »Slovensko ozemlje« je bilo zaradi svojega položaja v zgodovini zanimiva destinacija za okupatorje zahoda in vzhoda. Slovenija je kraj bogate zgodovine in njeni gradovi so morda najboljša zgodovinska turistična ponudba. Dajo priložnost za ponudbo popolnega turističnega izdelka. Gradovi zagotovo pomagajo turističnemu razvoju območja, v katerem se nahajajo (Wanderin Helene, 2020).

Številni starejši gradovi so bili zgrajeni na hribih ali pečinah, da bi imeli boljšo obrambo. V nižjih delih mest so gradili sodobnejše gradove. Gradovi z vrhov vzpetin nudijo lep razgled. Gradovi v Sloveniji so privlačna turistična atrakcija in štirje so med deseterico najbolj obiskanih turističnih znamenitosti v Sloveniji. Čeprav ima vsaka od njih posebno zgodbo, so najbolj priljubljeni in najbolj obiskani Blejski grad, Ljubljanski grad, Predjamski grad in Stari grad v Celju. Na potovanju po Sloveniji turisti na vsakem koraku vidijo gradove in cerkve. Ugotovili smo, da najdemo vsaj en grad na 15 milj, kar je veliko in pomeni pravi zaklad. Zgrajeni so bili v srednjeveškem, renesančnem in baročnem obdobjem, prve sledi njihove gradnje pa segajo v antiko (STO, 2020).

Na stotine gradov je spremenil čas, nekateri obstajajo le kot ruševine, ki pa so še kako zanimive, predvsem zaradi legend in lepega pogleda na pokrajino. Številni gradovi so preživeli preizkus časa in danes turistom ponujajo številne zanimive objekte. V njih si lahko obiskovalci ogledajo razstave in predstave, koncerte, v njih lahko prespijo, nekateri nudijo prostor za poroko in druge slavnostne prireditve. Spanje v gradovih je za turiste zelo zanimiva ponudba. Številni gradovi so danes spremenjeni v hotele. Njihovi vrtovi skupaj s kulinariko privabljajo turiste z vsega

sveta. Debele stene gradov so ozadje za aktivne počitnice, povezane z zgodovino (ibid.).

Gradovi danes predstavljajo mešanico zgodovinskega in modernega. So prava osvežitev na turističnem potovanju, pa naj gre za ruševine, ki jih turisti lahko raziskujejo, ali za posebne poglede na naravo, ali sodobne gradove, ki se nahajajo v bližini mest. Gradovi so zanimivi, povezani so z zgodovino, z vladarji in kralji in lahko nudijo obiskovalcem posebne izkušnje (ibid.).

Vsak grad ima svojo posebno zgodbo, mite in legende, ki se ohranjajo skozi stoletja. Z razvojem turizma in z vse večjo razpoložljivostjo destinacij se je razvila potreba po novi, edinstveni ponudbi. Turisti so danes zelo zahtevni in pričakujejo vse večjo raznolikost ponudbe. Gradovi so zelo zanimivi in zato v mnogih mestih vodilna turistična ponudba. Pričajo o vojaški in finančni moči, saj so bili mnogi v času gradnje dobro zasnovane vojaške utrdbe. Stanovalcem so nudili zaščito pred sovražnimi napadi, njihova notranjost pa je bila večinoma obdana z umetniškimi deli (ibid.).

Po vsej Evropi stojijo gradovi, ki danes privabljajo milijone turistov z vsega sveta. Vsak od njih nosi zgodbo in legendo, pa tudi poseben videz. Zato si vsaka država, ki je lastnica ohranjenih zgodovinskih gradov, prizadeva, da bi jih vključila v svojo turistično ponudbo. Danes ponujajo muzeje in galerije, restavracije, poročne prostore. Kakorkoli, gradovi v sodobnem obiskovalcu prebudijo radovednost in željo, da bi občutil duh preteklih časov (ibid.).

Gradovi se med seboj razlikujejo glede na to, kdo je bil lastnik: kralj, knez, car ali ubožni podeželski baron. Drugačni so, če so bili postavljeni v gorah, na obali, na bregu reke ali na ravnini. Gradili so jih bogati plemiči v prvih stoletjih srednjega veka. Prebivalstvo se je moralo braniti pred osvajalci, na primer pred Vikingi ali Huni, zato so si postavljali najprej lesene ali kamnite utrdbe. V dvanajstem in trinajstem stoletju so nekateri vladarji zagospodavali nad razsežnimi področji. Morali so utrjevati svojo oblast in braniti mejna območja, zato so začeli graditi gradove. Ti so ponujali zavetje plemiču, družini in ljudem, ki so živeli v okolici. Bili so tudi upravna središča zemljiških gospodstev. Prvi gradovi so bili iz lesa, ki je bil pri roki in pripravljen za obdelavo. Kasneje ga je začelo primanjkovati, zato se z razvojem zidarstva gradnja gradov spremeni. V njihovi bližini je prihajalo do spopadov. Grajski zidovi so imeli odprtine, podobne oknom, s katerih so napadli sovražnike. V gradovih so začeli

delati osrednje dvorane, ki so bile povezane z drugimi majhnimi sobami. Te so postajale veliko boljše in udobneje urejene. Glavni plemič je imel posebno sobo za delo (Kronika, str. 344, 2012).

Poleg gradov so v poznem srednjem veku postavili majhne fevdalne rezidence, imenovane dvori. Bili so središča manjših posesti. V 16. stoletju so mnoge tovrstne zgradbe ostale zapuščene, nekatere pa so v novem stoletju obnovili in razširili (ZRC SAZU, 2020).

Do nedavnega so gradovi obiskovalcem vzbujali strahospoštovanje. Imeli so jih za obrambne utrdbe z mnogimi temnimi skrivnostmi. V različnih obdobjih so gradili gradove različnih velikosti in postavitev. Danes najbolj poznamo gradove, zgrajene po letu 1700. To so večinoma veliki gradovi iz opeke in kamna, ki imajo običajno tudi velik park in lepo urejene vrtove. Gradovi so priljubljeni tudi pri otrocih, ker predstavljajo pravljice, ki so jih brali že od malih nog. Najbolj »otroški« grad se nahaja v Disneylandu (History Today, 2018).

Slovenija je posejana z gradovi, nekateri so bili skozi čas poškodovani, večina pa je okrašenih in predstavljajo enega vodilnih turističnih simbolov. Gradovi spadajo med kulturno dediščino, kar je pogosto eden glavnih razlogov za potovanja in tudi eden izmed motivov za izbiro te destinacije pred drugo. Gradovi privabljajo turiste, ki jih zanimata kultura in zgodovina, zanje je prihod na grad izkušnja, med katero pridobivajo nova znanja. Kulturna dediščina oziroma gradovi v turizmu so orodje za gospodarski razvoj, ki dosega rast s privabljanjem obiskovalcev, ki se zanimajo za zgodovinsko in umetniško dediščino regije ali skupine. Vprašanje je, kako pritegniti čim več obiskovalcev. Kar pa le te resnično pritegne, je že tu. Videz, zgodovina in zgodbe so tisto, kar jih privlači, tega se obiskovalci spominjajo. Seveda so danes gradovi urejeni za turiste vseh starosti. Mnogi od njih so bili preurejeni v hotele, ki imajo raznoliko ponudbo in zelo veliko število produktov (Lazar, 2010, str. 8).

Slovenski gradovi so del različnih zgodovinskih zgodb in na njihovih hladnih hodnikih lahko začutite skrivnostni srednji vek, pogled skozi okno pa vam bo pričaral zgodbo iz renesančnega romana. Mnogi izmed slovenskih gradov so preurejeni v hotele, ki z edinstveno ponudbo privabljajo goste z vsega sveta. Starodavne gradove boste našli v vseh slovenskih pokrajinah. Romantični vrtovi, izvrstna kulinarika in grajske stene, ki šepetajo zgodbe iz zgodovine, so odlična kulisa za aktiven dopust s pridihom romantike in zgodovine (I Feel Slovenia, 2020).

V nadaljevanju monografije je predstavljen projekt Gradovi Posavja ter zbrani podatki gradov Posavja, njihova zgodovina, ponudba in nanizani inovativni turistični produkti, ki jih študenti predlagajo za nadaljnji razvoj le teh. V zadnjem letu, od začetka pandemije Covid-19, so gradovi svoje delovanje prestavili na splet, pandemija je ponudnike turističnih storitev potisnila v digitalizacijo. Ponujajo virtualne ogleda in tako ohranjajo stik s svojimi obiskovalci.

Med spoznavanjem gradov Posavja, pri predmetu Slovenska kulturna dediščina, so študenti poiskali odgovore na naslednja raziskovalna vprašanja:

RV 1: Kako destinacija predstavlja grad? Katere turistične produkte v sklopu gradu ponuja?

RV 2: Po katerih komunikacijskih kanalih destinacija promovira izbrani grad?

RV 3: Kaj se poleg gradu še promovira v občini?

Delo je potekalo v šolskih letih 2019/2020 ter 2020/2021 pri predmetih Kulturna dediščina.

Poglavlje 2

Gradovi Posavja – temelji kulturnega turizma v Posavju

ALENKA ČERNELIČ KROŠELJ

2.1 Regionalno trajnostno povezovanje – projekt Gradovi Posavja

Območje Posavja zaznamuje geografska lega pomembne prometne poti med zahodom in vzhodom. O tem pričajo arheološke najdbe iz najstarejših odkritih časov, od prazgodovine do časa Keltov in Rimljanov, ki so zapustili dediščino, ki območje opredeljuje tudi v naši sodobnosti. Tako je nekdanje prometna povezava med rimskima mestoma Emona¹ in Nevidounum² še vedno na istem mestu in povezuje Evropo z Balkanom in Azijo.

Druga pomembna danost so reke, med katerimi ima osrednje mesto reka Sava, ki je bila tudi pomembna prometnica. Ob njej so rasli gradovi, ki so se v različnih oblikah ohranili do danes. Na majhnem območju 973,9 km² se je skozi stoletja ohranilo 10 večjih gradov, od katerih je 6 povezanih v neformalno združenje Gradovi Posavja.

¹ Danes Ljubljana, glavno mesto Republike Slovenije.

² Manjša vas Drnovo, blizu Brežic, kjer ima dom Posavski muzej Brežice, JV Slovenije.

Projekt je bil oblikovan v letu 2014 in vključuje upravljavce šestih gradov v Posavju, ki so se pridružili neformalnemu združenju, in sicer: Galerija Božidar Jakac Kostanjevica na Krki, ki upravlja nekdanji samostan v Kostanjevici na Krki, Kozjanski park Podsreda, ki upravlja grad Podsreda, Kulturni dom Krško, enota Grad Rajhenburg, ki upravlja grad Rajhenburg, KŠTM Sevnica, ki upravlja grad Sevnica, Posavski muzej Brežice, ki upravlja grad Brežice, in Terme Čatež, ki so lastnice gradu Mokrice. Če pogledamo drugače, v projekt so kot upravljavci in lastniki gradov z območji (parki) vključeni regionalni in lokalni muzeji ter zavodi, krajinski park in gospodarska družba. Že samo partnerstvo je primer medsektorskega sodelovanja, kjer se prenašajo izkušnje, predvsem pa mrežijo pogledi na naloge, cilje in prioritete. Ključni cilj je enovito razumevanje kulturnega turizma, predvsem pa zagotavljanje enakovrednega partnerstva. Skupni projekt omogoča mreženje različnih ključnih izzivov: načine rabe pozitivnih in negativnih izkušenj, izbire pravih korakov idr. Muzeji pa ob tem razmišljajo, kako se strokovno, kakovostno in odgovorno odzivati na pričakovanja »turizma« po igrifikaciji, »zgodbarjenju« in nenehnemu iskanju atrakcij, ki naj bi privabile novo publiko ter zagotovile denar za obstoj in prihodnost dediščine in tradicije.

Pomemben poudarek je tudi celovita obravnava in skrb za okolje, ekologijo, trajnostno vključevanje dediščine s ciljem, da se ob boljših »turističnih rezultatih« izognejo številnim okoljskim težavam, ki so jim priča že razvite destinacije ob povečanju obiska in povečanih pričakovanih deležnikov. Skupna prizadevanja vključujejo programsko in promocijsko-tržno povezovanje gradov v Posavju, vzpostavljajo novo blagovno znamko z namenom skupne promocije javnih in tržnih storitev (dogodki, poroke, spominski predmeti, oddajanje prostorov v najem ipd.) in uvajajo novosti v načine trženja in v programe. V skupni brošuri, ki je bila izdana že v treh ponatisih, vabijo (PMB, b. d.):

Po gradovih in samostanih Posavja ...

... kjer spoznate bogato dediščino, prenočite, se zabavate in uživate v stoletjih, o katerih pripovedujejo zidovi in ljudje

Gradovi zaznamujejo pokrajino med rekami Mirno, Savo, Krko in Sotlo. So del kulturne krajine že več kot tisočletje in pričajo o življenju prebivalcev, ki se je prepletalo z življenjem vseh, ki so skozi te kraje potovali na vzhod ali zahod. Z vseh strani neba in z vseh poti vas na območju t. i. Posavja pozdravijo gradovi. Svojo pot lahko pričnete v Sevnici, z gradu opazujete reko Savo, ki je vaša vodnica do gradu Rajhenburg in vas pripelje tudi do gradu Brežice. Tam se ob sotočju dveh

rek, Save in Krke, lahko obrnete nazaj po reki Krki do Kostanjevice na Krki do mogočnega nekdanjega samostana ali pa nadaljujete pot ob reki Savi do gradu Mokerice. Z vseh strani vas pot pripelje tudi do gradu Podsreda, ki povezuje Posanje s Kozjanskim (2015, 2018, 2019).

Projekt nadgrajuje že obstoječe programe sodelovanja med gradovi in med lokalnimi skupnostmi ter gradi trdnije vezi na podlagi fizičnega in virtualnega povezovanja, skupne promocije in dopolnjevanja programov. Vzpostavljena je celovita ponudba na tem območju, s partnerji in aktivnostmi povezujejo celotno čezmejno regijo, da jo temeljiteje in bolj energično tudi promovirajo. Z inovativnim pristopom obenem projekt dviguje prepoznavnost in dodano vrednost mreži gradov ter vsem dosedanjim in razvijajočim se dejavnostim v regiji. Sredstva usmerja tako v klasične oblike promocije, kakor bo tudi v prihodnje, in v promocijo v obliki izdatnih vložkov v »incoming« turistične produkte. Projekt bo vplival tudi na delovanje in uspešnost turističnih, gostinskih in kmetijskih partnerjev, društev in združenj ter večjih poslovnih sistemov, saj je modularno zastavljen in deluje večplastno in povezovalno, to pa je poleg povečanega obiska drugi najpomembnejši učinek, saj boljša povezanost ustvarja nove ideje in produkte.

V petih letih tesnega povezovanja je bilo izvedenih več skupnih aktivnosti, v letu 2019 pa vzpostavljena tudi skupna spletna stran v dveh jezikih (Gradovi Posavja, 2019) (slovenski in angleški), ki omogoča še večjo dostopnost in tudi na ta način krepi povezanost. Poleg vsakoletnih tiskovnih konferenc, posvetov, promocijskih tur za novinarje in tour operaterje, zainteresirano javnost, dni odprtih vrat, skupnega produkta in paketov, ki jih vzpostavlja in trži gospodarska družba Terme Čatež (Terme Čatež, 2016), različnih skupnih dogodkov, promocijskih tiskov in vključevanja v razvojne projekte, se skupina usmerja tudi v predstavljanje pomena nepremične, premične in nesnovne dediščine, povezane z njo skozi pomembne vidike trajnostnega razvoja ter pomena dediščine.

Pandemija oziroma okoliščine, povezane s širjenjem koronavirusne bolezni in njenim preprečevanjem, so v letu 2020 močno zarezale v številne dejavnosti. Kot je razvidno na začetku leta 2021, so največji izzivi prav na področju turizma. Kako bodo Gradovi Posavja kot združenje prav zaradi različnih okoliščin, povezanih z upravljanjem in strategijami ter načini delovanja, sodelovali naprej, je ena izmed neznank, a skupina verjame v nadaljnji razvoj.

2.2 Pogled v aktivnosti med letoma 2014 in 2020

Posavski muzej Brežice je organiziral prvi skupni sestanek, ki je bil novembra 2014 na gradu Brežice. Povabljeni so bili vsi upravljavci in lastniki gradov, potrjena pa je bila namera povezovanja in skupnega delovanja na področju promocije, načrtovanja in izvajanja projektov in širšega delovanja. Povezovanje oziroma združenje še ni imelo skupnega naziva, delovno pa je bilo poimenovano (Posavski muzej Brežice, 2019):

Gradovi Posavja – Posavje, dežela gradov.

Leto 2015 je bilo leto prvih skupnih aktivnosti ter oblikovanja neformalne skupine, ki je nastala po prvem sestanku. K neformalnemu združenju so se priključili Galerija Božidar Jakac Kostanjevica na Krki, ki za Republiko Slovenijo upravlja nekdanji samostan v Kostanjevici na Krki, Kozjanski park Podsreda, ki v imenu Občine Kozje upravlja grad Podsreda, Kulturni dom Krško, enota Grad Rajhenburg, ki upravlja grad Rajhenburg v lasti Občine Krško, KŠTM Sevnica, ki upravlja grad Sevnica v lasti Občin Sevnica, Posavski muzej Brežice, ki upravlja grad Brežice v lasti Občine Brežice, in Terme Čatež, ki so lastnice gradu Mokrice. V skupino je bilo vabljeno tudi Ministrstvo za kulturo kot lastnik gradov Šrajbarski turn, Bizeljsko in Pišece, vendar se zaradi nedostopnosti oziroma še neodprtosti gradov niso odločili za sodelovanje, so pa o aktivnostih obveščeni. Prav tako so k sodelovanju povabili lastnika dvorca Raka, vendar se na poziv ni odzval.

Posavski muzej Brežice je že od začetka zadolžen za koordinacijo in vodenje projekta oziroma programa. V letu 2015 je program obsegal pripravo skupne brošure, skupnih projektov, predpripravo projektnih dokumentacij, pridobivanje partnerjev ter koordinacijo med njimi. Brošura, pri kateri je sodelovalo 5 upravljavcev, saj so Terme Čatež sodelovanje odpovedale, je izšla decembra 2015 v obsegu 16 strani in v dveh jezikih (slovenski in angleški jezik) v 30 000 izvodih³. Ob snovanju in pripravi skupne brošure je bil pripravljen skupni projektni predlog, ki vključuje raznovrstna povezovanja predvsem na področju programov in promocije s ciljem soustvarjanja močne in povezovalne »kulturne in turistične enote« **Gradovi Posavja**. Tako je bilo

³ Terme Čatež so leta 2016 ponovno pristopile k oblikovanju brošure, ki je bila ponatisnjena leta 2018 in 2019, obakrat v 15.000 izvodih.

tudi izbrano ime, pri čemer so sodelujoči uskladili različne poglede ter se odločili, da je poimenovanje ustrezno, kljub temu da vse historične zgradbe niso gradovi.⁴

Brošura Gradovi Posavja je bila predstavljena na tiskovni konferenci 29. 1. 2016.

V Posavskem muzeju Brežice so julija 2015 pripravili projektni predlog za prijavo na sredstva CLLD, predlog je bil usklajen s člani skupine v Posavju (KDK – Grad Rajhenburg, KŠTM, Grad Sevnica, Kozjanski park, Terme Čatež – Grad Mokrice, Galerija Božidar Jakac Kostanjevica na Krki), ki so se aktivno vključevali, vsak posamezno in skupaj, v pripravo strategije LAS Posavje za obdobje 2014–2020.

Leta 2016 so pripravljen projektni predlog skušali uvrstiti v prijavo na razpis Interreg Slovenija – Hrvaška, kar pa zaradi preobširnega partnerstva in težav z iskanjem partnerjev na Hrvaškem ni uspelo.

Maja 2016 so se predstavniki štirih gradov (Brežice, Podsreda, Sevnica in Kostanjevica na Krki) predstavili na Evropskem sejmu gradov v Hunedoari v Romuniji, kjer so opravili nekaj sestankov. Udeležba je bila uspešna in koristna za nadaljnje delo.

Prav tako se je jeseni ponovno vzpostavilo sodelovanje s Termami Čatež, ki so se aktivno vključile v sooblikovanje projekta.

V letu 2016 je bil oblikovan programski načrt z naslednjimi ključnimi nalogami:

- programsko sodelovanje na regionalnem nivoju – skupni paketi s Termami Čatež, skupni nastopi na sejmih izven Slovenije;
- skupne aktivnosti za pripravo ITP v Posavju in širše, prijava na razpis Ministrstva za gospodarski razvoj in tehnologijo;
- iskanje možnosti za pridobivanje drugih projektnih sredstev za skupno izvajanje programov in promocije;
- trdno partnerstvo in njegov razvoj;
- vključitev še preostalih gradov in sorodnih stavb v Posavju;

⁴ O dilemah, kaj je grad in kaj ne, si preberite: Sapač, I., (2012) Kaj je grad? Problematika terminološke oznake in temeljne definicije. V: Kronika, letnik 60, številka 3, str. 391–412. Pridobljeno iz <https://www.dlib.si/details/URN:NBN:SI:doc-RUYILTRN>

- medregijske povezave – tako v Sloveniji kot čezmejno;
- pridobivanje podpore vseh naših financerjev za obsežnejše skupne aktivnosti predvsem na področju skupne prepoznavnosti in promocije.

Izveden pa so bile naslednje aktivnosti:

- 29. 1. 2016, tiskovna konferenca – predstavitev brošure Gradovi Posavja;
- skupni sestanki za pripravo projektnega predloga Interreg in koordinacija ter iskanje partnerjev: od januarja do marca;
- delo na projektnih predlogih – noveliranje predloga za Interreg in za ITP, junij, september–november;
- sestanek upravljavcev in ponovna vključitev Term Čatež, 21. 9. 2016;
- koordinacija za pripravo skupnih programov; oktober 2016;
- koordinacija in izvedba sestanka z Damjano Pečnik, državno sekretarko MK, 11. 10. 2016 v Brežicah;
- predstavitev projekta na posvetu *Turizem in umetnostna dediščina Slovenije: gospodarstvo in raziskovanje v dialogu*, Letni referatorij dominikanskega samostana, Ptuj, petek, 25. november 2016, kar je izvedla Alenka Černelič Krošelj, direktorica Posavskega muzeja Brežice.

V letu 2017 so upravljavci Gradov Posavja nadaljevali s prizadevanjem za skupno promocijo. Prvi korak pri tem je bil oblikovanje skupne podobe z risbo posavskih gradov, ki jo je pripravila Vesna Zakonjšek iz Kozjanskega parka (Grad Podsreda). Upravljavci posavskih gradov smo na spletnih straneh dodali zavihke »Gradovi Posavja«, na katerih so redno objavljali aktivnosti, skupne dogodke ter mesečnike vseh dogodkov, ki se odvijajo na posavskih gradovih. V prvi polovici leta so izdali še brošuro z napovedjo ključnih dogodkov po gradovih Posavja in navedbo dni odprtih vrat v slovenskem in angleškem jeziku, ki je odlično dopolnjevala že obstoječo promocijsko, informacijsko zloženko Gradovi Posavja, saj poleg stalnih razstav na gradovih obiskovalce seznanja tudi z bogato ponudbo obrazstavnih programov in dogodkov. Za promocijo in za prodajo v muzejskih trgovinah so oblikovali vrečke-nahrbtnik z risbo posavskih gradov. S Termami Čatež, ki so lastnice gradu Mokrice, so oblikovali turistični paket »Gradovi Posavja – naj vas presenetijo«. Paket je bil namenjen obiskovalcem, ki si želijo spoznavati kulturno dediščino in grajsko arhitekturo, in vključuje obisk muzejev, galerij ter nastanitev v gradu Mokrice.

V letu 2017 je združenje opravilo naslednje aktivnosti:

- sestanek upravljalcev posavskih gradov in koordinacija za pripravo Konference Gradovi Posavja, 28. 3. 2017, Grad Rajhenburg;
- Konferenca Gradovi Posavja: Projekt povezovanja in izhodišče za sodelovanje, 6. 4. 2017, Grad Sevnica;
- sestanek upravljalcev posavskih gradov, 16. 5. 2017, Galerija Božidar Jakac, Kostanjevica na Krki;
- ogled dobre prakse na gradovih hrvaškega Zagorja, 14. 6. 2017;
- skupni zaključek Poletne muzejske noči posavskih muzejev in galerij, 17. 6. 2017, Grad Rajhenburg;
- predstavitev projekta na tiskovni konferenci Posavskega muzeja Brežice, 26. 6. 2017;
- sestanek upravljalcev posavskih gradov in koordinacija za pripravo strokovne ekskurzije po gradovih Posavja, 12. 9. 2017, Mestni muzej Krško;
- predstavitev in objava skupnega promocijskega paketa Gradovi Posavja – naj vas presenetijo;
- priprava in oddaja prijave na razpis EDEN – Evropska destinacija kulture, ki ga je razpisala Slovenska turistična organizacija, prijavitelj v imenu vseh je bila Razvojna agencija Posavje, prijavo pa so podprle vse posavske občine, oddana je bila 31. julija; žal projekt ni bil izbran med 5 finalistov;
- strokovna ekskurzija Gradovi Posavja, 23. 9. 2017;
- delo na projektnih predlogih – noveliranje predloga za Interreg in za ITP, CLLD, junij, september–november;
- sodelovanje s promocijskim gradivom na Dnevih slovenskega turizma v Kranjski Gori, 18.–20. 10. 2017.

Ker je bilo leto 2017 aktivno in »prelomno leto«, je v prispevek vključeno podrobnejše poročilo treh osrednjih programov: konference Gradovi Posavja, skupnega zaključka Poletne muzejske noči in strokovne ekskurzije Gradovi Posavja.

1. Konferenca Gradovi Posavja: Projekt povezovanja in izhodišče za sodelovanje, 6. 4. 2017, Grad Sevnica

Konferenco so organizirali z namenom nadgraditve in razširitve sodelovanja. Predstavili so projekt Gradovi Posavja in na podlagi predstavljenih povezovanj sorodnih združenj in dobre prakse povezovanj gradov v sosednji Avstrije oblikovali izhodišča za prihodnje sodelovanje.

Ob odprtju konference so prisotne nagovorili: Mojca Pernovšek, direktorica Javnega zavoda za kulturo, šport, turizem in mladinske dejavnosti Sevnica, Srečko Ocvirk, župan Občine Sevnica, in Renata Martinčič, v. d. generalne direktorice direktorata za turizem na Ministrstvu za gospodarski razvoj in tehnologijo.

V prvem sklopu konference je Damjana Pečnik, državna sekretarka na Ministrstvu za kulturo RS, predstavila grajske objekte v Sloveniji, njihov potencial, uporabo in obnovo, Martina Ajster, predstavnica Die Schlösserstrasse – Ceste gradov iz Avstrije, pa je predstavila uspešen projekt povezovanja gradov na avstrijskem Štajerskem.

V drugem sklopu konference je mag. Sandra Boršič, predstavnica Združenja zgodovinskih mest Slovenije in Mestne občine Novo mesto, predstavila uspešno povezovanje in sodelovanje slovenskih zgodovinskih mest, Alenka Černelič Krošelj, v. d. direktorice Posavskega muzeja Brežice, pa je predstavila projekt Gradovi Posavja, dosedanje delo in cilje v prihodnje. Nataša Kolenc iz Mestne občine Nova Gorica je ob zaključku konference predstavila projekt Restaura in poudarila potencial javno-zasebnega partnerstva pri revitalizaciji dediščinskih stavb.

Konferenci so se udeležili gostje iz celotne Slovenije in tudi iz Hrvaške: predstavniki upravljalcev in lastnikov grajskih stavb, turističnih organizacij, kulturnih ustanov, muzejev in konservatorsko-restavratorske stroke.

2. Skupni zaključek Poletne muzejske noči posavskih muzejev in galerij, 17. 6. 2017, Grad Rajhenburg

Upravljalci posavskih gradov z muzejsko dejavnostjo (Posavski muzej Brežice, Kulturni dom Krško, Grad Rajhenburg, Galerija Božidar Jakac Kostanjevica na Krki, Kozjanski park, Grad Podsreda) so na Poletno muzejsko noč, ki je skupna promocijska akcija slovenskih muzejev, po izvedenih programih v lastnih ustanovah svoje obiskovalce povabili še na prvi skupni zaključek Poletne muzejske noči. Ta se je v Posavju tako zaključila ob polnoči na gradu Rajhenburg, s koncertom Vaska Atanasovskega in Simoneja Zanchinija. Da bi obiskovalcem zagotovili enostaven dostop, so omogočili tudi organiziran avtobusni prevoz, s katerim so na grad Rajhenburg pripeljali obiskovalce iz Brežic in Krškega.

3. Strokovna ekskurzija Gradovi Posavja, 23. 9. 2017

Upravljalci in lastniki posavskih gradov so v počastitev svetovnega dneva turizma, 27. septembra, s ciljem večjega poznavanja naših potencialov ter skupnega trajnostnega delovanja in razvoja, organizirali strokovno ekskurzijo »Po gradovih in samostanih Posavja«, na katero so se podali v soboto, 23. septembra 2017. Na razpisano pot so privabili 49 udeležencev, predstavnikov medijev, turističnih delavcev in ostalih ljubiteljev gradov iz vse Slovenije in tudi sosednje Hrvaške. Pot so pričeli na gradu Sevnica, kjer je udeležence pozdravil tudi Srečko Ocvirk, župan občine Sevnica, ki je ob tem podpisal tudi listino t. i. Zelene sheme slovenskega turizma, s katero Slovenska turistična organizacija pod krovno znamko Slovenia Green združuje vsa prizadevanja za trajnostni razvoj.

Strokovna ekskurzija je pokazala ne samo interes za takšne programe, ampak je predstavila gradove tako, kot jih želi združenje – skupaj in kot celoto z raznolikimi in izjemnimi vsebinami. Pot po šestih gradovih je pokazala, da so le ti v veliki meri obnovljeni, dobro vzdrževani in upravljani. Pomembna pa je tovrstna skupna promocija, skupno delovanje, kar je tudi temelj, da je »pot po Gradovih Posavja« vključena v ponudbo oziroma kulturni turizem tako na promocijski način in s strokovnimi usmerjenimi vodstvi kot bolj »klasično turistično« in seveda tržno. Ocena je bila, da ima pot tudi velik tržni potencial v različnih oblikah (en dan, več dni, z različnimi drugimi programi ipd).

Skupina upravljavcev je intenzivno pripravljala in izvajala aktivnosti tudi leta 2018.

1. Tiskovna konferenca Gradovi Posavja: Gradovi Posavja – skupaj v Evropskem letu kulturne dediščine 2018, 15. 2. 2018, Galerija Božidar Jakac Kostanjevica na Krki

Na tiskovni konferenci so upravljavci in lastniki gradov, združeni pod okriljem projekta Gradovi Posavja, predstavili naše skupno delo v letu 2017 in načrte za leto 2018. Dogodka se je udeležilo 16 predstavnikov novinarjev, ki so v različnih medijih na lokalnem in državnem nivoju izčrpno poročali o konferenci.

2. Strokovna ekskurzija in ogled dobre prakse Die Schlösserstrasse, 24. in 25. 3. 2018, Avstrija

Predstavniki združenja Gradovi Posavja so obiskali združenje Cesta gradov jugovzhodne avstrijske Štajerske, ki deluje že več kot 30 let. Združenje »Die Schlösserstrasse« je predstavila Martina Ajster, ki je omogočila in organizirala ogled ključnih točk Ceste gradov in sestanke s predsednikom združenja ter z nekaterimi lastniki in upravljavci gradov.

3. 2. skupni zaključek Poletne muzejske noči posavskih muzejev in galerij v Galeriji Božidar Jakac Kostanjevica na Krki, 16. 6. 2018

Upravljavci posavskih gradov z muzejsko dejavnostjo (Posavski muzej Brežice, Kulturni dom Krško, Grad Rajhenburg, Galerija Božidar Jakac Kostanjevica na Krki, Kozjanski park, Grad Podsreda) so na Poletno muzejsko noč svoje obiskovalce povabili na skupni zaključek Poletne muzejske noči. Poletna muzejska noč se je v Posavju tako zaključila ob 23.30 v Galeriji Božidar Jakac Kostanjevica na Krki s sprehodom z baklami po parku skulptur Forma viva. Posavski muzej Brežice je svojim obiskovalcem iz Brežic do Kostanjevice in nazaj omogočil tudi prevoz.

4. Strokovni ekskurziji za hrvaške (15. 9. 2018) in slovenske muzealce v sklopu 2. kongresa slovenskih muzealcev (22. 9. 2018)

Organizirali so dve strokovni ekskurziji po Gradovih Posavja za strokovno občinstvo – muzealce iz Hrvaške in Slovenije. Posavski muzej Brežice je poskrbel za celodnevno vodstvo na poti, na posamezni lokaciji pa so za udeležence s strokovnim vodstvom poskrbeli na vseh ustanovah.

5. Promocijske aktivnosti – publikacije:

- Gradovi Posavja / The castles of Posavje, marec 2018, 16. strani, naklada 15.000, brezplačna izdaja, prvi ponatis.
- Gradovi Posavja: Dogodki, prireditve in razstave v letu 2018, ki jih morate obiskati, doživeti, videti .../ The Castles of Posavje: Events, Happenings, Exhibitions in 2018 you have to visit, experience and see ..., marec 2018, 16 strani, naklada 15.000, brezplačna izdaja.
- Predstavitvene elektronske prosojnice Gradovi Posavja, april 2018.
- Promocijski pano Gradovi Posavja, maj 2018.
- Vse publikacije so dostopne na lokacijah vseh sodelujočih ustanov, pri drugih ponudnikih, na spletu in predstavljene na različnih promocijskih aktivnostih.
- Nadaljevanje s skupnimi mesečnimi napovedniki dogodkov na spletnih straneh vseh ustanov, primer: <https://www.pmb.si/mesecni-napovednik-dogodkov>.
- Osvežitev turističnega paketa Gradovi Posavja – naj vas presenetijo, vodilni Terme Čatež: Grad Mokrice, vključeni vsi gradovi, dostopno na spletnih straneh, npr:
 - <https://www.termecatez.si/si/mokrice/ponudba/976-Gradovi-Posavja>,
 - <https://www.pmb.si/gradovi-posavja-%E2%80%93-naj-vas-presenetijo>.
- Nadaljevanje prizadevanj za pripravo in prijavo na projektne razpise: predstavniki smo preučevali in pripravljali vsebine za prijavo na razpis CLLD, vendar se za prijavo zaradi raznolikosti upravljanja in upravičenosti niso odločili.

Leto 2019 so nadaljevale »utečene« programske enote z različnimi dopolnitvami:

1. Tiskovna konferenca Gradovi Posavja: 17. 4. 2019, Grad Mokrice

Na tiskovni konferenci so upravljavci in lastniki gradov, združeni pod okriljem projekta Gradovi Posavja, predstavili skupno delo v letu 2018 in načrte za leto 2019.

1. **Ponatis publikacije: Gradovi Posavja / The castles of Posavje**, april 2019, 16 strani, naklada 15.000, brezplačna izdaja, drugi ponatis (tretja izdaja).

2. **Vzpostavitev in delovanje skupne spletne strani:**
<https://gradoviposavja.si/>.
3. **Študijska tura** v sodelovanju s STO, 23., 24. in 25. 5. 2019, novinarji iz Avstrije.
4. **3. skupni zaključek Poletne muzejske noči posavskih muzejev in galerij** v Posavskem muzeju Brežice, 15. 6. 2019.
5. **Osežitev turističnega paketa Gradovi Posavja** – naj vas presenetijo, vodilni Terme Čatež: Grad Mokrice, vključeni vsi gradovi: <https://www.termecatez.si/si/mokrice/ponudba/976-Mokrice-Gradovi-Posavja>.
6. **Nadaljevanje prizadevanj za pripravo in prijavo na projektne razpise** ter vključevanje v različne aktivnosti v sodelovanju s STO, RRA Posavje in drugimi.
7. **Prijava na razpis za mednarodno nagrado Jakob za turistično kakovost in odličnost v turizmu v okviru sejma Alpe Adria 2020** v oktobru in prejem nagrade JAKOB 2020 in naziva Ambasador inovativnosti v turizmu za področje inovativne turistične vsebine in programi v gradovih in dvorcih 2020. Nagrada je bila podeljena na slovesnosti ob odprtju sejma Alpe Adria 29. januarja 2020.

Prijava na razpis za mednarodno nagrado JAKOB je zahtevala pregled dejavnosti, ciljev, rezultatov ter odkrivala pomanjkljivosti, ki so postale temelj načrtovanja za prihodnost. Zaradi povednosti je v prispevek vključen daljši izvleček iz prijave.

»Gradovi zaznamujejo pokrajino med rekami Mirno, Savo, Krko in Sotlo. So del kulturne krajine že več kot tisočletje in pričajo o življenju prebivalcev, ki se je prepletalo z življenjem vseh, ki so skozi te kraje potovali na vzhod ali zahod. Lokacije velike zgodovinske vrednosti, združene v destinaciji **Gradovi Posavja**, v prostoru in širše, **izstopajo z bogatimi vsebinami**, ki predstavljajo **atraktivno turistično ponudbo**.

Raznovrstno organizirani upravljalci združujemo tako vsem skupne kot tudi od lokacije do lokacije raznolike vsebine. Nastanek in stavbni razvoj posameznega objekta je izhodišče za predstavitev prenovitvenih posegov. Grad Rajhenburg in nekdanji samostan v Kostanjevici na Krki v tem segmentu odpirata poglede tudi v različne doktrine varovanja dediščine, ki jih z muzejskimi predstavitvami predstavljamo javnosti. Gradovi so prostori muzejskih razstav, kjer predstavljamo

tako razvoj celotnega prostora od prazgodovinskih obdobij do današnjega časa ter življenja in ustvarjalnost ljudi ter stanje naravne dediščine na območju Posavja in Kozjanskega (muzejske postavitve v Posavskem muzeju Brežice, steklarska preteklost na gradu Podsreda, menihi trapisti in tematika izgnancev na Rajhenburgu, protestantizem v Posavju skozi prezentacijo na Sevnici ...), hkrati pa so to tudi prostori bogatih umetniških snovanj (vsi gradovi organiziramo likovne razstave; v tem segmentu izpostavljamo dejavnost umetnostnega muzeja Galerija Božidar Jakac, ki ambient nekdanjega cistercijskega samostana zapolnjuje tako z deli slovenskih ekspresionistov kot tudi z aktualno slovensko in mednarodno umetniško produkcijo). Ponudbo destinacije zaokrožuje grad Mokrice s hotelsko, gastronomsko ter športno – golf ponudbo.

Povezanost različnih upravljavcev gradov in samostana ter zasebnega lastnika gradu pomeni **inovativno povezovanje s spoštovanjem različnosti za doseganje skupnih ciljev. Projekt je nastal in živi izključno zaradi angažiranosti vseh vključenih in deluje brez zunanjih finančnih ali drugih spodbud.** Uživa pa širšo podporo in je vključen v različne promocijske aktivnosti na regionalni, državni in mednarodni ravni, kar je rezultat dobrega dela in odmevnosti projekta.

Vsak prinaša v združenje svoje vsebine, svoj pogled, svoje naloge, vendar pa jih skozi projekt in razvoj povezujemo v celoto. Razpršeno upravljanje, ki je ovira, postaja zaradi raznolike ponudbe prednost, saj Gradovi Posavja zagotavljajo vrhunske kulturne užitke, dostop do lokalne kulinarike in tradicionalnih znanj, omogočajo preživljanje prostega časa in prenočevanje na lokacijah, ki so sooblikovane z naravo. Dostop do lokacij je omogočen na različne, tudi okolju prijazne načine, celotna destinacija pa je tesno prepletena z lokalnim okoljem skozi zagotavljanje grajske infrastrukture za dogodke lokalnih organizatorjev (npr. Srednjeveški grad KD Svoboda Brestanica na gradu Rajhenburg, letni koncert odličnih zborov v viteški dvorani Brežice) ter za mednarodne prireditve (npr. mednarodni festival stare glasbe SEVIQC v gradu Brežice, koncerti iz glasbenega abonmaja ARSonica). Povezani gradovi so prostor za poletne šole in inovativen – drugačen način preživljanja prostega časa v počitnicah (glasbeni seminarji na gradu Podsreda, Poletna grajska dogodivščina v gradu Brežice, oddih glasbenikov na gradu Podsreda, kiparske in grafične delavnice v GBJ idr.) za različne umetnike (npr. Lutkovno gledališče grad Sevnica in mednarodni simpozij Forma viva). Z vključitvijo gradu Mokrice pa je destinacija dopolnila ponudbo z nastanitvami in z dodatnimi gastronomskimi, kongresnimi, poročnimi, športnimi vsebinami, ki se izvajajo na gradu, in tako

zaokrožila ponudbo v celoto. Skozi projekte gradov Posavja (Modra frankinja, Trapistin – rekonstruirana proizvodnja čokolade, Raba jabolk, Travniki sadovnjaki, Oživimo savske zgodbe in Črno-belo bogastvo Krškega polja) se prepletajo gospodarski vidiki, ki se udejanjijo skozi prihodke, le-te pa vračamo v dejavnost in v razvoj novih turističnih produktov oziroma v povezovanja s ponudniki tudi širše. Gradovi Posavja postajajo ključne turistične točke in informacijski centri za druge ponudbe v regiji – npr. za pohodniške in kolesarske poti, izposojajo električnih koles, za romarske poti, organizacijo in informacije za ogled Kostanjeviške jame, vodene ogleda mest ali degustacije idr.

Upravljalci stavb destinacije Gradovi Posavja se pri izvajanju programskih vsebin **povezujejo na mednarodnem, nacionalnem in v lokalnih prostorih na področju kulture, narave in turizma**. Del povezovalnih platform je skupen, deloma pa je ta v soodvisnosti z osnovno dejavnostjo, ki jo opravlja posamezni upravljalci historične lokacije. Muzejske ustanove (Posavski muzej Brežice, Galerija Božidar Jakac in KDK, enota Grad Rajhenburg) tako v mednarodnem in nacionalnem prostoru več povezovanj izvajajo na področju dediščine in medmuzejskih sodelovanj, so članice ICOM Slovenija in Skupnosti muzejev Slovenije ter aktivno soustvarjajo slovenski muzejski kulturni zemljevid. Kostanjevica na Krki je vključena v Združenje zgodovinskih mest Slovenije, Galerija Božidar Jakac je vključena v projekt »Visit Dolenjska – doživetja«. Kozjanski park je vključen v Skupnost zavarovanih območij, Europark Federation, v različne naravovarstvene zveze v slovenskem in mednarodnem prostoru. Partnerstva se izvajajo tako na področju kulture in izobraževanja kot tudi na področju varovanja narave.

Destinacijo Gradovi Posavja **promoviramo** od leta 2015 skozi raznovrstne aktivnosti in programe, še posebej s publikacijo - brošuro Gradovi Posavja, in drugimi promocijskimi materiali (skupna podoba Gradov Posavja – ilustracija Vesne Zakonjšek, predstavitveni pano posavskih gradov na vseh vključenih gradovih, skupna spletna stran), ki jih uporabljamo na lokaciji in na vseh zunanjih aktivnostih.

Skupaj izvajamo promocijske aktivnosti, s katerimi širimo vedenje o destinaciji Gradovi Posavja:

- Skupni zaključki Poletne muzejske noči na Gradovih Posavja od leta 2017 (2017: grad Rajhenburg, 2018: Galerija Božidar Jakac Kostanjevica na Krki,

- 2019: grad Brežice), z zagotovljenim avtobusnim prevozom za obiskovalce na posamezne lokacije.
- Skupno oblikovana ponudba je bila vzpostavljena prav s paketom Gradovi Posavja – naj vas presenetijo, kjer so vodilne Terme Čatež – grad Mokrice, vključeni pa vsi gradovi. Paket je vseskozi prisoten na spletni strani Term Čatež v vseh jezikovnih variantah.
 - Objave so tudi na Facebook profilih, pri čemer je FB Term Čatež tretje največje socialno omrežje v Sloveniji z več kot 300.000 sledilci. To je pokazatelj, da se tudi na sodoben, digitalni način že sami lotevamo skupnih projektov in promocije kulturnih znamenitosti.
 - Na spletnih straneh upravljavcev lokacij je na voljo tudi mesečni napovednik dogodkov na gradovih.
 - Pot po posavskih gradovih – enodnevna strokovna ekskurzija z drugačnim vpogledom v gradove (2017: ob svetovnem dnevu turizma in Dnevih evropske kulturne dediščine ter kot napoved Evropskega leta kulturne dediščine, 2018: dve ekskurziji za strokovno javnost – hrvaški in slovenski muzealci, 2019: študijska tura v sodelovanju s STO, za novinarje iz Avstrije).
 - Letne novinarske konference in redni koordinacijski sestanki upraviteljev.
 - V javnosti in medijih je močno odmevala konferenca Gradovi Posavja: Projekt povezovanja in izhodišče za sodelovanje, ki je bila organizirana 6. aprila 2017 na gradu Sevnica. Konferenco smo organizirali z namenom nadgraditve in razširitve sodelovanja. Predstavili smo projekt Gradovi Posavja in na podlagi predstavljenih povezovanj sorodnih združenj in dobre prakse povezovanj gradov v sosednji Avstrije oblikovali izhodišča za prihodnje sodelovanje.«

Začetek leta 2020 je bil usmerjen predvsem v skupno predstavitev in promocijo na sejmu Alpe-Adria. Kot prejemniki nagrade JAKOB 2020 in naziva ambasador inovativnosti v turizmu za področje inovativne turistične vsebine in programi v gradovih in dvorcih 2020 so predstavniki vseh ustanov predstavljali združenje na svoji stojnici ves čas trajanja sejma in združenje predstavili tudi na predavanju, ki ga je izvedla Alenka Černelič Krošelj. Ob tej priložnosti je bil izdan tudi letak z izborom najbolj odmevnih dogodkov vseh ustanov in naročilo za opremo za stojnice (svetlobni panoji).

19. junija so partnerji projekta izvedli spletno konferenco Gradovi – med dediščino in turizmom, med kulturo in gospodarstvom, ki so se je udeležili upravljavci gradov po Sloveniji in tudi iz Hrvaške.

Že četrto leto pa so upravljavci Gradovi Posavja Poletno muzejsko noč zaključili skupaj, tokrat na gradu Podsreda ter ob svetovnem dnevu turizma, 27. septembra, odprli svoja vrata.

Leto 2020 je bilo leto negotovosti. Gradovi, ki imajo muzejsko in prireditveno ponudbo, so bili v celoti in brez omejitev odprti le 72 dni, popolnoma zaprti 122 dni, z omejitvami odprti pa 172 dni.

Grad Mokrice je bil zaprt oziroma odprt le izjemoma.

Ob vseh dilemah se je pod okriljem Regionalne razvojne agencije pričel projekt E-gradovi Posavja, ki omogoča uspešnejši prehod v digitalno komuniciranje, ki presega objave na družbenih omrežjih. Projekt je v intenzivnem izvajanju in bo zaključen junija 2021.

2.3 Pomen Gradov Posavja - kulturni turizem, trajnostni razvoj ter Agenda 2030

Projekt, ki uspešno deluje in se razvija od leta 2014, utrjuje vezi med gradovi v Posavju in nadgrajuje že obstoječe programe sodelovanja med gradovi in med lokalnimi skupnostmi ter vključuje tako fizično kot virtualno povezovanje, skupno promocijo in dopolnjevanje programov. V Posavju je vzpostavljena celovita ponudba, tako s partnerji in aktivnostmi povezujejo celotno regijo ter jo temeljiteje in bolj energično tudi promovirajo.

Povezani upravljavci in lastniki poudarjajo, da gradovi zaznamujejo in sooblikujejo kulturno krajino Posavja že stoletja in so njen nepogrešljivi del. Tako kot v preteklosti so tudi v sodobnosti povezani z družbenim, okoljskim in gospodarskim razvojem. To utemeljujejo z naslednjimi trditvami, ki so jih sooblikovali ob prijavi projekta na poziv Slovenske turistične organizacije za Evropsko destinacijo odličnosti (EDEN) leta 2017 (I Feel Slovenia, 2021). Zahteve poziva so postale temelj skupnega razmišljanja o pomenu dediščine in usmeritev dela v tri navedena področja.

Na **družbenem področju** je izpostavljeno:

- Vsebine v gradovih Posavja povezujejo izobraževalne in vzgojne ustanove na vseh nivojih (vrtni, šole na osnovnem in srednješolskem nivoju, oddelki različnih fakultet ...) z raziskovalnimi ustanovami.
- Za širšo lokalno in regionalno vpetost se povezujejo z NVO-ji, s posamezniki, s samostojnimi ustvarjalci na področju kulture ter tesno vključujejo ranljive skupine (s šolami prilagojenih programov, slušne zanke na gradu Sevnica in Brežice, taktilne razstave).
- Članstva v združenjih na mednarodnem in nacionalnem nivoju ter aktivno delovanje tako ustanov kot zaposlenih v organizacijah.

Okoljski vidik prav tako predstavljajo programi, kakovostno ohranjanje in predstavljanje nepremične ter premične dediščine po načelu trajnosti.

V programe vključujejo izobraževanje o pomenu okolja, npr. poletne naravoslovne delavnice, razstave, vzpostavitev zeliščnega vrta, opazovanje ptic, sodelovanje pri skrbi za Krakovski gozd in raba krakovskega hrasta za Forma vivo v Galeriji Božidar Jakac.

Izjemno pomembni pa so raznovrstni **gospodarski učinki**, ki so v Sloveniji premalokrat izpostavljeni:

- Gradovi Posavja kot osrednje točke obiska privabijo čez 100.000 obiskovalcev letno, ki poleg vstopnine porabljajo denar tudi za druge storitve na lokacijah ter izven.
- Skozi projekte so bili razviti gospodarski produkti npr. rajhenburška čokolada in vino Chocolat Imperial, projekt Modra frankinja spodbuja lokalno pridelavo (modra frankinja je edina rdeča vinska sorta v Sloveniji, katere število zasajenih trt raste – v zadnjih 5 letih je poraslo za 23 %). Obenem aktivnosti krepijo družbeno zavest o modri frankinji kot dokazano avtohtoni slovenski vinski sorti.
- Tesna povezanost z vsemi ponudniki v okolju na različnih področjih, ki svoje storitve lahko oglašujejo s promocijskim materialom in s sodelovanjem na dogodkih (npr. vinarji v Brežicah ob letnem kinu in

koncertih, pogostitve, tematske gastronomske prireditve s poudarkom na regionalni tradicionalni ponudbi).

Nekaj podatkov o projektu in povzetek obsežne prijave na poziv EDEN kaže zavezanost k celovitemu delovanju ter k trdni vključenosti v vse segmente razvoja družbe kot vključujoče, povezovalne, sodelovalne, kjer ni deljenja po sektorjih, ampak prihodnost ustvarjajo vsi skupaj.

Sodelujoči projekta Gradovi Posvaja si prizadevajo, da pri svojem delu razmišljajo tudi o predstavljanju in dostopnosti za turiste ter ob tem o tesnem sodelovanju s turističnim gospodarstvom.

Še posebej so aktualni projekti za potrebe turizma, kjer je dediščina eden izmed temeljev razvoja. Ravno leti (2018 in 2019), ki ju je Slovenska turistična organizacija tematsko namenila kulturnemu turizmu, sta pokazali, kako pomembna panoga turizma je kulturni turizem⁵, ki je najhitreje razvijajoča se panoga turizma⁶, in kako velik je še vedno »prepad« med kulturnim in turističnim sektorjem. Sodelovanje upravljavcev in lastnikov kulturne dediščine je nujno in mora delovati po preprostem načelu – strokovni sodelavci upravljavcev in lastnikov morajo biti aktivni akterji razvoja turizma ter enakovredni partnerji pri izvajanju. Takšno povezanost, soudeležbo in razumevanje je opredelila tudi Svetovna turistična organizacija, ki je leta 2012 zapisala:

»Medsebojno povezovanje in razumevanje je ključnega pomena za uspešno delovanje znotraj destinacije. Turizem mora poskrbeti za enotnost tako, da izobražuje svoje delavce o tem, kako upravljati z dediščino ter o tem, kakšni koncepti in ideali o dediščini obstajajo na destinaciji. Sektor, ki upravlja z dediščino, pa mora razumeti, kako deluje turizem ter kakšne so njegove potrebe za uspešen razvoj. Le skozi tovrstno povezovanje, sodelovanje in medsebojno razumevanje lahko deležniki v destinaciji s skupnimi cilji destinacijo razvijajo tako, da bosta pozitivnih učinkov deležna oba sektorja, tako turistični kot tudi sektor, ki upravlja z dediščino.« (UNWTO, b. d.).

⁵ Kulturni turizem je vrsta turistične dejavnosti, pri kateri je osnovni turistični motiv vezan na učenje, odkrivanje, doživljanje in uživanje materialnih in nematerialnih kulturnih znamenitosti/izdelkov na turistični destinaciji. Te zanimivosti/izdelki se nanašajo na vrsto značilnih materialnih, intelektualnih, duhovnih in čustvenih značilnosti družbe, ki zajema umetnost in arhitekturo, zgodovinsko in kulturno literaturo, kulinarično dediščino, literaturo, glasbo, kreativne industrije in žive kulture s svojim življenjskim slogom, vrednostjo prepričanja in tradicije (World Tourism Organization, 2018).

⁶ Kako bo po »času virusa korona«, je težko napovedati, zagotovo bodo spremembe velike.

Gradovi Posavja sledijo tudi sprejetim strategija (Operativni načrt trženja kulturnega turizma Slovenije 2018–2020 (ONKULT), 2020) ter si jih v prihodnje želijo tudi sooblikovati.

Osrednja strategija s področja kulturnega turizma – ONKULT je zapisala naslednjo vizijo:

»Slovenija bo leta 2020 prepoznavna kot destinacija kulturnega turizma za goste, ki prihajajo s primarnim in sekundarnim motivom kulture.«

Pomembna je tudi trajnostna usmeritev ter sledenje načelom iz Strategije kulturne dediščine 2020–2023: *»Načelo celostnega ohranjanja, kot izhaja iz mednarodnih pogodb, katerih podpisnica je Republika Slovenija, obsega:*

- uveljavitev pravice do dediščine je del človekovih pravic;
- ohranjanje dediščine in njena trajnostna uporaba spodbujata človekov družbeno-kulturni razvoj in izboljšujeta kakovost življenja;
- dediščina ima pomembno vlogo pri graditvi bolj povezane, mirne in demokratične družbe; pospešuje trajnostni razvoj, spodbuja kulturne raznolikosti in sodobne ustvarjalnosti;
- uresničevanje tega načela je mogoče doseči z bolj usklajenim sodelovanjem med vsemi javnimi, institucionalnimi in zasebnimi dejavniki.«

Pomembna usmeritev je opredelitev ključne prvine trajnostnega razvoja: »... celostno ohranjanje dediščine kot vzajemen proces. Udejanja se v medresorskem sodelovanju in izvajanju z dediščino usklajenih politik na vseh ravneh.«(Strategija kulturne dediščine 2020-2023). Cilji trajnostnega razvoja, združeni v Agendi 2030,⁷ in skozi to prizmo razporejeni tudi v Strategijo razvoja Slovenije 2030 (Strategija razvoja Slovenije 2030, 2017), spodbujajo vse k aktivni soudeležbi.

⁷ Npr.: http://www.unis.unvienna.org/unis/sl/topics/sustainable_development_goals.html. »Svetovni voditelji so se na zgodovinskem vrhu Združenih narodov, ki je potekal septembra 2015 v New Yorku, zavezali, da bodo odpravili revščino ter preprečevali podnebne spremembe in nepravčnosti. Agenda 2030 za trajnostni razvoj ponuja boljše prihodnost za milijarde ljudi po svetu in naš planet kot celoto. Kazalniki v ozadju ciljev zagotavljajo jasna merila za merjenje uspešnosti. Agenda 2030 za trajnostni razvoj je univerzalna in nedeljiva. Hkrati vse države, tako razvite kot tiste v razvoju, in ljudi poziva, da ukrepajo za odpravo revščine ter preprečevanje podnebnih sprememb in nepravčnosti do leta 2030.«

Cilj prispevka je predstaviti izkušnje ter opozoriti na izzive v razvijajočih se območjih, kjer so prepoznani veliki potenciali ravno v povezovanju naravne in kulturne dediščine ter v intenzivnem vključevanju v razvoj turizma. Pri tem je ključno, da upravljavci, odločevalci ter financerji ne podležejo samo ekonomskim kazalcem, še posebej v Sloveniji, ki je »zelena oaza Evrope«, kulturni turizem pa se izven najbolj znanih območij šele razvija. V tem razvoju pa so združenja, kot so Gradovi Posavja, nepogrešljiva.

Poglavlje 3

Grad Sevnica

JAKA HERVOL, MIHAJLO JOČIĆ IN MILICA VUČIĆ

3.1 Predstavitev območja

Sevnica je bila pod imenom Lichtenwald prvič omenjena leta 1256, ko je območje pripadalo salzburški nadškofiji. Sledila je kratkotrajna Ogrska vladavina, po kateri je ta del prešel pod habsburško oblast in tam ostal vse do konca prve svetovne vojne. Sevnici niso prizanesli niti turški vpadi niti kmečki upori. V 16. stoletju je bil zato utrjen gornji grad Sevnica, pod njim pa se je začelo razvijati mesto. Trg v Sevnici je večkrat pogorel, mesto pa je prizadela tudi kuga, o čemer še danes pričata kužno znamenje in taborska cerkev sv. Roka nad Sevnico (Visit Sevnica, b. d.).

Sevnica je trške pravice dobila leta 1322, pravico do prirejanja sejmov leta 1513 in do letnih živilskih sejmov leta 1783. Posadka v Sevnici se prvič omenja leta 1292, srednjeveški grad pa je v pisnih virih zapisan šele leta 1309. Grad je priča mnogih preživelih obdobij od renesanse do baroka. Pod gradom Sevnica se nahaja Lutrovska klet iz 16. stoletja, ki predstavlja enega najlepših spomenikov renesanse v Sloveniji. V njej naj bi Lutrov nauk učil tudi Jurij Dalmatin. Najstarejšo stavbo Glavnega trga Sevnice predstavlja spodnji grad, ki je bil zgrajen leta 1613. Ta skupaj z neoromansko

župnijsko cerkvijo sv. Nikolaja, s cerkvijo sv. Florjana iz leta 1443 in kipom sv. Martina iz 17. stoletja predstavlja najstarejši del mesta (Občina Sevnica, b. d.).

Leta 1866 je bila v Sevnici ustanovljena prva čitalnica v Posavju. Tej je leta 1869 sledil tabor, na katerem so zavedni Slovenci zahtevali Zedinjeno Slovenijo. Leta 1862 je skozi Sevnico stekla železnica in se je izven trškega jedra ob železniški postaji začel razvijati novi del mesta. V začetku 20. stoletja je sledil hitrejši razvoj industrije in Sevnica je že v času med obema vojnama postala najbolj razvit kraj v Posavju, prav tako se je razvijal Krmelj z rudnikom premoga. Med drugo svetovno vojno je bilo območje vključeno v Hitlerjev selitveni program (Visit Sevnica, b. d.).

Sevnica spada v termalno Panonsko Slovenijo, za katero so značilne ravnice, griči, vinogradi in gradovi ter termalni izviri. Nosilni produkti tega dela Slovenije so s področja zdravja in dobrega počutja, ki se osredotočajo predvsem na letoletna termalna doživetja za vse starostne skupine, gastronomija, ki temelji na lokalni hrani, vinu ter pivu in turizmu na podeželju, ki ponuja letoletno ponudbo turističnih kmetij in zidanic (Strategija trajnostne rasti slovenskega turizma 2017–2021, 2017).

3.2 Geografske značilnosti območja

Občina Sevnica leži v vzhodnem delu osrednje Slovenije in je del posavske statistične regije. Po površini - 272,2 km² - se med slovenskimi občinami uvršča na 12. mesto, število prebivalcev (17.446, 1.1.2018) pa predstavlja približno 1 % vseh prebivalcev Slovenije. 1. 1. 2018 je v občini Sevnica na km² živelo 64,1 prebivalcev (SURs). Občani Sevnice živijo v 11 krajevnih skupnostih (Blanca (880), Boštanj (2.685), Dolnje Brezovo (159), Krmelj (594), Loka pri Zidanem Mostu (1.368), Primož (285), Sevnica (6.328), Studenec (1.021), Šentjanž (1.407), Tržišče (1.557), Zabukovje (802)) in 115 naseljih. Najbolj poseljena je krajevna skupnost Sevnica, kjer živi 36 % prebivalcev občine Sevnica. Območje občine Sevnica deli reka Sava na levi, štajerski, in desni, dolnji del (SURs, b. d.; Veselinović, 2020).

Razgibana geografska struktura občine Sevnica zaobjema ravninski del ob rekah Savi in Mirni, kjer je tudi najvišja gostota poselitve, pretežno gričevnat in hribovit svet do višine 950 m, severni in južni del zajema srednje gorat svet z nizkim hribovjem in zarezanimi dolinami, najvišja razgledna točka je Lisca na 948 m, povezava do avtoceste za smer Ljubljana do Krškega znaša 25 kilometrov, do Drnovega za smer

Zagreb 25 kilometrov, do Celja za smer Maribor pa 45 kilometrov, osrednje poselitveno jedro predstavlja mesto Sevnica z Boštanjem (Občina Sevnica, 2018).

Dolžina meje občine Sevnica znaša 127.176 km in meji na 8 sosednjih občin (Občina Sevnica, 2018):

- na severu na občini Laško in Šentjur pri Celju,
- na jugu na občini Škocjan in Mokronog-Trebelno,
- na vzhodu na občino Krško ter
- na zahodu na občini Šentrupert, Radeče in Litija.

Občina Sevnica leži na pokrajinsko prehodnem območju, kjer se prepletajo značilnosti slovenskega (pred)alpskega in (ob)panonskega sveta. Obdana je s Posavskim hribovjem, ki območje zapira s severa, osrčje gospodarskega razvoja in poselitve predstavljata dolini reke Save in Mirne, ob njiju pa se raztezata Krško in Senovsko gričevje, obe zelo izraziti in razgibani pokrajini, ki zvezno prehajata v višji vzpeti svet posavskih hribov (Občina Sevnica, 2018).

Površje občine je zelo razgibano, z visoko reliefno energijo. Blizu tisoč metrov visoko se vzpne na vrhu Veliko Kozje (993 m), več vrhov sega nad 900 metrov (Lisca, Ješivec, Skalica), relief pa se postopoma spušča proti toku reke Save in na Kladjem (160 m; meja z občino Krško) doseže najnižjo točko. Podnebje je zmerno celinsko (celinskost narašča proti vzhodu, kar se v pokrajini odraža z več površinami v obliki trajnih nasadov – vinogradov in sadovnjakov), s povprečno letno temperaturo do 10° C, z oktobrom toplejšim od aprila, in s 1000 do 1300 mm padavin na letni ravni, z viškom poleti in nižkom pozimi; vlogo pri padavinah ima tudi orografija, saj je količina padavin v najvišjih predelih večja. Dolinsko dno oz. območje Sevniške kotline je pozimi večkrat izpostavljeno izrazitemu temperaturnemu obratu, ki ima za posledico meglo in slabšo kakovost zraka. Na območju občine Sevnica je rečna mreža relativno gosta. Površje odmakajo reka Sava, ki je daleč najbolj vodnata, Mirna in Sevnična, ki sta bistveno manjši, in številni potoki, ki se zlivajo vanje. Le vode s skrajnega južnega roba občine odtekajo v reko Krko, ki pa prav tako sodi v porečje reke Save. Vsi vodotoki imajo vsaj delno hudourniški značaj in ob visokih vodah poplavlajo ter povzročajo tudi gmotno škodo, ki pa je bila z obsežnimi melioracijami in hidroenergetsko izrabo prostora že znatno zamejena. Skromen del površja je kraškega značaja – odvajajo ga podzemne

vode, zato rečna mreža na površju ni prisotna (Občina Sevnica, 2018). Gozdovi poraščajo približno tri petine površja, kar je skladno s slovenskih povprečjem; večina sestojev je listnatih in mešanih. Izkrčene gozdne površine je človek že v preteklosti izrabil za kmetovanje, za kar so na območju poleg ostalih dejavnikov ugodne tudi prsti: od distričnih do evtričnih rjavih v vzpetem svetu občine, rjavih pokarbonatnih prsti v Krškem gričevju in obrečnih prsti na terasah ob večjih vodotokih; tik ob slednjih so na mokrotnih travnikih prsti pogosto tudi oglejene ali psevdoglejene (Občina Sevnica, 2018).

Zelo skromen v primerjavi s slovenskim povprečjem je delež (za)varovane narave. Na območje občine Sevnica ne sega nobeno širše območje zavarovane narave, zgolj 6 % površja pa je varovanega v okviru evropske mreže varovanih območij Natura 2000, in sicer vsa v okviru Direktive o ohranjanju habitatov ter prosto živčih rastlinskih in živalskih vrst. S tega vidika so posebna območja bukovih gozdov na območju Bohorja in Velikega Kozja, rastišči rumenega sleča pri Boštanju in Tržišču, kraška jama Ajdovska/Raja/Vranja peč ter svet reke Mirne in Kamenškega potoka z redkim vodnim in obvodnim življenjem (Občina Sevnica, 2018).

Občina Sevnica sodi z 272 km² med največje slovenske občine. V letu 2017 je v njej prebivalo 17.469 prebivalcev, med katerimi je bilo skoraj 300 več žensk kot moških. Iz primerjave površine in števila prebivalcev lahko hitro sklepamo o za slovenske razmere relativno redki poseljenosti – s 64 prebivalci/km² sodi občina v spodnjo tretjino najredkeje poseljenih. Povprečna starost prebivalstva je več kot 44 let (1 leto višja kot slovensko povprečje), delež starega prebivalstva pa močno presega delež mladih. Starejših od 65 let je približno 20 % vseh prebivalcev občine, mlajših od 15 let pa zgolj 13,7 %. Indeks staranja, ki je v letu 2017 že presegele vrednost 145, je zaskrbljujoč. Kljub nadpovprečnemu staranju in počasnemu upadanju števila prebivalcev v zadnjih desetletjih pa so nekatera naselja v občini še vedno precej vitalna; med njimi izpostavljamo Šentjanž, Tržišče in Razbor (Občina Sevnica, 2018).

3.3 Družbene karakteristike

Sevnica je danes razvito občinsko središče z vsemi pomembnimi vejami gospodarske dejavnosti, razvito trgovino in območji, conami, ki ponujajo nadaljnje priložnosti za razvoj. Žal je v urbanističnem in krajinskem smislu, z razvojem gospodarskih dejavnosti v samem središču, tudi precej izgubilo. Zelo kompleksno je upravljanje položaja dvojredne, morda celo trojredne zasnove (Stara Sevnica, Nova Sevnica in

Boštanj), ki je vzpostavljena linijsko in jo povezuje zgolj ena prometna žila, ločujeta pa dve naravni barieri – gričevje med starim in novim delom mesta ter Sava – ter že omenjena, za turistične oči zelo neugledna industrijska cona sredi nje. V tem kontekstu bi bilo vredno opozoriti na nekatere ugotovitve delavnic in stroke, ki danes preučuje industrijski turizem. Vzpostavitev pozitivnega in aktivnega odnosa velikih podjetij do (z vidika krajinske podobe) zelo občutljive turistične dejavnosti, bi lahko pomenilo velik korak naprej v razvoju, predvsem v okviru možnosti, ki jih nudi bogata industrijska (in tudi obrtniška) tradicija/dediščina predvsem ali tudi kot predmet turističnega zanimanja oz. turistično privlačnega območja. Občutek o zavedanju pomena in vloge raznorodnih oblik obrtništva in podjetništva v turistični sferi, predvsem priložnosti, ki jo ta panoga ponuja, je po naši oceni, ustvarjeni na podlagi terenskega dela in druženja z deležniki, relativno šibak, zato so na tem področju dobrodošle spodbude in pozitivni zgledi, ki jih ponujajo nekateri posamezniki v okolju, nekatere pa smo skušali na delavnicah odkriti tudi sami (Občina Sevnica, 2018).

3.4 Infrastrukturalna opremljenost občine

Kakor na osnovne geografske poteze tudi na infrastrukturno podporo občine gledamo skozi oči turizma – znotraj sekundarne ponudbe je poleg turistične infrastrukture in superstrukture pomembna osnovna infrastruktura. Prometna infrastruktura, ocenjena tudi na podlagi ankete med občani, zahteva postopno nadgradnjo. Če smo pri prometni legi oz. položaju Sevnice definirali relativno odmaknjenost, je študija Celostne prometne strategije občine, sprejeta v letu 2017, ugotovila številne pomanjkljivosti in priložnosti za izboljšave. Zaradi že omenjenih geografskih dejavnikov (predvsem razgiban relief in razpršena poseljenost) ima občina nadpovprečno gosto cestno omrežje (3 km/km²), kar pomeni velike stroške z upravljanjem in vzdrževanjem. Cestna infrastruktura se postopoma izboljšuje in nadgrajuje, je skoraj v celoti asfaltirana, a je na mnogih relacijah še vedno v slabem stanju. Z vidika turizma bi bilo smiselno izbrati prioritete posege na lokacijah, kjer potuje/se vozi največ obiskovalcev. Brez dvoma pa je, kot predvideva že Celostna prometna strategija, potrebno več pozornosti nameniti spodbujanju trajnostne mobilnosti, izboljšati oz. vzpostaviti alternativne oblike prevoza in izboljšati možnosti za gibanje šibkejših udeležencev, kar se povsem sklada s turistično usmeritvijo na področje kolesarjenja in pohodništva (Občina Sevnica, 2018).

Med ukrepe trajnostne mobilnosti uvrščamo tudi kombiniranje prevoznih sredstev (multimodalnost), pri čemer v Sevnici gotovo najbolj pogrešamo urejeno središče za javni potniški promet. Dobro bi bilo delovati v smeri vzpostavitve osrednje točke/prometnega vozlišča v navezavi na železniško postajo, kjer imamo možnost tudi parkirati, zamenjati prevozna sredstva in se od tam odpraviti naprej z bolj trajnostno obliko prevoza. Nasploh izrazita prevlada avtomobilov v mestnem središču pusti slab vtis, izgled neorganiziranosti prostora, kar bi bilo nujno zaježiti. Še več, zdi se da neukrepanje v smeri umirjanja prometa v središču mesta izredno krni/zavira razvoj dejavnosti (primer kmečke tržnice) in prostora nasploh. Potencial za ustvarjanje mirnih con (vsaj občasnih) je velik (Občina Sevnica, 2018).

Že omenjeno kolesarjenje, kot ena izmed najbolj prepoznanih potencialnih oblik gibanja turistov po občini, potrebuje resno nadgradnjo infrastrukture, tako v obliki površin, ki so namenjene izključno oz. prednostno kolesarjenju, kot tudi v obliki usmerjevalne/informacijske infrastrukture (ki sicer sodi že v poglavje o turistični infrastrukturi). Izjemen potencial, ki se že izraža v povečani prisotnosti kolesarjev, kaže predvsem obsavski prostor (utrjeni nasipi), brez dvoma pa je potrebno dolinsko infrastrukturo navezati tudi na vzpeti svet sevnškega podeželja. Za pešce je potrebno poskrbeti predvsem v mestnem prostoru: prehodi, mirne/peš cone in predvsem odstranitev ovir za gibalno ovirane (kamor sodijo tudi otroški vozički). Iz mestnega območja je nujna navezava na poti in rekreacijska območja bodisi ob Savi bodisi v vzpeti svet podeželja. Urejenost planinske infrastrukture, za katero skrbi Planinsko društvo Lisca Sevnica, je lahko velik vzor (Občina Sevnica, 2018).

Menimo, da so ukrepi, predvideni s Celostno prometno strategijo občine Sevnica, dobro izbrani in usmerjeni, zato naj bo ta dokument vodilo razvoja prometne infrastrukture (predvsem v mestu, na katerega se tudi sicer najbolj navezuje). Z vidika turizma pa je pomembno, da podobne trajnostne prakse usmerimo tudi na podeželje; predvsem z ureditvijo namenskih poti za kolesarjenje in pohodništvo, ki bodo dostopne, dobro opremljene in označene ter varne (Občina Sevnica, 2018).

3.4 **Predstavitev gradu**

Grad Sevnica je srednjeveški grad iz približno 13. stoletja. Stoji na razglednem griču na nadmorski višini 249 metrov nad starim mestnim jedrom Sevnice na levem bregu Save. Na južni strani gradu se nahaja glavni vhod v grad, ki je polkrožen. Nad vhodom sta grba družin, ki sta soustvarjali grad. Nasproti vhoda je balkon z dvema kipoma levov (Gradovi Slovenije, 2019).

Sevniški grad je najpomembnejši simbol mesta in občine; objekt, po katerem je Sevnica znana tudi v širšem prostoru in prva asociacija v povezavi s sevniškim turizmom in kulturno dediščino. Objekt je skozi zgodovino pogosto menjaval lastnike in doživljal arhitekturno nadgradnjo. Danes je v solidni kondiciji, z zaključenimi restavratorskimi deli v prvem nadstropju, ki so doprinesla k lepši podobi, in številnimi prireditvami in dogodki, ki mu vdihujejo življenje. Slednjih je bilo v lanskem letu kar 166. Dogajanje in obisk se skokovito povečujeta (lani ga je obiskalo preko 10.000 ljudi, od tega približno 6.500 na vodenih ogledih). Specifika, ki daje gradu posebno toplino in bogastvo, so žive uprizoritve oziroma animirani ogledi, za katere skrbita društvi Sevniški graščaki in Trg. Z gledališkimi vložki in vodenjem po gradu poskrbijo za enkratno doživetje. Število animiranih ogledov in otrok je lansko leto sicer upadlo; na tem mestu je potrebno spomniti na problematiko ponudbe, ki jo ustvarjajo društva – sloni namreč na pretežno prostovoljnem delu, ki nikakor ni samoumevno. Na gradu se je lani poročilo 57 parov. Izvedli so program Sevniškega grajskega poletja s številnimi prireditvami, svoje dejavnosti je izvajalo Grajsko lutkovno gledališče. Grad vabi z občasnimi in stalnimi razstavnimi zbirkami, koncerti, likovnimi druženji (Občina Sevnica, 2018).

Na gradu je urejena vinoteka (kakovosten nabor lokalnih vin s poudarkom na modri frankinji), v preddverju je vzpostavljena prenovljena turistično-informacijska točka, grajsko ponudbo pomembno dopolnjuje kavarna Graščakova hči. Slednja predstavlja pomembno obogatitev ponudbe gradu in mesta, saj je postala pomembna točka druženja in preživljanja prostega časa, v svoj program pa je uvrstila več predavanj, koncertov, delavnic, predstavitev, festival piv itn. Na ta način je odločilno doprinesla k dinamiki dogajanja. Najemnica in upravnik imajo več zanimivih idej o nadgradnji tržno privlačne ponudbe; menimo, da je nadaljnji razvoj kulinarične ponudbe na gradu dobrodošel (Občina Sevnica, 2018).

Nenehno in kvalitetno delo na gradu in ob njem je vidno v podobi grajskega parka, za katerega skrbi upravnik gradu. Na pobočju pod gradom že desetletje leži grajski vinograd s približno 500 trtami – 327 med njimi jih že ima svojega botra, številne nanje še čakajo. Botri so bili, kot vsako leto, udeleženi pri grajski rezi in trgatvi, ki ju je spremljal bogat program. Posodobitev in ureditev sta bili deležni vrtnarjeva/grajska vila in Lutrovska klet; v prvi je na novo urejen promocijsko-degustacijski prostor Klet modre frankinje, prav tako je možno prespati v urejenem apartmaju. Pod gradom je bilo pred dobrim letom dni urejeno postajališče za avtodome – edino zares primerno avtodomom v Sevnici (Občina Sevnica, 2018).

Sevniški grad je eden izmed gradov v povezavi Gradovi Posavja, ki skušajo dvigniti prepoznavnost pomembnejših gradov v regiji. V okviru projekta so bili pripravljene različni promocijski materiali, oblikovan turistični produkt, izvedena strokovna ekskurzija z ogledom dobrih praks. Dobri nameni so pripeljali tudi do težav pri usklajevanju ponudbe, ki se v trženjskem smislu še ni uveljavila (Občina Sevnica, 2018).

Predstavljene aktivnosti, ki so bile večinoma povzete iz letnega poročila KŠTM in ovrednotene na podlagi več obiskov gradu, pričajo o izjemni aktivnosti in prizadevnosti upraviteljev in drugih deležnikov za zagotavljanje življenja na gradu in njegove privlačnosti. Kljub temu obstaja še mnogo izzivov. Med ključnimi je odpiralni čas in zagotavljanje usposobljenega kadra za vodenje – predvsem naključnih obiskovalcev, ki se morajo večkrat zadovoljiti zgolj z obiskom kavarne. Grajska spletna stran ni na nivoju sodobnih standardov komunikacije na medmrežju. Sanacija ometa na dvoriščnih stenah bi pripomogla k mnogo boljši zunanji podobi. Obnovo in osmišljenje potrebujejo pešpoti na grad, dolgoročno je upravičen razmislek o upravljanju prometa, prav tako o urejanju dostopnosti na grad gibalno oviranim (in starejšim) (Občina Sevnica, 2018).

Zadnje omenjena projekta navajata na izziv povezave gradu in mesta, predvsem starega jedra, ki je v relativno slabem stanju. Tekom priprave strategije smo bili seznanjeni z več idejami in predlogi za ureditev. Na podlagi pogovorov z odločevalci je jasno, da se problematika resno naslavlja, vendar je zaradi svoje kompleksnosti izredno zahtevna. JZ KŠTM se trudi v starem mestnem jedru izvajati določene prireditve, razmislek je šel tudi v smeri selitve osrednje turistične pisarne, kar ni nujno dobra rešitev. Za spremembe mrtvega dela mesta bodo potrebni koreniti ukrepi, vztrajnost in volja. Gre za sklop odločitev prostorske politike, ki mora s

postopnimi potezami začeti uresničevati zastavljeno vizijo in korakoma vračati življenje v mesto. Grajsko pobočje z mogočnim gradom na vrhu in starim trškim naseljem pod njim predstavlja izjemen izziv, podoben reševanju povezave mesta z reko in mnogo težji od, na primer, ureditve mirne cone v jedru novega dela mesta. Potencial za razvoj turističnih vsebin na relaciji grad – staro mestno jedro ni vprašljiv. Ob koncu predstavitve gradu pa velja vseeno poudariti: tako živega gradu si lahko mnoga mesta le želijo (Občina Sevnica, 2018).

Kompleks gradu oziroma stavba premore mnogo različnih predmetov, napisov ali slik, ki označujejo različna obdobja, v katerih se je nahajal, ter razlagajo vsebino samega gradu. V gradu najdemo nemške napise v gotici, rimski nagrobnik, opaže, ključavnice, tapiserijo, grajske kapele, baročne freske, oltar svetega Jurija in še mnogo več. Grad Sevnica omogoča tudi različne vrste ogledov. Vodeni ogledi so na voljo brez predhodne najave ob petkih, sobotah in nedeljah, medtem ko je potrebno tedenski termin najaviti. Poskrbljeno je tudi za najmlajše obiskovalce, ki si lahko grad ogledajo in ga dodobra spoznajo na zabaven animacijski način. Med storitve in usluge gradu spada tudi organizacija porok. Slednje so tukaj naravnost čudovite, izbirate pa lahko med poroko v poročni dvorani ali v parku. Tako vas na gradu pričakajo in pospremiijo na željeno mesto. Grad Sevnica vsebuje tudi lepo število odlično ohranjenih zbirk, od šolske, gasilske in izgnanske zbirke, do grajske kapele ter različnih galerij. Obiščete lahko grajsko kavarno, kupite kakšnega od domačih in ročno narejenih izdelkov v grajski kašči ali pa si ogledate grajsko klet in degustirate vino ter različne suhomesne dobrote (Moja Slovenija na dlani, b. d.).

Zgodovina gradu Sevnica

Zgodovina gradu Sevnica, kakor tudi zgodovina mesta Sevnica, je najbolj povezana z razvojem salzburške nadškofije v Posavju na Štajerskem. V prvi polovici desetega stoletja, v povezavi z ogrskimi vpadi, je nadškofija bavarskega plemstva padla, vendar se je po vojaški ofenzivi v drugi polovici tega stoletja pomaknila politična meja nemške države daleč proti jugovzhodu in se je spet utrdila. Od ogromnega kompleksa zemlje, ki ga je pridobila grofica Hema in njen rod, je bila salzburška nadškofija nadomeščena z nepremičnino Rajhenburg leta 1043. Na žalost so ponovni ogrski vpadi na začetku 12. stoletja to lepo pokrajino spremenili v puščo in je bil grad Rajhenburg uničen. Salzburški nadškof, Konrad I., je na hrvaški meji dosegel mir in po njegovem ukazu se je začela obnova gradu ter on sam je začel intenzivno kolonizacijo (Castles today, 2019).

Objekt je imel veliko lastnikov. Leta 1595, proti volji papeža Klemna VIII., je Inocenc Moscone (lastnik mesta Krško) kupil grad. Vendar pa je bil v skladu z dogovorom iz leta 1637 grad še vedno fevd nadškofije Salzburg do leta 1803. Leta 1675 je bila lastnica gradu grofica Ana Elizabeta Auersperg, rojena Moscon. Leta 1688 je sevniški grad prišel v posest grofov Draškovičev. Leta 1725 so njim vladali Auerspergi, dokler ga ni kupila grofica Jožefina Keglevich. Ko je bil grad izključen iz salzburškega fevda, ga je leta 1803 kupil Johann Haendl, ki je kasneje pridobil plemiški naslov Rebenburg. Leta 1864 je stavba prešla v last Alberta Gehrenbocka (Castles today, 2019).

Najstarejša ohranjena podoba gradu Sevnica nam ga prikazuje bolj ali manj v takšni obliki, kot se je ohranila do danes. Nekoč, v vzhodnem delu gradu, je stal stolp s svojo lastno streho, ki ga danes ne vidimo več, ampak na južni strani gradu so še vedno ostale visoke stene s strelnimi linami in nizek stolp na vzhodni strani. Pod stenami na jugovzhodnem pobočju je mogoče videti stavbo »Lutrovske kleti« z obrambnim stolpičem. Vhod v grad, ki je bil nekoč na južni strani, danes ni prikazan, vendar je južna fasada ostala nespremenjena – še vedno je edinstvena in dvonadstropna. Kasnejše podobe, ki so iz prve polovice devetnajstega stoletja, nam kažejo, da je grad brez stolpa in da ima bistveno znižano obzidje. Te spremembe bi lahko pripisali novemu lastniku Johannu Haendlu, plemiško Rebenburgu, ki je (po pridobitvi gradu leta 1803) zasadil park na zahodni strani grajskega hriba, zasul vse jarke, znižal obzidje in uredil terase na južnem pobočju. Ni pa izključeno, da so stolp znižali že pred tem, saj je barokizacija, ki je zahtevala, med drugim, zmanjšanje stolpa, verjetno spremenila tudi strme strehe stolpov v običajno podstrešje (Castles today, 2019).

Za zrelo gotško fazo za grad ni nobenih materialnih podatkov. Jasna je samo faza renesanse, ki je ustvarila trenutno obliko stavbe. Aglomeracija gradu je bila obravnavana le v prvem desetletju šestnajstega stoletja. Skladno s tedanjo vojaško utrdbeno tehniko je grad dobil obliko pravokotnika z okroglimi stolpi. Pritličje renesančnih stolpov je bilo zgrajeno diagonalno, močan polkrožni kamnit venec je ločeval nadstropje od pritličja. Grad Sevnica je dobil svojo končno obliko trdnjave šele leta 1573. Potem, leta 1595, je bil sevniški grad preoblikovan v udobno rezidenco: na zunaj je dobil edinstven videz, uredili so dvorišče z arkadnimi hodniki, vhod v grad je bil prenesen na južno stran, lutrovska molilnica je bila spremenjena v mavzolej. Obdobje baroka je grad preživel brez večjih sprememb, njegovo izboljšanje je bilo omejeno samo na notranjost. Pomemben je bil pogumen načrt iz

druge polovice 19. stoletja, ki bi (skladno s tedanjimi neoromantičnimi težnjami) predelal stavbo v pravi srednjeveški grad in popolnoma zabilisal vse sledove renesančne dobe (Castles today, 2019).

Grad Sevnica danes

Pod odpadajočim ometom zunanje stene vzhodnega stanovanjskega trakta so za poznoromanski slog prepoznavne gradnje značilni ogelniki, ki so sled najzgodnejšega, srednjeveškega obdobja tega gradu. Ko vstopamo v grad, nas nemški napis v gotici nad vhodnim portalom, ki pravi, da potrpežljivost premaga vse, spomni na čas, ko je Inocenc Moscon v tem izreku iskal oporo med neskončnim pravdanjem za priznanje lastništva gradu, na katerega podobi je zapustil svoj neizbrisen pečat. Desno od vhodnih vrat je vzdan rimski nagrobnik s podobo zakoncev v medaljonu, ki ga je dal sem pripeljati iz bližnjega Vranja Johann Händl pl. Rebenburg, na čigar slovitem parku in vrtovih pa je žal pustilo sledi predvsem večdesetletno zanemarjanje. Nekaj trt, ki jih je dal zasaditi na južnem pobočju grajskega hriba, se je ohranilo do sedemdesetih let dvajsetega stoletja, vendar so bile tedaj povsem zaraščene z grmovjem in dračjem, dostop do njih pa so oteževale tudi številne kače. Danes jih ni več, park pa je zelo opustošen. Trenutno je najznamenitejše drevo v parku lejlandska pacipresa, v njem pa najdemo še dve veliki platani, visoko sekvojo, rdečelistno bukev, beli gaber, jesen, divji kostanj in hrast. Že od leta 1966 je pripravljen zelo ambiciozen načrt za obnovo parka na osnovi franciscejskega katastra iz leta 1825, a realizacija žal napreduje zelo počasi. V letu 2005 je bilo očiščeno južno pobočje grajskega hriba, na terasah, ki jih je dal nekoč urediti pl. Rebenburg, pa je bilo zasajeno sadno drevje (Wikipedija, Grad Sevnica, b. d.).

Tudi znotraj samega gradu ne manjka sledi, ki so jih za seboj pustila minula stoletja. Srce gradu je gosposko drugo nadstropje južnega krila, ki ga krasi čudovita neorenesančna oprema (opaži, ključavnice, tapiserija ...), ki v glavnem izhaja iz 19. stoletja. Tu sta danes konferenčna in poročna dvorana. Drugo nadstropje jugovzhodnega stolpa pa krasijo že omenjene restavrirane baročne freske. Pomemben pomnik preteklosti je tudi renesančno-baročna grajska kapela, ki je v prvem nadstropju jugozahodnega stolpa in je bila v letu 2005 obnovljena, ohranjen je tudi oltar svetega Jurija iz leta 1637. V preostalih grajskih prostorih pa so danes našli svoje mesto: baročni salon, zbirka o Ajdovskem gradu z maketo in replikami najdenih predmetov, zbirka o zgodovini gradu, šolska zbirka s staro učilnico, gasilska

zbirka, zbirka o izgnancih, galerija krasilne umetnosti Ivana Razborška, zbirka Ogled avtorja Rudija Stoparja, Mosconova in stara galerija za občasne razstave, Grajsko lutkovno gledališče, Grajska vinoteka, kavarna in dvorana Alberta Felicijana. Lutrovska klet je dobila v letu 2004 prenovljeno fasado in streho, medtem ko renesančno oblikovani stražni stolpič ob njej na prenovo še čaka. Zaradi izvrstne akustičnosti Lutrovske kleti se tu redno odvijajo različni koncerti in druge prireditve. Grad Sevnica in Lutrovska klet tako zadnje čase opravljata predvsem kulturno in reprezentančno funkcijo ter postajata največja znamenitost Sevnice (Wikipedija, Grad Sevnica, b. d.).

Proti koncu leta 2006 so se na gradu pričela obnovitvena dela zunanosti, najprej na vzhodnem traktu, nadaljevala pa so se proti severnemu in zahodnemu. Vzhodni del je pri tem izgubil umetelno oblikovan lesen balkonček iz 19. stoletja. Pri obnovitvenih delih so odkrili steno bergfrida - najstarejšega dela stavbe, ki je danes vkomponiran na sredino severnega trakta. Njegova stranica je merila 10 metrov in je datirana v 9. stoletje. Odslej je po zaslugi obnove vidnejša in bolj poudarjena. Na zahodni strani sta bili odkriti dve gotski okni, na južnem delu prvotni portal vhoda, na vseh štirih stolpih pa renesančne strelne line (Kam na izlet, b.d.).

Ob vhodu v grad je bil odstranjen kamen, prinesen iz Ajdovskega gradca, le-temu pa je prostor poslej namenjen v grajski zbirki - lapidariju najdb iz Ajdovskega gradca. Nad vhodom v grad je danes še vidnejša grbovna plošča Mosconov in Aichelburgov. Celotna fasada je pobarvana z belo barvo, ki ustreza apneni, s kakršno so v preteklosti barvali zidove. Na stolpih so lepo obnovljene obzidane kamnite fasade, ki segajo do prvega, ponekod pa drugega nadstropja. Obnovitvena dela je nadzoroval Zavod za varstvo kulturne dediščine Slovenije. Dela so bila zaključena v začetku marca 2007 (Wikipedija, Grad Sevnica, b. d.).

V aprilu 2007 je prišlo do izvedbe 7 let stare ideje o ponovni zasaditvi grajskega vinograda na terasah. Enolog Zdravko Mastnak je pred leti predlagal sevniškemu županu Kristijanu Jancu ureditev vinograda kot turistično zanimivost. Tako so Mastnak kot grajski kletar, Petra Pozderc, direktorica Zavoda za turizem, kulturo in šport, ter Tine Dolinšek kot oskrbnik vinograda zasadili prve od predvidenih 500 trt modre frankinje. 11. maja o posadili še mladiko najstarejše trte na svetu z mariborskega Lenta, ki jo je Sevnici podaril Franc Kangler (Wikipedija, Grad Sevnica, b. d.).

V zadnjih letih so bila na gradu in njegovi okolici opravljena številna prenovitvena dela.

Ponudba gradu Sevnica

Grad Sevnica ima zelo široko ponudbo (Zavod KŠTM, b. d.):

– Vodeni ogledi gradu

Predstavitveni filmi: o Sevnici, o zgodovini gradu ter o znamenitem arheološkem parku Ajdovski gradec. Ogledate si lahko tudi razstavne in reprezentančni prostore (baročni salon, hodniki in stolp s freskami, poročna in konferenčna dvorana, šolska zbirka, gasilska zbirka, zbirka o izgnancih iz občine Sevnica, prodajna galerija, zbirka o Ajdovskem gradcu, grajska kapela, zbirka krasilne umetnosti Ivana Razborška, zbirka Ogled avtorja Rudija Stoparja, zbirka Kamni govorijo, grajsko lutkovno gledališče, občasne razstave umetnikov...). Po končanem ogledu gradu pa se lahko sprostite na pokušini vin in domačih lokalno značilnih dobrot v grajski vinoteki. Na balkončku pred gradom se vam odpre prekrasen pogled na staro mestno jedro Sevnice in dolino reke Save. Sprehodite se lahko tudi po grajskem parku z mogočnimi drevesi, označenimi s tablicami, ter se na energijskih točkah napolnite z energijo. Ogledate si lahko tudi grajski vinograd z grajsko vilo s stilno opremljenim apartmajem in novo urejeno Klet modre frankinje ter znamenito Lutrovsko klet na vzhodnem pobočju gradu.

– Tematska pot Gozd je kultura

Grad Sevnica in Lutrovsko klet sta kulturna spomenika, grajski park in grajski gozd pa sta zaščiteni naravni vrednoti, ki s številnimi in tudi posebnimi drevesi ponujata poleg občudovanja tudi možnosti učenja in izobraževanja o gozdu. Različne vsebine o drevesih, drevesnih vrstah, delih dreves in vlogi dreves za ljudi, živali in naravo se združujejo v tematski poti na Gradu Sevnica, imenovani »Gozd je kultura«. Pričetek in zaključek krožne poti je na spodnjem parkirišču (makadamsko parkirišče za avtodome in avtobuse) pod gradom Sevnica. Pot je označena, lahko pa jo obiščete sami ali z vodnikom.

– Grajsko lutkovno gledališče Sevnica

Izvaja lutkovne in ustvarjalne delavnice in animacije, lutkovne predstave, predstavitve za najmlajše.

– Grajski vinograd

Na terasah grajskega pobočja raste 500 trt modre frankinje - možnost zakupa botrstva trt – kot boter sodelujete pri rezatvi in trgatvi s pogostitvijo in kulturnim programom, prejmete steklenico grajske krvi, darilo in možnost ugodnejše uporabe grajske vinoteke.

– Klet modre frankinje

Klet modre frankinje se nahaja v grajski vili nad grajskim vinogradom in je promocijsko-degustacijski prostor, namenjen predstavitvi in promociji modre frankinje kot najbolj kakovostne rdeče vinske sorte v vinorodni deželi Posavje. S tem si modra frankinja še dodatno utrjuje mesto v Sevnici, Posavju, krepi identiteto, obenem pa ponuja možnosti za še boljšo ponudbo vinsko-kulinaričnih produktov. V kleti so predstavljene modre frankinje iz vseh vinorodnih okolij, kjer pridelujejo modro frankinjo, tudi iz tujine, omogočen je voden ogled kleti ter nakup modrih frankinj.

– Grajska vinoteka

Ponuja pester izbor vin in prigrizkov, vodene pakušine in nakup izbranih vin in salam, najem za pogostitve, srečanja.

– Grajska prodajalna

V sprejemnici gradu se nahaja tudi grajska prodajalna s pestrim izborom uporabnih izdelkov (tudi spominkov) in pridelkov v okviru blagovne znamke »Visit Sevnica« (majice, kape, magnetki, razglednice...), izbrani pa v okviru blagovne znamke »First Lady« (modra frankinja, salama, čokoladice, pralineji, kreme, unikatne skodelice...).

- Grajski park

Rekonstruiran renesančno-baročni park s pohodnimi potmi, kamnitimi plastikami, označenimi energijskimi točkami in mogočnimi drevesi.

- Grajske poroke

Veličastni poročni obredi, v toplejših mesecih so najlepše veličastne poroke v grajskem parku.

- Programi za otroke

Otrokom s posebnimi zgodbami in s pomočjo igre predstavimo življenje na gradu Sevnica v času 17. stoletja, ko je na gradu živel baron Moscon in njegovo spremstvo: animirani ogledi z baronom Mosconom in njegovim spremstvom, lutkovne in ustvarjalne delavnice, grajske igre, Grajski dan doživetij za otroke in družine, Učna ura Primoža Trubarja.

- Prireditve

Grad je prizorišče različnih kulturnih dogodkov skozi celo leto: tradicionalni Radogost večeri vsako prvo sredo v mesecu ter odprtja razstav zadovoljijo ljubitelje umetnosti, poleti pa sklop prireditev »Sevniško grajsko poletje« s koncerti, predstavami, igrami in ostalim kulturnim dogajanjem popestri vsakdan domačinom in gostom od drugod.

- Pogostitve

Izbrana lokalno značilna kulinarika in pogostitve na različne načine (od narezkov, prigrizkov, cateringov, kosil, večerij) po predhodnem dogovoru.

- Konferenčni turizem

Možnost najema prostorov, opremljenih s tehnično opremo za sestanke, srečanja, konference, predavanja, koncerte itd.

- Postajališče za avtodome

Na označenem parkirišču pod gradom je urejeno in brezplačno dostopno postajališče za avtodome (PZA) z vso potrebno infrastrukturo – električnimi priključki z zunanjimi vtičnicami, vodovodni in kanalizacijski priključek (izpust za odliv fekalij).

Namigi za izlet (Stop rest experience, b. d.):

- Na sprehod in spoznavanje gradu Sevnica s parkoma in grajskega pobočja, starega mestnega jedra z gostinsko ponudbo in obisk industrijskih trgovin v središču Sevnice.
- Kolesarjenje po kolesarski stezi ob Savi, obisk fitnesa na prostem v parku ob Savi, ogled Dolinškovega kozolca na Šmarčni. Kolesarjenje po širši okolici Sevnice.
- Arheološko najdišče Ajdovski gradec, najbolje raziskana naselja iz časov preseljevanja ljudstev v 5. in 6. stoletju našega štetja v tem delu Evrope.

3.5 SWOT analiza

Analiza priložnosti in nevarnosti se nanaša na zunanje okolje območja gradu Sevnica, torej na dejavnike, na katere nimamo vpliva, saj prihajajo iz zunanjega okolja, lahko pa te trende in zakonitosti predvidimo ter se poskušamo prilagoditi in izboljšati (Občina Sevnica, 2018):

Tabela 2: SWOT analiza

Prednosti	Slabosti
<ul style="list-style-type: none"> – Naravne danosti za razvoj turistične dejavnosti (naravne lepote, čist zrak, neoporečna voda, zdravo in zeleno okolje, ugodna klima in varnost, možnosti za butični turizem). – Geostrateška lega (bližina Zagreba in Ljubljane, dostopnost z vlakom in avtomobilom, bližina letališč Zagreb in Ljubljana). – Grad Sevnica predstavlja bogato kulturno dediščinsko in etnološko posebnost za občino Sevnica. 	<ul style="list-style-type: none"> – Relativno slaba prometna povezanost ter infrastruktura in nerazvita usmerjevalna ter informativna signalizacija ter pomanjkanje parkirnih mest v mestu, ni avtobusne postaje. – Nепrepoznavnost, nepovezanost turistične ponudbe v občini in v regiji ter slabo organizirano trženje in promocija celovite ponudbe. – Pomanjkanje visoko usposobljenega kadra in znanja za menedžment v turizmu ter šibka profesionalna raven turističnih ponudnikov ter komunikacija v

<ul style="list-style-type: none"> – Predstavlja tudi zelo pomembno povezanost v mrežo „Gradovi Posavja“. – Sava in drugi vodotoki z možnostjo ribolova, akumulacijska jezera in potencial za razvoj aktivnosti na vodi. – •Sevnica - rojstni kraj Melanie Trump in znamka First Lady. – •Blizina termalnih zdravilišč (Terme Čatež, Rimske toplice, Thermana Laško) in raznolikost ponudbe na majhnem območju. – Osnovna urejenost mesta in podeželja. – Po proučitvi le-teh lahko povzamemo naslednje elemente prednosti turizma na območju – Naravne danosti (raznolika krajina – porečje reke Save, vinorodni griči in Lisca z veliko potenciali za rekreacijo in oddih v naravi). – Geostrateška lega (bližina večjih mest in termalnih zdravilišč). – Bogata kulturna dediščina – grad Sevnica – Sevnica kot rojstno mesto Melanie Trump. 	<ul style="list-style-type: none"> mednarodnih jezikih – ponudniki in ostali. – Slaba osveščenost prebivalstva o pomenu turizma in lastnih možnostih razvoja (starokopitno razmišljanje). – Ni pestre in kakovostne gostinske ponudbe v mestu, ni prepoznane kulinarike Posavja in jedi pri gostincih, zidanice niso registrirane in uradno odprte. – Ni celostne povezave Sevnice - „ozgodbenje“ Sevnice, slaba je urejenost mesta (ocvetičenje mesta, detajli...). – Skopa kakovost ponudbe, slaba povezanost ponudnikov ter organiziranost ponudbe, – površinska doživljajska izkušnja in vprašljiva prijaznost gostiteljev. – Po proučitvi le-teh lahko povzamemo naslednje elemente slabosti turizma na območju – Slaba prometna povezanost ter infrastruktura, nerazvita usmerjevalna ter informativna – signalizacija, pomanjkanje parkirnih mest v mestu, ni avtobusne postaje. – Šibko povezovanje in sodelovanje ponudnikov. – Manko na področju destinacijskih marketinških aktivnosti tako na lokalnem kot na regionalnem nivoju. – Manko visoko usposobljenega kadra v turizmu in povzemanja podjetnih priložnosti. – Premalo nastanitvenih kapacitet ter šibka gostinska prehrabna ponudba v mestu.
Priložnosti	Nevarnosti
<ul style="list-style-type: none"> – Povezovanje ponudnikov in celovita organiziranost ponudbe in digitalno trženje v regionalnem prostoru. – Nadgrajene spletne strani ponudnikov in interaktivno oglaševanje ponudnikov. – Razviti zgodbo o prvi dami v povezavi z gradom Sevnica. – Nekaj močnih prireditvev še nadgraditi v regionalno oz. nacionalno odmevne prireditve. – Raznolikost krajinske podobe - Štajerska / Dolenjska (šege in navade, vina...) ter možnosti – razvoja turizma v povezavi s kmetijstvom. 	<ul style="list-style-type: none"> – Pomanjkanje sredstev (finančnih – razpisi, javno-zasebna partnerstva, kadri) ter pomanjkljivo znanje iz projektnega vodenja med ponudniki. – Neodzivnost ljudi, šibko sodelovanje in povezovanje med ponudniki. – Grad – premalo finančnih sredstev. – Odročna destinacija – pol ure do avtoceste. – Neizpolnjevanje pričakovanj turistov. – Šibka usposobljenost kadra v turizmu - vložiti več sredstev in energije za turistične vodnike ter nasploh v

<ul style="list-style-type: none"> – Učinkovito koriščenje sredstev EU, nacionalnih ter občinskih virov ter čezmejno sodelovanje za uravnoteženo in trajnostno naravnano destinacijo. – Vzpostaviti atrakcije za doživetja prepoznanih ciljnih skupin. – Po proučitvi le-teh lahko povzamemo naslednje elemente priložnosti turizma na območju občine Sevnica: – Izkoristiti usmerjenost Slovenije v zelene in rjave investicije, saj imamo izjemno naravo in kulturno dediščino, nujno pa je nadgraditi turistično infrastrukturo na območju destinacije Sevnica. – Izkoristiti obstoječo turistično politiko Slovenije na področju destinacijskega menedžmenta za vzpostavitev DMMO Turizem Sevnica. – Izkoristiti usmerjenost Slovenije v integralna doživetja in promocijo ponudbe zelene, aktivne in zdrave Slovenije ter prepoznanih turističnih trendov in oblikovati privlačna doživetja na območju destinacije Sevnica za izbrane ciljne trge in nišne skupine turistov. – Izkoristiti potencial ljudi - nadgraditi kakovost življenja v destinaciji. 	<ul style="list-style-type: none"> izobraževanje in usposabljanje zaposlenih na področju turizma. – Šibko sodelovanje ponudnikov pri organizaciji prireditev – neusklajenost organizatorjev in nasploh v turizmu. – Zakonodajne ovire ter zapleteni birokratski postopki. – Hiter digitalni razvoj marketinga, ki mu je težko slediti. – Pomanjkanje usposobljenega kadra in podjetnikov na področju turizma in s tem povprečno nizka kakovost gostinske ponudbe in manko poglobljenih doživetij. – Opuščanje dopolnilnih dejavnosti na kmetiji, zapuščanje kmetij in zaraščanje krajine. – Neprepoznavanje in nezmožnost prilaganja segmentom v turizmu.
---	--

3.6 Inovativni produkti

Grad Sevnica ima že toliko različnih aktivnosti, da je težko dodati nekaj novega. Vendar pa se vedno da še kaj izboljšati, da se poveča število obiskovalcev. Grad bi lahko svoji ponudbi dodal aktivnosti, ki bi pritegnile družine z otroki - naredili bi lahko na primer svoj grozdni sok. Na gradu bi tako lahko organizirali druženje, na katerem bi otroci lahko iztiskali grozdni sok po starem, brez naprav, z bosimi nogami, starši pa bi jih lahko opazovali in na koncu poskusili sok. Dogodek bi lahko potekal enkrat v letu in bi bil namenjen predvsem otrokom, da bi spoznali, kako je včasih potekalo delo na kmetijah. Pritegnili bi lahko predvsem »mestne starše in otroke«, ki nimajo izkušenj z obiranjem in stiskanjem grozdja.

Naslednja inovativna ideja pa bi bila namenjena predvsem upokojujencem, ki jim primanjkuje gibanja. Tako bi se zanje enkrat na mesec organiziral sprehod skozi grad. Povezali bi se lahko z okolškimi domovi za ostarele, organizirali bi jim tudi avtobusni prevoz. Sicer bi bil ogled namenjen vsem starejšim. Tako se upokojujenci ne bi samo malo razgibali in sprehodili skozi grad, ki bi jim ga lahko tudi razkazali in

predstavili njegovo zgodovino. Zanje pa bi se lahko organizirala tudi skupna vadba na grajskem dvorišču.

Nekaj novega pa bi dodal obstoječemu programu tudi za študente. Zanje bi organiziral vikend taborjenje. Študentje bi dobili svoj šotor, ki bi si ga morali sami postaviti in bi ga imeli za spanje. Ponudilo bi se jim različne dejavnosti. Imeli pa tudi ogled okoliških znamenitosti in zanimivosti, kak koncert in zabavo ob koncu dneva. Z zanimivim programom bi jih predvsem izobraževali, zlasti o okolju in o varovanju le tega.

3.7 Ugotovitve

Ugotovili smo, da ima grad Sevnica zelo širok spekter ponudbe in se dobro povezuje z okolico in tudi okoljem. Predvsem so dobro povezani okoliški ponudniki vina in hrane. Ponudba gradu pa je tudi dobra, saj vsebuje programe, primerne za različne tipe turistov. Najbolj inovativna in unikatna ponudba pa je najem oziroma botrstvo trt v vinogradu pod gradom.

Občina Sevnica pa ima za svoj razvoj v turizmu še veliko prostora, saj ima veliko zgodovinskih in naravnih danosti. Občina turistom ponuja pestro ponudbo lokalne hrane in značilne kulinarike, ponuja veliko aktivnosti v naravi in vodene ogleda. Razvoj turizma v občini se usmerja v zeleni turizem, morajo pa izboljšati in nadgraditi še infrastrukturo.

Poglavlje 4

Grad Rajhenburg

MOJCA BRAČUN, FRAN ILIĆ, NATAŠA MAMIĆ

4.1 Opis območja

Občina Krško se nahaja na jugovzhodu Slovenije. Od Ljubljane je oddaljena 100 kilometrov in od Zagreba 50 kilometrov. Ima 25.885 prebivalcev. Krško je danes osrednje mesto Posavja in občinsko središče (Občina Krško, 2020). Krško je okolje, v katerem je veliko kulturnih znamenitosti in ustanov. Nekatere od njih so grad Reichenburg oziroma Rajhenburg, Valvasorjeva knjižnica, Kulturni dom Krško, kapucinski samostan s cerkvijo, Galerija Vladimirja Štovička, Galerija Krško, dvorana v parku, mestni park zaslužnih občank in občanov in drugi. Grad Rajhenburg v Brestanici je najpomembnejša kulturna dediščina v občini Krško (ibid.).

4.2 Predstavitev gradu

Grad Rajhenburg stoji na strmem pobočju nad reko Savo. Predstavlja najstarejši grad, o katerem pričajo listine na Slovenskem. Prvič naj bi bil omenjen 29. 9. 895. Zgodovinsko bogat grad danes predstavlja pomemben kulturno-zgodovinski spomenik. V njem se nahajajo razstave o zgodovini gradu ter okolice, o menihih,

slovenskih izgnancih, tu je bila odkrita tudi najstarejša romanska kapela ter grajska poslikava na slovenskem ozemlju (Fürst, 2013).

Na šestdeset metrov visokem skalnem pomolu, pod katerim tečeta reki Brestanica ter Sava, že stoletja stoji grad Rajhenburg. Stavbo je dal zgraditi salzburški nadškof Konrad med letoma 1131 in 1147, o čemer priča romanski del objekta, ki je tudi najstarejši. Grad s posestvom so dolgo časa upravljali ministeriali, ki so bili poimenovani po gradu – Rajhenburški. Ta vplivna družina je v 15. stoletju dosegla viteški naziv. Po njihovi smrti je grad začel dobivati podobo, kot jo poznamo danes. Leta 1881 so grad kupili menihi trapisti, ga preuredili v samostan, ta pa je deloval do okupacije aprila 1941. Takrat je nemška oblast v pripadajočih poslopijih ter samem gradu postavila taborišče za izgon Slovencev. Leta 1947 so trapiste razpustili, grad pa je bil nacionaliziran. Eno leto kasneje se je odprl Kazensko poboljševalni dom za ženske, kasneje še druge podobne ustanove. Leta 1968 so v gradu odprli razstavo o slovenskih izgnancih, tudi ostali prostori so namenjeni predvsem muzejski in prireditveni dejavnosti (Fürst, 2013, str. 554).

Prvič se grad Rajhenburg v virih omenja že 29. septembra 895. Vzhodnofrankovski kralj Arnulf je v tistem času podelil bavarskemu velikašu Valtunu posesti, ki so se nahajale v Rajhenburgu in Krškem. Utrdba, ki je stala na mestu, kjer je danes grad Rajhenburg, je bila v 10. stoletju v boju z Ogri porušena. V drugi polovici tega stoletja je Nemčija z ofenzivo pridobila ozemlje nazaj. Kasneje je Henrik II. podaril to Valtunovo posest Viljemu, savinjskemu krajišniku, ta pa je moral varovati vzhodno mejo. Po njegovi smrti je Hema Pilštanjnska, njegova žena, odšla v samostan ter svoja posestva podarila salzburški nadškofiji. Rajhenburška posest je ostala v lasti Heminega rodu do leta 1141 (Fürst, 2013).

Leta 1131, ko je salzburški nadškof Konrad sklenil mir z Ogri, je grad pozidal na novo. V Rajhenburg je deset let kasneje poslal rodbino, ki je dobila ime Rajhenburška. Ti so bili najprej najemniki, kasneje pa lastniki zaradi vojaških uslug. Najslavnejši Rajhenburški je bil Rajnpreht II., ki je dobil viteški red in v svojem času postal glavar območij Štajerske, Koroške ter Kranjske. Rodbina je vodila grad do izumrtja, do leta 1570. Rajhenburški so bili lastniki več gradov v Posavju (ibid.). Po izumrtju rodbine Rajhenburških se je zvrstilo kar nekaj lastnikov (ibid.):

– Od 1570 do 1579 so bili lastniki Welzerji,

- od 1579 do 1591 baron Volkart Egg,
- pred letom 1600 je prešel v roke Galla pl. Gallensteina (o tem točnih podatkov ni, o tem priča le grb na portalu vhodnih vrat),
- od 1639 do 1696 so lastniki Veit Jakob pl. Moscon in Leopold pl. Curti.
- do leta 1721 je bil lastnik Hanibal Heister,
- od 1721 do 1802 grofje Attemsi, ki naj bi dali poslikati notranje dvorišče, kasneje pa so grad prodali Alojzu Mandelsteinu, ki ga je 1820 prodal grofici Petazzi,
- od 1855 do 1857 je bila lastnica Sidonija Brzowska,
- od 1857 do 1875 pa Eberhart Waldburg, ki je grad prodal baronu Christianu Esebecku, ki ga je nato 1881 prodal menihom trapistom.

Med drugo svetovno vojno grad zavzamejo Nemci in si v njem ustvarijo sedež preselitvenega urada za izgon Slovencev. Po drugi svetovni vojni je bil red trapistov razpuščen. Grad so nacionalizirali, do 1965 pa so se v njem nahajali tudi ženski zapori (ibid.).

Od leta 2004, ko se je končal denacionalizacijski postopek, je grad v lasti Občine Krško, z vso prenovljeno stavbo pa danes upravlja Kulturni dom Krško. Ob raznih dogodkih, kot so predstave, koncerti, predavanja, si obiskovalci gradu lahko ogledajo tako stalne kotčasne razstave o zgodovini gradu, samega kraja ter širše okolice. Ob ogledu stavbe si lahko ogledajo razvoj arhitekture ter gradnje gradu vse od časa romanike, gotike, renesanse pa do danes. V gradu sta tudi dve kapeli, romanska iz 12. stoletja ter gotska iz 16. stoletja (Rožman, b. d. a).

Renesančni bivalni del prikazuje dvorano z bogatimi freskami. Ker spada grad pod podružnico Muzeja novejšje zgodovine Slovenije, muzejske postavitve danes ponujajo vpogled v zgodovino delovanja menihov trapistov, v usodo slovenskih izgnancev in čas, ko so na gradu delovale različne kazenske ustanove. Obiskovalci imajo na voljo grajsko pohištvo, ki prihaja iz zbirk Narodnega muzeja Slovenije, vedute Brestanice od konca 19. stoletja ter motive iz življenja na starih razglednicah. Razstavljena so tudi odličja z olimpijskih iger in svetovnih prvenstev najbolj znanega brestaniškega ter slovenskega športnika - Primoža Kozmusa. Renesančna dvorana hrani likovna dela akademskega slikarja Jožeta Ciuhe. Grad Rajhenburg, po mnenju strokovnjakov, spada med najpomembnejše spomenike srednjeveške grajske arhitekture v Sloveniji (ibid.).

V predgradju je bil leta 2014 zgrajen še zeliščni vrt, ki predstavlja trapistovsko dediščino. Le to obujajo z raznimi prireditvami, kot sta na primer rajhenburška dneva čokolade in likerjev ter penin in sirov. V grajski kleti je galerija vin, muzejska trgovina ponuja kataloge razstav ter lokalne izdelke in brestaniško čokolado (ibid.).

Grad je bil v celoti prenovljen med leti 2010 ter 2012, projekt pa je bil financiran s strani Operativnega programa krepitve regionalnih razvojnih potencialov za obdobje 2007–2013, razvojne prioritete Povezovanje naravnih in kulturnih potencialov – prednostne usmeritve Mreženje kulturnih potencialov (ibid.).

Danes grad s svojo lego in obnovljeno notranjostjo ponuja ambient, primeren tudi za poroke. Ker pa so grad sodobno opremili, je v celoti dostopen tudi gibalno oviranim osebam (ibid.).

Menihi trapisti

Skozi stoletja so si grad Rajhenburg lastili različni lastniki. Leta 1881 so ga kupili menihi, ki so bili izgnani iz samostana v Franciji. Ker gradovi predstavljajo velik strošek, je denar dal brat Gabriel Giraud, sin bogatega trgovca s svilo iz Lyona. Kasneje ga je predal v last trapistov. Čeprav so ti bili le 60 let lastniki, so precej prispevali k zgodovini gradu in Brestanice (Fürst, 2013, str. 554).

Virov, ki bi pričali o zgodovini trapistov ter samostana Marije Rešiteljice, ni veliko, saj se arhiv nahaja v Franciji. Tja so ga prenesli po ukinitvi samostana leta 1947. Arhiv se je nekoč nahajal v samostanu Dombes, ko pa so ga leta 2001 razpustili, je njegova lokacija postala neznana. Samo nekaj kopij dokumentov se nahaja v Muzeju novejših zgodovine Slovenije, v enoti Brestanice, prinesel pa jih je bivši opat matičnega samostana Dombes Bernard Christol, ko je obiskal Slovenijo v letih 1998–2003. K raziskovanju zgodovine rajhenburškega samostana, predvsem pa njegovega gospodarskega dela, so veliko doprinesli menihi bratje Maks Jevšnik, Norbert Šarlah, Karl Bračun in Ladislav Agrež (ibid.).

Ora et labora – moli in delaj je bilo načelo, po katerem se je vrtelo življenje menihov trapistov. Delovni dan je bil precej dolg, trajal je sedemnajst ur, za počitek je ostalo le sedem ur. Dan so začeli zgodaj, že ob dveh zjutraj je zazvonil zvon, ki jih je poklical v cerkev, kjer so vsako jutro in vsak večer namenili svoje prve in zadnje besede Devici Mariji. Zjutraj so molili približno pol ure. Ob treh je sledilo

premišljevanje ter priprava na naslednji oficij. Takrat so začeli s kanoničnimi zornicami, ki so bile zapete ali recitirane ob znamenju predstojnika. Obred je trajal eno uro, ob praznikih pa je bilo vse skupaj slovesnejše in daljše. Po končanem obredu so imeli menihi trapisti prosti čas, ki so ga lahko porabili po želji, mašniki pa so v tem času opravljali maše do šestih zvečer (ibid., str. 564).

Zopet je zazvonil zvon in menihi so se odpravili v kor pet primo. Pomemben prostor v samostanu je bila kapiteljska soba, kjer so izvajali kapitelj. Postulanti so v tem prostoru prejeli duhovno obleko, dajali svoje zaobljube, molili mrtvim, brali. Ker je ta soba predstavljala družinsko zavetišče, je tu veljal strogi molk (ibid., str. 565).

S kapitljem se je začelo zunanje delo za družino v samostanu. Predstojnik je menihom trapistom razdelil naloge za tekoči dan, nato je sledila molitev in branje poglavij svetega Benedikta, opat pa je nato poglavje obrazložil. Nato so prebrali še mrliške liste, ki so jih dobili iz drugih samostanov, za te ljudi pa zmolili psalm za umrle. Obred prime in kapitelja sta trajala petinštirideset minut. Sledil je enoinpolurni odmor, med katerim so menihi pospravili postelje in zajtrkovali. Preostali prosti čas so izkoristili še za sprehode po hodnikih, vrtu, pokopališču, odšli so v cerkev ali knjižnico. Ob 7. uri in 45 minut se je ponovno oglasil zvon in pozval samostansko duhovščino k maši, kjer so sveto mašo peli iz velikih kornih knjig (ibid.).

Poleg branja svete maše in drugih molitev ter obredov je bilo v življenju trapistov pomembno tudi ročno delo. Že pravila svetega Benedikta pričajo o tem, da je pravi menih le tisti, ki si z delom lastnih rok pripravi vse, kar potrebuje zase in uboge. Delo jim je bilo v razvedrilo duha. Veliko ročnega dela so opravili na vrtu, sadovnjaku, na polju in vinogradu ter v delavnicah. Težja opravila so opravili bratje konverzi ali pa delavci, ki so jih najeli, če je bilo potrebno, pa tudi duhovnik in opat. Kljub delu so bili bratje med tem časom vsaj štirikrat poklicali k oficijem – k branju ali molitvi, da ne bi pozabili, da so redovniki (ibid., str. 566.).

Za menihe je bil dan razdeljen na tri opravila (ibid.):

- na oficij, ki je trajal šest ur,
- ročno delo, ki je trajalo štiri do pet ur, včasih še več, odvisno od letnega časa,

- za obedi so imeli časa le eno uro.

Poleti so trapisti obedovali ob enajstih, ko je potekal redovni post pol ure kasneje, kadar pa so bili cerkveno postni dnevi, pa ob dvanajstih. Jedli so v skupnem prostoru, kjer so stale gole mize. Tisti, ki so bili oblati in gojenci, so jedli in spali ločeno od ostalih menihov, tisti, ki pa so bili bolni in slabotni, pa so jedli v bolnišnični jedilnici, saj so le ti lahko uživali meso, jajca, in ribe. Oblati so si lahko nadevali toliko hrane, kolikor so je hoteli. Vsak menih je imel svojo posodo, vsak svoje mesto, označeno z imenom na tablici. Hrana je bila omejena, vsak pa jo je dobil na pokritem krožniku. Jedli so predvsem zelenjavo in sadje, lečo, kašo ter črn kruh. S posebnim dovoljenjem so lahko uživali tudi sir trapist, ki so ga izdelovali tudi sami. Pili so vodo in vino, pri delu pa pikolo. Obed je bil vedno slovesen, z molitvami, s prikloni, pobožnim branjem in seveda z obveznim molkom. Trapisti so pravilo svetega Bernarda o molku strogo upoštevali, ga še poostrili in vsako kršitev ostro kaznovali (ibid.).

Da pa so se lahko sporazumevali, so uvedli posebno znakovno govorico. Po obedu so se zahvalne molitve končale v cerkvi, kamor so šli v procesiji. Popoldan je bil prav tako razdeljen na oficij, branje in delo. Ob 17. uri je sledila skromna malica, v poletnem času in ob slovesnih dneh pa tudi večerja. Po petnajstminutnem prostem času se je družina ponovno zbrala in brala nabožna besedila. Nato so v procesiji odšli v cerkev, kjer so molili večerne molitve. Molitev so vedno končali s petjem molitve Čaščena Marija. Po koncu delovnega dne so odšli k šesturnemu ali sedemurnemu počitku (ibid.).

Trapisti so bili lastniki gradu le dobrih šestdeset let, a so v tem času gradu spremenili notranjo podobo. Nato so grad prevzeli menihi cisterijani. To so bili drugače imenovani tudi tihi menihi, saj so živeli odmaknjeno od zunanjega sveta. Z delom so želeli dokazati, da samostan ni le ustanova učenosti, ampak tudi gospodarskega napredka. Iz Francijo so prinesli precej novega znanja, kar pa je pozitivno vplivalo na okolje, v katerem so živeli (ibid.).

Prvi industrijski obrat na območju današnje Občine Krško je bila Tovarna čokolade in likerjev Imperial. To je bila tudi prva tovarna v Sloveniji. Zaradi molčečnosti, s katero so se zavezali, tudi po razpustu samostana niso izdali svojih receptov čokolad, likerjev ter sira trapista. Žal se je z ukinitvijo tega reda za zmeraj izgubila izdelava okusnih proizvodov, ki so bili nekoč znani po vsej Evropi (ibid.).

Prostori

Predgradje

Med prenovo v letih 2010 – 2012 je največjo spremembo doživelo predgradje, torej dvorišče, del pred vhodom. Nekoč sta tu stala dva objekta. Eden je bil postavljen v začetku 20. stoletja, drugi prizidek pa po drugi svetovni vojni. Sedaj tu stoji kamnit renesančni mostovž. Poleg njega ter opornih kamnitih zidov je nekoč stal obrambni jarek, vendar je bil zasut. Z odstranitvijo nasutij so ga ponovno vzpostavili. Tu so tudi pozidane parapetne ograje, ki so celo dokumentirane na arhivskih posnetkih iz konca 19. stoletja. V Moserjevi hiši na severnem robu predgradja, ki je bila zgrajena v začetku 20. stoletja, je po odstranitvi dveh objektov danes umeščena čokoladnica, ki izdeluje čokolado po vzoru menihov trapistov (Grad Rajhenburg, b. d. b).

Vhod v grad je zamaknjen, če se orientiramo glede na mostovž. Razlog za to je zidava v različnih obdobjih. Latniki so se odločili, da mostovža ne bodo speljali direktno do vhoda, ta pa se tudi ne nahaja na prvotnem mestu. Danes je del predgradja urejen, leta 2014 pa so postavili tudi zeliščni vrt. Ta predstavlja dediščino menihov trapistov (ibid.).

Vhod in dvorišče

S prvotnih temeljev vhoda se lahko vidi v najstarejši del gradu. Predvidevajo, da je bil zgrajen v 9. stoletju – takrat so objekt ter pripadajoče posestvo prvič omenjeni v listini kralja Arnulfa v Öttingu na Bavarskem 29. septembra 895. V isti listini se prvič omenja tudi Gurkfeld – Krško in Krško polje. Na osvetljenem delu, kjer se nahajajo temelji ter del zidu, se lahko vidijo posledice boja z Ogrji v 10. stoletju. Salzburški nadškof Konrad je v svojem času grad zgradil na novo, potlej ga prevzamejo ministeriali, ti pa prejmejo ime Rajhenburški. Prispevali so k oblikovanju območja od 12. do 16. stoletja (Grad Rajhenburg, b. d. f).

Na dvoriščnih fasadah so odstranili poškodovani del ter tanko plast ometov, ki so že odstopala. Renesančno poslikavo so rekonstruirali že okoli leta 1970. Ko so odstranili odstopajoči omet, so odkrili fragmente originalne renesančne in baročne poslikave, ki so bile precej ohranjene. Ostale fasadne površine pa so prebelili z apnom. Na arkadne hodnike, ki se nahajajo v pritličju, so vrnili prvotne kamnite plošče, tiste, ki pa so bile poškodovane skupaj s kamnitiom tlakom, pa so zamenjali

s kamnitimi ploščami v podobni barvi. Dvorišče, vhodna veža in mostovž so tlakovani z rečnimi prodniki (ibid.).

Romanska kapela

Romanska kapela se nahaja v prvi etaži na jugovzhodnem vogalu gradu. Je eno izmed večjih odkritij grajske stavbe ob koncu 70 let 20. stoletja. Med prenavljanjem gradu je bila obnovljena tudi kapela, zasijala je v novi podobi. Ta sakralni prostor ima rekonstruirano apsidno, ki se ob pogledu na vogal grajskega zidu opazi že iz doline (Grad Rajhenburg, b. d. d).

Po njenem odkritju je dr. Ivan Stopar v svoji monografiji *Gradovi na Slovenskem* zapisal: »Nekdanjo lepoto kapele si je po [...] ostankih ta hip kajpak še težko predstavljati, a nekatere nadrobnosti govore za to, da se je tu razkošje kosalo s pretanjenim okusom.« (ibid.).

Natančna gradnja, načrtovanje tega objekta in njegov pomen izhajajo iz časa, ko je bil grad del salzburške posesti. Po obnovi je prostor postal ponovno poduhovljen, obiskovalcu prikaže pretekle rodove in njihove dosežke. Obnova romanske kapele je bila najzahtevnejši poseg. Ohranjene obodne stene so pripomogle k uspešni obnovi objekta, s katero je kapela znova zaživela (ibid.).

Renesančna dvorana

Drugo izmed pomembnejših odkritij je renesančna dvorana, ki je imela izjemno dobro ohranjena okna in zidove. Tudi ta del je bil pozidan v času nadškofa Konrada. Ta del je najstarejši, vključno z njim pa še kapela, južni palači, stanovanjski stolp na JZ vogalu in dvonadstropni ščitni zidom z obrambnim stolpom na izpostavljeni severni strani. Danes je dvorana namenjena raznim dejavnostim (Grad Rajhenburg, b. d. c).

Gotska kapela

V času gotike, ko so grad zasedali salzburški ministeriali, rodbine Rajhenburških, so ob romanskem stolpu postavili gotsko kapelo, to pa počastili leta 1520. Iz vhoda so postavili kor za Rajhenburške, v pritličju pa se je nahajal prostor za podložne (Grad Rajhenburg, b. d. e).

Poznogotska kapela zasega kar v tri nadstropja. Ker pa so se ohranili številni stavbni členi, lahko opazimo pomembnost Rajhenburških, ki so bili lastniki več posesti, tudi gradu Brežice in Šrajbarskega turna. Rajhenburški so zaznamovali štiri stoletja, s smrtjo zadnjega leta 1570 pa je rod izumrl, njihove posesti pa so prešle v roke mnogih (ibid.).

V letih 1976 in 1977 so bile restavrirane še renesančne poslikave dvoriščnih fasad ter gotska kapela. V zahodni steni so odkrili ter prenovili polkrožno sklenjen romanski portal, skozi katerega iz kora kapele vstopimo v baročne prostore. Portal je priča, da je tu stal prvi vhod v grad, saj je postavljen v višjem nadstropju, utrdba pa je imela tudi obrambno funkcijo. (ibid.).

Okrogel stolp

Ob vstopu v stolp si je možno ogledati gotski izklesan portal, ki ima izklesane tudi polstrebne ter kapitele, ti pa povezujejo pritličje z drugim nadstropjem, kjer je bilo odkrito štirikrilno profilirano okno skupaj z še dvema oknoma, ki sta imela slepo krogovičje, kar pa predstavlja na Slovenskem precejšnjo posebnost (Grad Rajhenburg, b. d. a).

Grad je pretežno zgrajen v živi skali. Pri obnovi so v tem okroglem stolpu izvedli večji poseg, s katerim so naredili enoten prostor čez dve etaži. V njem je danes muzejska trgovina. Zanimivo točko predstavlja tudi razgledna terasa, pogled pa vsega vse od Save pa do Celja (ibid.).

Okrogla dvorana v drugem nadstropju ima 48 sedežev. Ker pa je njena zgradba akustična, predstavlja idealen prostor za koncerte. Razgled iz nje sega po celotni Brestanici ter hriboviti bližnji okolici (ibid.).

Med najlepše dele sodi strešna konstrukcija, ki je po raziskavah nastala v času renesanse. Zaradi gradnje pravijo, da je prostor izjemen, celo mističen. Med obnovo v letih 2010- 2012 so leseno konstrukcijo sanirali, zamenjali so tudi strešno kritino. Stolp je predstavljal težji izziv, saj je izmed vseh delov tudi najvišji (ibid.).

Renesančna dvorana

Renesančni del prvega nadstropja gradu je bil obnovljen že v devetdesetih letih 20. stoletja in je sestavljen iz štirih prostorov, med katerimi sta najbolj predstavljena dvorana in soba s freskami. Dvorana je že pred prenovo predstavljala pomemben del gradu, saj je v njej največ časa preživela plemiška družina Rajhenburška. Tu so bivali dobrih 400 let, po zapisih pa naj bi tu vsega skupaj preživelo 51 mož ter 23 žena (Grad Rajhenburg, b. d. c).

Po vseh raziskavah in najdbah se je pokazalo, da sta za grad najpomembnejši obdobji srednji vek ter renesansa. V tem času so grad več kot štiri stoletja upravljali salzburški ministeriali, gospodje Rajhenburški. To je čas, ko so se izoblikovale najkvalitetnejše in najbolj pričevalne sestavine obrambnega in hkrati reprezentančnega gradu (ibid).

Razstave

Stalne razstave

Grajski prostori so danes namenjeni raznim dogodkom, predstavitvam, v njih pa lahko najdemo naslednje stalne razstave (Grad Rajhenburg, b. d.):

- Primož Kozmus: Odličja,
- Kazenske ustanove na gradu Rajhenburg 1948-1966,
- Stavbni razvoj in prenova gradu Rajhenburg,
- Slovenski izgnanci 1941-1945,
- Jože Ciuha: Podobe časa,
- Trapisti v Rajhenburgu,
- Spomin na Brestanico - Brestanica na razglednicah,
- Grajsko pohištvo 18. in 19. stoletja iz zbirke Narodnega muzeja Slovenije.

Začasne razstave

Poleg stalnih pa so na voljo tudičasne razstave, kot so (Grad Rajhenburg, b. d.):

- Sodobni tržaški umetniki,
- Blaž Vehovar I Ameriške sanje - American dream,

- Guba razstava študentov Fakultete za arhitekturo UL seminarja Blenkuš,
- Če bi Slovenija bila, skupinska fotografska razstava,
- Boštjan Pucelj | WYSIWYG / TKVID What You See Is What You Get / To, kar vidiš, to dobiš,
- Anja Jerčič Jakob | SLIKE,
- Brestaniške miniature: Vinko Bavec, fotograf s kraljevim dvornim priznanjem Rajhenburg, Brežice,
- Borut Peterlin | Ostal si del te pokrajine, del njenih lepot in bolečine,
- Rajko Čuber | ORA ET LABORA,
- Herman Lisjak na gradu Rajhenburg.

Ponudba

Muzejska trgovina

H gradu spada tudi muzejska trgovina, ki se nahaja v grajskih prostorih. V njej lahko najdemo razne izdelke, ki so tematsko povezani z razstavami, zgodbami gradu ter njegovo zgodovino. Produkti, ki so na voljo, so rokodelski, ki jih izdelujejo posavski umetniki, na voljo so tudi razne publikacije in prospekti, s katerimi se predstavljajo znanje, sodobno razmišljanje ter ustvarjalnost strokovnih muzejskih delavcev (Grad Rajhenburg, b. d.).

Čokoladnica

V Hiši trt, vina in čokolade Kunej se prepleta družinska tradicija pridelave vina, ki se je začela že v 19. stoletju. Temelj je postavil Anton Kunej, ki je svoje znanje delil mlajšim generacijam. Zaščitni znak družine je sončni lev, ki predstavlja ponos ter tradicijo. V simbolu se nahaja vse, kar ponuja - trto, vitice, grozdne jagode, korenine vinske trte, list vinske trte, kelih, v sredini veličasten lev, za katerega so navdih dobili pri rajhenburških trapistih, saj so predstavljali motor razvoja tako v Brestanici kot tudi v okolici. Bili so tudi mojstri izdelave čokolade, vina in likerjev, kakovost izdelkov pa je segala po Avstro-ogrski. Takrat se je rodila tudi slavna blagovna znamka čokolade - Chocolat Impérial (ibid.).

V letu 2013 je družina Kunej proizvodnji vina pridružila še izdelavo čokolade in čokoladnih izdelkov. V sodelovanju z Mestnim muzejem Krško in gradom Rajhenburg so v projektu »Vpliv trapistov na posavsko podeželje, akronim Trapistin« začeli izdelovati čokolado in tako oživeli čokolado Imperial. Butična proizvodnja čokoladnih izdelkov poteka v Mosarjevi hiši pri gradu Rajhenburg (ibid.).

Najem prostorov

Grad Rajhenburg je kulturni spomenik državnega pomena. Ker je ambient primeren za različne dogodke, so v njem možne tudi poroke, za kar se lahko najame:

- atrij,
- gotsko kapelo,
- romansko kapelo,
- okroglo dvorano,
- renesančno dvorano.

Več informacij vam je na voljo v grajski recepciji.

Na gradu Rajhenburg pa poleg mladoporočencev lahko prostore najamejo še podjetja, društva in druge organizacije za izvedbo poslovnih ali protokolarnih dogodkov. Najem prostorov je namreč mogoč vse leto, saj so le ti ogrevani (ibid.).

4.3 SWOT analiza

Ker grad Rajhenburg spada pod dislocirano enoto Muzeja novejše zgodovine Slovenije (MNZS), bomo predstavili njihovo SWOT analizo. MNZS kot svoje poslanstvo predstavlja: »evidentiranje, pridobivanje, hranjenje, raziskovanje in promoviranje gradiva slovenske novejše zgodovine«. Muzej se s svojimi raznimi dejavnostmi kot so razstave in drugi programi tako za otroke kot za odrasle ponaša z ustvarjanjem mostu med zgodovinsko znanostjo in najširšo javnostjo. Deluje na področju kulture, izobraževanja, raziskovalnega dela, zato se tudi povezuje z drugimi ustanovami (Širok, 2018, str. 32).

Dislocirana enota v Brestanici, grad Rajhenburg, je sicer v lasti Občine Krško, enoto pa upravlja Kulturni dom Krško. Delo zaposlenih vključuje (ibid.):

- urejanje stalne zbirke MNZS in
- vodenje po treh stalnih razstavah.

Tabela 3: SWOT analiza MNZS

Prednosti	Slabosti
<ul style="list-style-type: none"> – Dolga tradicija muzeja. – Dobra gradnja prepoznavnosti. – Kakovostna mreža sodelovanja. – Zastavljen pedagoški in andragoški program. – Zavzetost zaposlenih za uresničitev ciljev. – Vključenost v sodobna družbena omrežja. – Urejen dostop in parkirišča. – Strokovno znanje zaposlenih o posameznih obdobjih 20. stoletja. – Največja fototeka s fotografijami 20. stoletja v Sloveniji. – Bogato založena specialna knjižnica. 	<ul style="list-style-type: none"> – Premajhno zavedanje pomena dediščine XX. stoletja. – Neizkoriščenost potencialov. – Oddaljenost od središča mesta. – Nezanimanje šolskih skupin, slaba prepoznavnost ponudbe. – Pomanjkanje kadra. – Ob nalivih zamakanje v stolpu. – Vzpostavitev delujoče evalvacije.
Priložnosti	Grožnje
<ul style="list-style-type: none"> – Muzejske dejavnosti približati obiskovalcem in povečati obisk. – Dodatno razviti sistem trženja in število najemov. – Vpeljati »fundraising« kot način dela. – Oblikovati ponudbo muzejske trgovine kot dodane vrednosti in prepoznavnosti muzeja. – Graditi blagovno znamko muzeja kot znamko odličnosti. – Sledenje smernicam razvoja muzeja in njihovo oblikovanje. – Vzpostavitev delujoče evalvacije. – Razviti mrežo znanja na osnovnošolski, srednješolski in fakultetni ravni. – Ustvariti okolje, kamor se družine, skupine in posamezniki radi vračajo ter ga soustvarjajo. Staranje prebivalstva, zato oblikovanje programov za to ciljno skupino. 	<ul style="list-style-type: none"> – Zmanjševanja javnih sredstev in pritisk porabe sredstev, ustvarjenih na trgu, za financiranje delovanja zavoda. – Ukinitev možnosti financiranja EU. – Nadaljevanje varčevalnih ukrepov, nestimulirano delo. – Ni definirane strategije delovanja muzejev. – NPK ne ponuja smernic razvoja področja kulturne dediščine ter muzejev. – Neodzivnost vpletenih inštitucij. – Nestimulativen sistem nagrajevanja. – Zaradi denacionalizacijskega postopka zaustavljeno financiranje za vzdrževanje muzejske stavbe.

Vir: Širok, 2018, str. 43

4.4 Inovativni produkti

Izdelek za družine z majhnimi otroki - praznovanja otroškega rojstnega dne

Ideja bi bila, da bi starši lahko v gradu najeli določene sobe za praznovanje otroških rojstnih dni. Poklicni vzgojitelj bi bil zadolžen za animiranje otrok, vodenje različnih iger in dejavnosti ter seveda za njihovo varnost. Otroci bi nosili kostume, značilne za srednjeveško obdobje - vitezi, princese, redovniki, dvorni norci itd. Ideja je, da se otroci skozi igro naučijo nekaj o zgodovini srednjega veka in gradu Rajhenburg.

Izdelek za upokojence - različne delavnice

Upokojenci bi se lahko z različnimi dejavnostmi in delavnicami preizkusili v izdelovanju čokoladnih bonbonov po vzoru trapističnih menihov, v izdelovanju tradicionalnega nakita, oblačil in drugih predmetov, značilnih za srednji vek.

Izdelek za študente - Escape Room

Igre Escape Room so v zadnjih letih v svetu vse bolj priljubljene in grad bi bil zagotovo idealna lokacija za to vrsto dejavnosti. Načelo igre je, da skupina ljudi s sodelovanjem reši različne uganke, miselne in fizične izzive ter najde skrite namige, da uspešno pobegne iz sobe, kjer so zaprti.

4.5 Ugotovitve

RV 1: Kako destinacija predstavlja grad? Katere turistične produkte v sklopu gradu ponuja?

Znotraj samega gradu je ponudba turističnih izdelkov velika in raznolika. Dandanes je glavni namen gradu služiti zgodovinskemu muzeju. Obiskovalci imajo priložnost videti raznolik izbor stalnih in začasnih likovnih razstav. Nekatere najbolj znane so:

Kazenske ustanove v mestu Rajhenburg 1948-1966, razstava, ki predstavlja preteklost gradu v času, ko je služil kot politični zapor, v katerem so takratne jugoslovanske oblasti ženske zaprle za politično prevzgojo.

Slovenski izgnanci 1941-1945, razstava, ki opisuje obdobje od 1941 do 1945, v katerem je nacistični okupator slovenske državljanke prisilno izganjal in deportiral.

Trapisti v Rajhenburgu, razstava, ki prikazuje zgodovino, življenje in navade trapističnih menihov svetega Benedikta, ki so na gradu živeli v obdobju od 1881 do 1947.

Od druge turistične ponudbe gradu se v Rajhenburgu vsako leto odvijajo različne prireditve. Nekatere od njih so koncerti klasične in tradicionalne slovenske glasbe, na katere prihajajo različni glasbeniki iz vse Slovenije. Zelo priljubljeni so tudi srednjeveški dnevi v mestu Rajhenburg, kjer si obiskovalci lahko ogledajo način življenja in običaje, značilne za srednji vek na tem območju.

Grad ponuja tudi različne izobraževalne delavnice in programe za otroke ter odrasle, lahko pa se najame tudi za poroke in druga praznovanja.

Nazadnje se lahko obiskovalci po obisku gradu ustavijo v muzejski trgovini, kjer se prodajajo različni tradicionalni predmeti in spominki iz vse Slovenije, in se odpravijo v slaščičarno, ki je del gradu, po kavo in tradicionalne slovenske sladice (GradRajhenburg.si 2020).

RV 2: Po katerih kanalih komuniciranja destinacija promovira izbrani grad?

Grad Rajhenburg na različne načine promovira svojo turistično ponudbo, predvsem prek interneta. Uradno spletno mesto mesta je enostavno dostopno z vsemi potrebnimi informacijami in fotografijami. Aktivno se promovirajo tudi prek družbenih omrežij. Mesto Rajhenburg ima svoj Instagram in Facebook profil, kjer redno objavljajo novice, povezane z dogodki in razstavami na gradu. Podatke o Rajhenburgu lahko najdemo tudi na uradni spletni strani mest Posavje in na spletni strani Slovenske turistične organizacije.

RV 3: Poleg gradu, kaj se še promovira v občini?

Izredno bogata je tudi turistična ponudba v bližini gradu in v okolici občine. Nedaleč od gradu je Hiša trte, vina in čokolade družine Kunej. Obiskovalci imajo priložnost poskusiti čokoladne izdelke, narejene po vzoru in tradiciji trapističnih duhovnikov, ki so v preteklosti v Rajhenburgu proizvajali čokolado. Lahko tudi okusijo in kupijo kakovostna lokalna vina, značilna za občino Krško (CatslesofPosavje.com 2020).

Zelo priljubljena je tudi Trappist Trail. Pohod vključuje ogled ob Savi do vasi Sremič, kjer so vinogradi, kjer so trapisti v preteklosti sadili trto. Pot se nadaljuje proti vrhu Grmade in se konča v Brestanici (ibid.).

Ljubitelji ribolova lahko obišejo ribnik v Mačkovcu, nedaleč od Brestanice. Z malo sreče in spretnosti lahko lovijo travne krape, čebulice, babuške, krape in druge različne vrste rib (ibid.).

Vsako leto v juniju v Brestanici poteka znameniti Petrov sejem. Trg Rajhenburg je napolnjen z ducatom stojnic, na katerih svoje izdelke prodajajo obrtniki, čebelarji in kmetje iz okoliških krajev. Folklorna društva pa pokažejo svoje spretnosti in večer se zaključí s koncertom (ibid.).

4.6 Zaključek

Mesto Rajhenburg je zaščiten kulturnozgodovinski spomenik in izredno pomembno kulturno bogastvo za celotno Slovenijo. Gre za enega najlepših in najbolj ohranjenih gradov v Sloveniji, z bogato in burno zgodovino. Ima privlačno turistično ponudbo in zaposluje kakovostno osebje, sposobne in izobražene ljudi. Trženjsko promocijo večinoma izvajajo na spletu in so dejavni na družbenih omrežjih, vendar bi morali svojo promocijo razširiti tudi na druge vire. Okoliška infrastruktura s parkirišči je izjemno urejena in dostopna. Rajhenburg je prizorišče številnih kulturnih prireditev in ima dolgo muzejsko tradicijo. Nekatere težave, s katerimi se srečujejo, niso zelo jasno določena poslovna strategija, premajhne naložbe države in premalo zanimanja šolskih skupin.

S pomočjo analize podatkov smo lahko odgovorili na vsa raziskovalna vprašanja. Grad ima bogato turistično ponudbo, s katero želi privabiti čim več gostov. Zavedajo se zgodovinskega pomena gradu, kar se kaže v številnih razstavah in dogodkih.

Dobro skrbijo tudi za promocijo, tako preko spleta in raznih družbenih omrežij, kot so Facebook ter Instagram. Grad ima tudi svojo spletno stran, ki je na prvi pogled privlačna, do informacij se pride hitro in brez večjih težav. Spletna stran je tudi polna aktualnih dogajanj.

Poglavlje 5

Grad Podsreda

STELA LEVAČIĆ, VERA STEPANOV IN TAJA ZUPAN

5.1 Predstavitev področja

Grad Podsreda živi »polno in bogato« življenje, še posebej v toplejših mesecih, ko na gradu organizirajo prireditve, na katerih se predstavljajo domači in tuji umetniki: v atriju pod močnimi loki potekajo koncerti znanih slovenskih in tujih glasbenikov kot del poletnega glasbenega programa, pa tudi glasbeni seminarji, ki udeležencem omogočajo izjemen glasbeni razvoj z vrhunskimi mentorji. Na dvorišču gradu vsako poletje zaživi tudi letni kino pod zvezdami dvorišča (Kozjanski park, 2012).

Na samotnem krasu Kozjanskega parka je tudi kraški izvir Davjek. Za kraške izvire so značilna velika nihanja toka in občasni oblaki ob visokem vodostaju. Izvir je širok je 1 meter in se izliva v potok, kjer je še en manjši izvir, ki se uporablja tudi za pitje. Potok se izliva v reko Sotlo. Bazen je dolg približno 10 metrov in širok 8 metrov. Izvir je nastal na sotočju pobočij in okoliške ravnice na stičišču prepustnega apnenca in neprepustnega laporja. Davjek je lep primer jame in kraškega izvira. Zanimiva je za piknike, sprehode po okolici in manjše zabave (Visit Podčetrtek, 2020).

5.2 Predstavitev gradu

Grad Podsreda velja za najbolj grajskega med gradovi v Sloveniji. Nahaja se na severni strani Orlice na nadmorski višini 475 metrov in hkrati v Kozjanskem parku. Lastnik gradu je Občina Kozje, z njim pa upravlja Javni zavod Kozjanski park. Je spomenik lokalnega pomena in eden redkih kulturnih spomenikov iz romanske dobe. V zadnjih tridesetih letih so ga čisto prenovili, v načrtu imajo tudi še prenočišča (Kozjanski park, 2012).

Ozemlje, kjer stoji, je nekoč pripadalo Breže-Seliškim grofom, kasneje pa Emi Krški. Ta je ozemlje prepustila ženskemu benediktinskemu samostanu, ki je s svojim delovanjem prenehal po njeni smrti. Nova krška škofija je bila novi lastnik zemljišča. Prvo zgradbo so sezidali sredi 12. stoletja, ki pa se kot grad omenja šele v začetku 13. stoletja. V drugi polovici 13. stoletja so grad kupili Celjski grofje, ki so bili lastniki, dokler niso izumrli. Naslednji lastniki so bili Habsburžani, ti pa so grad oddajali v najem. Grad je menjal še nekaj lastnikov. Današnjo podobo pa je zasnoval knez Werian Windischgrätz. Sedaj je grad popolnoma obnovljen, v njem se združujeta stila romanske dobe in sodobne umetnosti (ibid.).

Grad se je nekoč imenoval Herberch. Je najpomembnejši primer romanske arhitekture na slovenskih tleh. Skozi vsa stoletja obnov in dozidav je njegovo jedro ohranilo svojo prvotno podobo. Najprej so sezidali severni palacij, za tem obrambni stolp, kasneje še južni palacij in nazadnje še stolp s kapelo, posvečeno sv. Filipu, sv. Jakobu in sv. Ani (ibid.).

V gradu se nahaja stalna slikarska razstava Franceta Slane, spominska soba svete Eme, stalna razstava steklarskih izdelkov iz kozjanskih gozdnih glažut, renesančna dvorana, ki služi obredom civilne poroke, na podstrešju je fotografska razstava, grajska črna kuhinja z velikim ognjiščem in grajska ječa. V grajskem atriju oziroma na dvorišču se vsako leto zvrstijo razni dogodki (ibid.).

Za obiskovalce je grad odprt od začetka aprila pa do konca oktobra. Njihov delovnik je od torka do nedelje, med 10. uro zjutraj in 16. uro popoldne. Grad si lahko ogledate sami ali pod strokovnim vodstvom. To je primerno predvsem za osnovne in srednje šole, saj omogoča izvedbo kulturnega in tehniškega dne (Občina Kozje, 2020).

Veliko ljudi se za obisk gradu odloči med poletjem, ko se odvija Glasbeno poletje na gradu Podsreda. Takrat se v grajskem atriju zvrstijo številni koncerti priznanih glasbenikov iz Slovenije in iz tujine. Potekajo tudi glasbeni seminarji, ki udeležencem omogočajo glasbeni razvoj pod vodstvom kvalitetnih mentorjev. Večkrat organizirajo letni kino pod grajskimi zvezdami (ibid.).

Vsako leto na gradu organizirajo festival ekološke hrana, ki je med obiskovalci zelo priljubljen. Leta 2019 so po dvajsetih letih ponovno organizirali Grajski živ žav, ki je bil zelo obiskan (M. Bračun, osebna komunikacija, maj 2020).

V gradu si je zanimivo ogledati tudi podstrešje s fotografsko razstavo. Pred vrati, ki vodijo na podstrešje, je nastavljen televizor, ki kaže posnetke temnega prostora za vrati, na katerih je mogoče opaziti netopirje. Ti veliko časa preživijo na grajskem podstrešju, saj je zelo mirno in temno (M. Bračun, osebna komunikacija, maj 2020).

Vedno bolj je grad priljubljen tudi med pari, ki iščejo lokacijo za poroko. Nudijo poročne obrede v renesančni dvorani, ki lahko sprejme približno sto gostov. Ob lepem vremenu in predhodnem dogovoru se poročni obred lahko izvede v grajskem atriju. Cena poroke na gradu je približno 400 €. V nekdanjem gospodarskem posloplju zraven gradu urejajo šestnajst ležišč, kjer bodo prve goste lahko sprejeli že v tej sezoni. Na voljo bodo tri sobe in trije apartmaji (Kozjanski park, 2012).

Grad lahko v celoti ali deloma najamete tudi za različne dogodke, kot so poslovna srečanja ali konference, družinska srečanja, praznovanja ali druženja. Najamete lahko renesančno dvorano, dvorano v gospodarskem posloplju, obrambni stolp in grajsko kuhinjo, notranje ali zunanje dvorišče. Povezujejo se z lokalnimi gostinskimi ponudniki (ibid.).

Grad promovirajo preko dveh Facebook strani, prva je Grad Podsreda / Podsreda Castle in druga Podsreda castle Rooms and apartments. Na prvi objavljajo prihajajoče dogodke, fotografije dogodkov in promocijska gradiva za grad in trg Podsredo. Na strani Podsreda castle Rooms and apartments pa objavljajo vsebine, ki se navezujejo na odprtje njihovih nastanitev, med drugim promovirajo tudi domače proizvajalce, s katerimi se povezujejo (ibid.).

Slikar Franc Slana je bil ob obisku gradu nad njim prijetno presenečen in je ponudil svoja dela v stalno razstavo. Dela so razstavljeni po več sobah, vsaka ima svojo tematiko. Navdih je iskal v naravi in slikal stvari, ki jih je tam našel. Tako zasledimo po sobah slike kozolcev, živali, pokrajin in ljudi.

5.3 SWOT analiza

Tabela 4: SWOT analiza

Prednosti	Slabosti
<ul style="list-style-type: none"> – grad se nahaja na mirni lokaciji, daleč v stran od mestnega vrveža in gruč ljudi, – ponujajo širok nabor aktivnosti, kar privablja različne ciljne skupine, – zaradi svoje lege omogoča obilo zasebnosti in diskretnosti, – tam ni telefonskega signala in interneta, kar omogoča popoln odklop, – nahaja se na hribu, ponuja razglede daleč naokoli. 	<ul style="list-style-type: none"> – nahaja se na podeželju in potrebuješ več časa za prevoz po regionalnih cestah, – grad je zgrajen sredi hriba, kar ne omogoča veliko športnih aktivnosti, razen pohodništva, teka ali kolesarjenja, – promocija zgolj na socialnem omrežju Facebook (lahko bi vključili še Instagram in Twitter), – na gradu ni gostinske ponudbe, imajo le avtomat za kavo, – v primeru poškodbe težko prideš do nujne zdravstvene pomoči, ker ni telefonskega signala, – nimajo lastne spletne strani, na kateri bi obiskovalci lahko našli informacije.
Priložnosti	Grožnje
<ul style="list-style-type: none"> – postati eden izmed vodilnih ponudnikov prenočišč, ki omogoča odklop od tehnologije in monotonega vsakdana, – team-building ponudba za zaključene skupine na način »sobe pobega«, – organizacija poletnega grajskega tabora za otroke, – možnost virtualnega ogleda gradu preko spleta, – organizacija grajskih iger, kjer bi se prikazovalo življenje na gradu, kot je bilo nekoč, – izdelava spletne strani, preko katere bi promovirali in tržili produkte, ki jih ponujajo. 	<ul style="list-style-type: none"> – premalo obiskovalcev ob pomanjkanju trženja ali ob napačnem trženju, – udar ekonomske krize, ki se kaže v manjšem številu opravljenih potovanj, – kopiranje posla, ki konkurentom zaradi promocije bolj steče, – manj zanimanja za produkte zaradi vedno bolj napredne tehnologije, v primerjavi s katero delujejo produkti staromodno, – menjava lastnikov, ki bi bili nezainteresirani za izvajanje takšne ponudbe.

5.4 Inovativni turistični produkti

Grad Podsreda ima, kot turistični kraj, dobro in široko ponudbo. Vsak obiskovalec lahko najde nekaj zanimivega. Produkti, ki jih ponujajo, so lepo in profesionalno predstavljeni. Grad predstavlja Slovenijo in njeno dediščino v najboljši luči ter poudarja slovenske običaje in tisto, kar je za ta območja verodostojno. Na enem mestu so skozi umetnost povezali zgodovino gradu z moderno dobo. Razstava Franceta Slana poudarja slovensko dediščino skupaj z razstavo fotografij na podstrešju. Ena od največjih zanimivosti so zagotovo netopirji, ki živijo v gradu in jih obiskovalci lahko preko kamere vidijo čisto od blizu.

Kljub vsemu pa grad lahko svojo ponudbo še izboljša in jo nadgradi.

Likovne delavnice

Glede na to, da grad že ima razstavo znanega slovenskega umetnika, bi bilo dobro, če bi podobno ponudbo še bolj razširili. Naša ideja je organizirati umetniške delavnice, predvsem za starejše, ki se želijo sprostiti in izraziti svoje ustvarjanje.

Ideja je zagotoviti sredstva za delo in za delavnico, ki bi potekala na dvorišču pred gradom. Glede na to, da bi bila namenjena starejšim, je najprimernejši prostor pod drevoredom, ki nudi naravno senco. Poleg vsega potrebnega slikarskega materiala bi bil za tiste, ki to želijo, na voljo inštruktor. Delavnice bi trajale od 2 do 3 ure, odvisno od skupine. Lahko organizirali tudi tematske delavnice.

Grad stoji na izjemnem mestu in nudi lep razgled, kar bi lahko v takih umetniških delavnicah s pridom izkoristili.

Srednjeveško tekmovanje

Ta produkt je namenjen študentom, ki želijo doživeti življenje kot v srednjem veku. Ideja je organizirati tekmovanja, ki so bila priljubljena v srednjem veku, na primer mečevanje. Študentje bi bili oblečeni v tradicionalna srednjeveška oblačila.

Druga ideja je, da bi se študentje naučili pripraviti tradicionalne srednjeveške jedi. Uporabljali bi kopije posod, ki so jih uporabljali v srednjem veku. Tekmovanje bi bilo v grajski črni kuhinji. Študenti bi bili razdeljeni v dve ali več skupin in vsi bi dobili enak recept. Na voljo bi bile vse potrebne trgovine. Zmagala bi skupina, ki bi pripravila najbolj okusno jed.

Tretja ideja je organizirati srednjeveški bal. Študenti bi najprej imeli kratek tečaj, v katerem bi se naučili osnov srednjeveških plesov. Po tem bi vsi dobili oblačila, značilna za določen srednjeveški status. Začel bi se bal v enem od grajskih prostorov. Publika bi nato z anonimnim glasovanjem izbrala najboljši plesni par.

Otroško igrišče

Predlagamo izdelavo tematskega igrišča za otroke. Klasičnim elementom igrišča, kot so gugalnice, žage in podobno, bi dodali različne ovire - predore, mini labirinte, različne prehode in podobno. Igrišče bi bilo okrašeno z risbami, z značilnimi podobami gradu.

Sama igrala bi bila za uporabo brezplačna. Lahko pa bi organizirali tudi plačljiv lov na zaklad, v katerem bi sodelovali starši in otroci. Slednji bi iskali zaklad, starši pa bi jim dajali navodila, kako ga najti. Starši bi dobili preproste uganke, s katerimi bi otroke vodili skozi igrišče do cilja, kjer bi našli zaklad - škatlo s sladkarijami in spominki.

5.5 Ugotovitve

V tem poglavju bomo odgovorili na vprašanja, ki smo jih zastavili na začetku pisanja. Našo raziskavo bomo zaključili z odgovori nanje.

Kako destinacija predstavlja grad Podsredo? Katere turistične produkte v sklopu gradu ponuja?

Grad Podsreda je predstavljen kot najbolj grajski med gradovi v Sloveniji. Predstavljen je kot zelo pomemben del slovenske zgodovine, saj predstavlja enega redkih, pomembnih kulturnih spomenikov romanske dobe.

Grad svojim obiskovalcem veliko ponuja. Najpomembnejši je ogled gradu s strokovnim vodnikom, ki obiskovalcem skozi zgodbo ponudi najpomembnejše informacije o gradu in njegovem nastanku. Grad ponuja stalno razstavo Franceta Slane, razstavo fotografij na podstrešju, spominsko sobo sv. Eme, stalno razstavo steklarskih izdelkov iz kozjanskih gozdnih glažut, renesančno dvorano, ki jo oddajajo za poroke, grajsko črno kuhinjo in grajsko ječo.

Po katerih kanalih komuniciranja destinacija promovira grad?

Grad Podsreda se največ promovira prek spletnih strani Kozjanskega parka, Občine Kozje in Gradov Posavja. Slednja je nastala kot del istoimenskega projekta, ki je dobil tudi Nagrado Jakob za leto 2020 (ePosavje.com, 2020), kar je za grad seveda najboljša oblika promocije. Sicer se promovirajo še preko dveh Facebook strani, prva je Grad Podsreda / Podsreda Castle in druga Podsreda castle Rooms and apartments.

Kaj se poleg gradu še promovira v občini?

Poleg samega gradu se promovira Kozjanski park, ki vključuje tudi grad Podsreda (Visit Podčetrtek, b. d.). Umetnost promovirajo tudi z različnimi razstavami in s koncerti. V gradu vsako leto poteka Glasbeno poletje, dogodek, ki združuje različne domače in tuje izvajalce. V povezavi z njim promovirajo tudi ekološko hrano.

5.6 Zaključek

Po raziskavi gradu Podsreda in njegove ponudbe smo ugotovili, da je grad spomenik iz romanske dobe. To je glavni razlog, zakaj je predstavljen kot najbolj grajski med gradovi v Sloveniji. Ima bogato zgodovino in zelo razširjeno ponudbo. Obiskovalcem je omogočen ogled gradu s strokovnim osebjem, ki je tam zaposleno. Grad Podsreda spodbuja tudi umetnost z različnimi razstavami in glasbenimi prireditvami, ki jih organizirajo vsako leto. Grad se največ promovira preko različnih spletnih strani in družbenega omrežja Facebook. Največja pomanjkljivost je, da nimajo osebne spletne strani, ki bi pripomogla k še večji prepoznavnosti gradu. Poleg tega promovirajo še Kozjanski park. Ob koncu naše raziskave smo ponudili tri ideje, ki bi lahko izboljšale in še dodatno razširile ponudbo.

V prihodnjih raziskavah bi bilo dobro analizirati pomen gradu v njegovi zgodovini in danes. Glede na to, da je grad Podsreda eden izmed redkih slovenskih kulturnih spomenikov iz romanske dobe in tako pomemben za celotno Slovenijo, bi bilo dobro raziskati, kako njegovo ponudbo postaviti na širši turistični trg in privabiti več tujih turistov.

Poglavlje 6

Grad Brežice

MITJA MARIN

6.1 Predstavitev območja

Občina Brežice se razprostira na 268 km² in leži ob rekah Krki in Savi. Spada med večje občine, saj ima po zadnjem popisu 24.473 prebivalcev, ki živijo v 109 naseljih oziroma v 20 krajevnih skupnostih. Ima zelo pomembno geostrateško lego. Tu poteka pomembna cestna in železniška povezava. Tudi meja je pomembna, saj predstavlja desetino vse meje s sosednjo državo Hrvaško (mojaobcina.si, b. d.).

Okolica današnjih Brežic je bila poseljena že v prazgodovini. To potrjujejo bogati keltski grobovi iz drugega stoletja pred našim štetjem, najdeni na območju sejmišča. Kot kraj so Brežice prvič omenjene leta 1241 in sicer z imenom Rain, kar v nemškem jeziku pomeni obala rečne struge. Reka Krka, ki se tu izliva v Savo, je skozi stoletja tik ob levem bregu svoje struge narekovala pozidavo starega mestnega naselja in mu tako določila tudi ime. Slovensko ime »Brežice« namreč pomeni mestno naselbino na bregovih reke: breg – bregci – brežci – Brežice (discoverbrezice.com, 2020).

Ozemlje je v 11. stoletju prišlo v roke salzburške nadškofije in ostalo v njeni posesti vse do 15. stoletja, mesto pa se je zaradi dobre lege začelo zgodaj razvijati. Tako je imelo že v 13. stoletju svoj grad, vojaško posadko, sodišče in kovnico denarja, postalo pa je tudi upravno in gospodarsko središče salzburške posesti v Posavju. Mestne pravice je kraj dobil leta 1353, na čelu mestne uprave pa je bil mestni sodnik, ki ga je imenoval salzburški nadškof. Opravljal je tudi civilno ter nižje kazensko in krvno sodstvo. Mestno je imelo takrat dva sejma (na binkošti in na lovrencovo), osem dni pred vsakim sejmom je veljal tržni mir. Meščani so imeli pravico ribolova, vendar so morali z ribami postreči nadškofu in njegovemu spremstvu, kadar je prišel v mesto. Za nakup in celo za uveljavitev dedovanja posesti je moral nemeščan pridobiti soglasje nadškofa (discoverbrezice.com, 2020).

Ob koncu 15. stoletja je Brežice opustošil kralj Matija Korvin, znan tudi kot kralj Matjaž. Po desetletni vojni med njim in Habsburžani je mesto po podpisu mirovne pogodbe pripadlo slednjim in Brežice so tako postale deželnoknežje mesto. Po kmečkem uporu leta 1515 je bil uničen brežiški grad, ki pa je bil v naslednjih letih obnovljen in je odigral pomembno vlogo med slovensko-hrvaškim kmečkim uporom leta 1573 pod vodstvom Matije Gubca. V času turških vpadov so bile Brežice večkrat požgane in oplenjane. V slovenskem kmečkem uporu leta 1515, ko je mesto napadlo 9000 kmetov, sta pogorela tako stari grad iz prve polovice 12. stoletja kot mesto. Grad so kasneje obnovili in utrdili z vogalnimi obrambnimi stolpi, tako da je edini v Posavju ključoval napadom upornih kmetov med hrvaško-slovenskim uporom leta 1573 (discoverbrezice.com, 2020).

Pomembna prelomnica za mesto je bilo leto 1535, ko so Brežice dobile pravico do lastnega grba, ki se je ohranil do današnjih dni in kaže tri brda nad tekočo vodo, v ozadju pa piramido. Tekoča voda predstavlja Savo, tri brda dežele Štajersko, Kranjsko in Hrvaško, piramida za njimi pa vzhajajoče sonce. Brežice so konec srednjega veka pričakale kot pomembno trgovsko in obrtno središče v jugovzhodnem delu Štajerske. V drugi polovici 16. stoletja je v Brežicah prevladal protestantizem in mesto je dobilo lastnega predikanta. 17. stoletje je zaznamoval prihod frančiškanov, ki so leta 1660 zgradili frančiškanski samostan, okoli katerega se je razvilo manjše severno predmestje. V sedanji, po vojni zgrajeni samostanski stavbi od leta 1945 dalje deluje Gimnazija Brežice (discoverbrezice.com, 2020).

V novem veku so Brežičani živeli predvsem od trgovine in prometa. Ker mesto leži ob reki Savi, ki je bila pomembna vodna pot iz avstrijskih pokrajin proti vzhodu, je bilo tu živahno rečno pristanišče. Še danes je ob nekdanjem bregu ohranjenih nekaj večjih hiš bogatih trgovskih družin. Kljub temu so bile Brežice predvsem upravno in obrtno središče spodnjega Posavja na štajerski strani in so tekmovala s Krškimi, ki je bilo enako pomembno na kranjski strani (discoverbrezice.com, 2020).

»Brežiški Slovenci« so, da bi se postavili po robu načrtni germanizaciji, ob koncu 19. stoletja v mestu ustanovili čitalnico, posojilnico in Narodni dom ter se tako zavzemali za širjenje narodne zavesti in se upirali prisilnem ponemčevanju. Med 2. svetovno vojno so Nemci iz mesta in okolice Brežic izgnali 17.259 ljudi, v izpraznjene domove pa naseljevali predvsem kočevske Nemce in priseljence iz Besarabije. 28. oktobra 1941 je bila ustanovljena Brežiška partizanska četa z nalogo, da prepreči izselitev Slovencev iz teh krajev. Po 2. svetovni vojni se je velik del Nemcev izselil iz Brežic. Mesto se je začelo hitro razvijati in v sodobnem času lahko s ponosom govorimo o mestu z bogato tradicijo ter z izrednimi naravnimi in kulturnimi znamenitostmi (discoverbrezice.com, 2020).

Turizem in storitvene dejavnosti

Občina Brežice ima geostrateško lego in naravne danosti, kar je osnovni pogoj za razvoj turizma. Brežice so že stoletja staro stičišče osrednjih in južnih evropskih poti. Bližina hrvaške prestolnice in dobre prometne povezave s Hrvaško pomenijo vrata Slovenije proti Balkanu. Dobro čezmejno sodelovanje je plod večletnega truda, vzajemnega spoštovanja in dobrega sosodstva. Obmejne občine se povezujejo pri turističnih projektih, eden takšnih je prireditve »Dobro nam došel sosed«. Načrtovanje obvoznice, širitev civilnega letališča, HE Brežice in načrtovana gradnja hidroelektrarne Mokrice, ureditev industrijske cone Brezina, obrtne cone Dobova in TC Slovenska vas ter načrtovani logistični center projekta Feniks ponujata Brežicam nove možnosti razvoja (mojaobcina.si, b. d. b).

Mesto Brežice

Stari del mesta je s prenovljeno glavno ulico zgodovinski biser arhitekture, vreden ogleda in sprehoda do mogočnega brežiškega gradu. Z obzidjem utrjeno mesto se je razvilo ob gradu, ob katerem sta se v srednjem veku razvijali trgovina in obrt. Danes v gradu deluje Posavski muzej z bogatimi zbirkami kulturne dediščine Posavja.

Središče dogajanj v njem je čudovita viteška dvorana, ki je namenjena najvišjim kulturnim in protokolarnim prireditvam, kot so Festival Brežice, mogoče pa jo je tudi najeti za pravljичno poroko. V centru mesta se ponosno dviguje vodovodni stolp, simbol občine, za posebnost pa velja tudi stari most čez Savo in Krko, prizorišče v številnih tujih filmih (mojaobcina.si, b. d.).

6.2 Predstavitev gradu Brežice

Kronološka umestitev pomembnih dogodkov (Posavski muzej Brežice, 2020):

- prvotni grad Rain (Brežice) postavijo Salzburžani že pred letom 1241,
- 1249 kot castrum Rain prvič omenjen v pisnih virih,
- 1515 v vseslovenskem kmečkem uporuh zgorita grad in mesto,
- 1528, v času pogostih turških vpadov, grad ponovno pogori,
- 1529 nemški cesar Ferdinand odobri zidavo novega gradu in utrditev mesta,
- 1548 je letnica, zapisana na prekladi vhodnega portala in označuje zaključeno gradnjo renesančnega gradu z obodno pozidavo s stolpi,
- 1573 je grad kljuboval napadu hrvaško-slovenskih kmečkih upornikov,
- 1601 je bila verjetno vzidana grbovna plošča tedanjega lastnika Franca Galla v. Gallensteina (?–u. 1614) in kaže na zaključek vseh gradbenih del, vključno z dokončanjem arkadnih hodnikov zahodnega trakta,
- v 17. stoletju grad preide v roke plemiške družine Frankopan,
- 1694 postane lastnik grof Ignac Marija Attems (1652–1732), ki v naslednjih tridesetih letih spremeni nekdanjo renesančno trdnjavo v udobno baročno plemiško bivališče,
- 1703 po naročilu grofa Ignaca Marije Attemsa ustvari Karl Frančišek Remb fresko - poslikavo v Viteški dvorani,
- 1715–20 je bil prenovljen zahodni trakt z reprezentančnim balustradnim stopniščem s poslikavo – fresko stopnišča slikarjev Johana Casperja Wagingerja in Franca Ignaca Flurerja, slednji je poslikal grajsko kapelo sv. Križa,
- 1949 se v poslopje nekdanjega gradu naseli Posavski muzej Brežice,
- 1959 prva obnova viteške dvorane,
- 1963 obnova fresk - poslikav na balustradnem dvoramnem stopnišču,
- 1975 obnova stopnišča v viteški dvorani,

- 1999 obnova balustradnega dvoramnega stopnišča s fresko,
- 2010–2011 restavratorski posegi na stropu in banjastem svodu viteške dvorane.

Zgodovina gradu

Pisna zgodovina gradu Brežice seže v sredino 13. stoletja, ko se v pisnih virih prvič pojavi castrum Rain, nedvomno pa je bil zgrajen že prej. Prvotna grajska stavba je bila najverjetneje lesena utrdba, ki je služila v upravne in obrambne namene salzburške nadškofije, ki je imela v posesti ozemlje v trikotu med Savo in Sotlo že od 11. stoletja dalje. V prvotni grajski utrdbi je prebivala oborožena posadka, tu sta bila sedež sodišča in kovnica denarja. Že proti koncu 12. stoletja Brežice postanejo upravno in gospodarsko središče salzburške posesti v Posavju, ki so ga upravljali ministeriali, gospodje Brežiški. Grad, pozidan na brežičku nad obalo rečne struge, je dobil ime po svoji legi Rain. Isti pomen ima tudi slovensko ime, ki ga je prevzela tudi mestna naselbina, ki se je razvila severno od gradu na brežini reke – na brežcu – Brežice. Leta 1479 Ogrji pod vodstvom Matije Korvina, bolj znanega pod imenom Kralj Matjaž, zasedejo del današnjega Posavja z mestno naselbino in gradom (Posavski muzej Brežice, 2020).

Po 12 letih vladavine Ogrov to območje z mirovno pogodbo pridobijo Habsburžani in mesto Brežice postane deželno knežje mesto. V začetku 16. stoletja, ko je tedanje slovensko ozemlje leta 1515 zajel krvavi vseslovenski kmečki punt, sta delno pogorela tako grad kot mesto. Pri Brežicah se je tedaj zbralo okoli 9000 upornih kmetov, ki so viteza Marka z njegovimi vojaki zajeli v gradu in ga pokončali skupaj z vso gosposko. Popravilo gradu se je vlekle v vseh letih, ko so Turki zelo pogosto vpadali na to ozemlje vse do leta 1528, ko je ponovno pogorel (Posavski muzej Brežice, 2020).

Tedaj so Habsburžani pričeli graditi obrambni pas proti Turkom, t. i. vojno krajino, kjer naj bi močno utrjena trdnjava služila kot zaledna postojanka. Nemški cesar Ferdinand je 22. januarja 1529 odobril zidavo nove renesančne utrdbe skupaj z utrditvijo in razširitvijo mestnega obzidja. Grajsko utrdbo so zidali italijanski stavbeniki, Julij Dispatio iz Merana pri Roverettu (južna Tirolska), v letih 1554/55 sta omenjena kot stavbenika znana renesančna arhitekta, brata Andrej in Domenico del Allio. Arhivski viri govorijo, da je med letoma 1530 in 1550 nastala obodna

utrdba s štirimi vogalnimi stolpi in veznimi zidovi, med 1567 in 1579 vzhodni in zahodni grajski trakt ter med 1586 in 1590 oz. 1601 severni grajski trakt in v nadstropja segajoči arkadni hodniki s toskanskimi stebri zahodnega trakta (Posavski muzej Brežice, 2020).

Nad glavnim renesančnim portalom je grb Franca Galla v. Gallensteina z enorogom in letnico 1601, ki označuje konec davno prej začete gradnje. Prvotno je bil grad zavarovan z vodnim jarkom, preko katerega je vodil dvizni most do grajskih vrat. Leta 1573 je bil močno utrjen, tako ga hrvaško-slovenski kmečki uporniki pod vodstvom Ilije Gregoriča niso zavzeli. V 17. stoletju je grad prišel iz posesti Gallov v roke Frankopanov. Po smrti grofice Julijane Frankopan so ga dediči leta 1694 prodali grofu Ignacu Mariji Attems, ki je nekdanjo utrdbo spremenil v bivalni dvorec. Preurejanje in umetnostna prenova v duhu baroka sta bila v gradu Brežice uresničena v največjem obsegu v letih 1694—1732. Najprej so prezidali vzhodni trakt in uredili v dve nadstropji segajočo viteško dvorano, ki jo je letih 1702 in 1703 poslikal F. K. Remb, in z nasuto teraso povezali zahodni z vzhodnim traktom. Okoli 1720 so preuredili z reprezentančnim dvorannim stopniščem dostop v nadstropja zahodnega trakta ter naročili poslikavo stopnišča in kapele, ki sta ju poslikala J. C. Wager in F. I. Flurer (Posavski muzej Brežice, 2020)

Po zemljiški odvezi leta 1848 so v grad namestili različne urade, nekateri prostori so bili namenjeni stanovalcem. Za ranjence s soške fronte so v prvi svetovni vojni v viteški dvorani namestili vojaško bolnišnico. Grajsko poslopje je močno prizadel potres leta 1917, ko so bile uničene nekatere okrasne štukature in kitajski salon. Po drugi svetovni vojni, od leta 1949, v gradu domuje Posavski muzej Brežice, ki je skozi desetletja razširil svoje zbirke na celotno drugo nadstropje, s kar 24 razstavnimi prostori. Na spodnji sliki lahko vidimo viteško dvorano (Posavski muzej Brežice, 2020)

Obed pod octovcem na grajski terasi

Dvonadstropni grad je najmogočnejša stavba v Brežicah, v notranjosti iz utrdb, postavljene sredi 16. stoletja, navzven pa tak, kot je. Ob koncu 16. stoletja je plemiška družina Attems brežiški grad spremenila v rezidenco. Grof Attems je bil zelo naklonjen umetnostnemu ustvarjanju baročne dobe, zato so v njegovih gradovih slikali priznani štajerski umetniki tistega časa. Dal je prezidati vzhodni trakt in v njem urediti viteško dvorano. Pred južnim traktom so tedaj tudi nasuli teraso in jo uredili

v vrt. Še v začetku 20. stoletja je Attems rad posedal pod rdečimi cvetovi octovca (*Rhus typhina*), kjer mu je stregel grajski lakaj (seviqc-brezice.si, b. d.)

Ljubezenske pesmi pod cigarovcem

Dvajset let za vzhodnim so Attemsi uredili še zahodni grajski trakt, kjer so napravili reprezentančno stopnišče in kapelo. Parkovno in z vodnjakom na sredini so uredili prostrano grajsko dvorišče, uredili okolico gradu, zasuli obrambne jarke in jih spremenili v vrtno nasade, ob jugozahodnemu stolpu pa so prizidali ledenico. Vzhodno od gradu so imeli negovan, z različnimi drevesnimi vrstami zasajen park. Attemsovi so se poročali in krščevali svoje otroke v kapeli sv. Križa v drugem nadstropju gradu, pred vhodom v grad pa je ob kapeli sv. Florijana v senci košatega cigarovca (*Catalpa*) pesnil ljubezenske verze svoji izvoljenki pesnik - grof Anastasius Grün (seviqc-brezice.si, b. d.).

Današnja uporaba gradu

Grad je bil večkrat prezidan in nazadnje leta 1949 preurejen v muzej, ki prikazuje zgodovino gradu, nastanek in razvoj muzeja, zgodovino, umetnost in način življenja v Posavju. Občudovali boste več tisoč muzejskih predmetov, postavljenih na ogled v prostorih pristne, dobro vzdrževane ravninske grajske stavbe. Najdragocenejši muzejski »predmet« je prenovljena, s pri nas najiminennejši z baročnimi freskami poslikana dvorana. V njej boste prisluhni koncertom ali se udeležili drugih prireditev, medtem ko vaša misel potuje med prizori iz rimske in grške mitologije. Pogled na baročno poslikano dvorano obiskovalcu vsaj prvokrat vzame dih, zaradi izjemne zvočnosti pa drugič spet ob poslušanju klasične baročne glasbe med vsakoletnimi festivalskimi večeri (seviqc-brezice.si, b. d.).

Muzejska zakladnica

V 30 razstavnih prostorih si sledijo zgodbe o načinih življenja v Posavju. Arheološka zbirka pripoveduje o večtisočletni preteklosti v zgodnjih časovnih obdobjih od prazgodovine do prihoda Slovanov. O tem, kako so stanovali, verovali, se likovno izražali, predvsem pa, kako so delali in se preživljali prebivalci Posavja v 19. in 20. stoletju, priča več sto predmetov v etnološki zbirki. Tu se seznanimo s številnimi že pozabljenimi orodji, napravami in drugimi predmeti iz vsakdanjega življenja s poudarkom na rokodelstvu, kmetijstvu in zlasti vinogradništvu. V zbirki Kmečki

upori in reformacija so na zidu zapisane prve tiskane besede v slovenskem jeziku Le vkup, le vkup, le vkup, uboga gmajna. Med razstavljenimi predmeti je izpostavljena dragocena Biblija, eden od 78 ohranjenih izvodov, Dalmatinov prvi prevod Svetega pisma iz nemščine v slovenščino (seviqc-brezice.si, b. d.).

Med dvorano in izhodom na teraso nas zvočno opremljena razstava Bürger – mestjan – meščan, pojasnjena v istoimenskem razstavnem katalogu, časovno popelje v leto 1900. Povabi nas v družinsko intimo meščanskih spalnice in salona s pogledom na mestno ulico, od koder se sliši narodno spodbudno petje Razlagove pesmi Domovini. Vzpnemo se po dvoramnih poslikanih baročnih stopnicah in vstopimo v zgodovinska obdobja Posavcev in Posavja med letoma 1900 in 1990, prikazanih na razstavi Pod devetimi zastavami. Poudarek stalne zgodovinske zbirke je na narodnostnih bojih v začetku 20. stoletja, v ospredju so družabno in društveno življenje v Posavju, prva svetovna vojna, gospodarstvo med obema vojnoma, vloga sokolskega gibanja, druga svetovna vojna, osvoboditev, obnova in čas po drugi svetovni vojni vse do osamosvojitve Slovenije (seviqc-brezice.si, b. d.).

Naposled so tu nanizani umetnostnozgodovinski zakladi Posavja: portreti baronov Moškonov iz Pišec, edinstvene vprežne sani cesarice Marije Terezije in dragocenosti v prenovljeni zbirki sakralne dediščine 17. in 18. stoletja Posavja. Z razstavnim katalogom v rokah se sprehodimo med likovnimi mojstrovini – podrobno razloženimi slikami in kipi. Zaključek muzeja je veličasten in poveden: Franjo Stiplovšek je bil ustanovitelj Posavskega muzeja, skrben zbiratelj muzejskega gradiva in dolgoletni ravnatelj. O njegovem osnovnem slikarskem poklicu priča bogata spominska galerija v zadnjem prostoru muzeja (seviqc-brezice.si, b. d.).

6.3 SWOT analiza gradu

Tabela 5: SWOT analiza

Prednosti	Slabosti
<ul style="list-style-type: none"> – ugodna prometna lega (ob meji, dostopno iz vseh strani), – uporabnost gradu za različne tipe dogodkov (poroke, koncerti, slovesnosti, delavnice), – virtualni ogled prostorov (youtube videi), – različne dobro ohranjene muzejske zbirke. 	<ul style="list-style-type: none"> – dolgotrajne prenove različnih sklopov objekta, – visoko stroški vzdrževanja, – premalo sredstev za obnovo.

Priložnosti	Grožnje
<ul style="list-style-type: none"> – razvoj interakcijskega virtualnega sistema ogledov muzeja, – iskanje investitorjev za obnovo gradu, – pridobivanje državnih sredstev. 	<ul style="list-style-type: none"> – vremenski vplivi na neobnovljene dele gradu, – finančna nezmožnost popolne obnove dotrajanih in uničenih delov gradu na kratki rok, – nesorazmerost med izdatki za obnovo in vzdrževaje in prihodki iz turistične dejavnosti.

Prednost brežiškega gradu predstavlja ugodna prometna lega, saj se občina Brežice nahaja ob slovensko-hrvaški meji in je tako dostopna iz notranjosti Slovenije kot tudi iz sosednje Hrvaške. Grad s svojo infrastrukturo je prav tako primeren za različne vrste dogodkov, kot so na primer: poroke, koncerti, slovesnosti, delavnice, itd. Različne dobro ohranjene zgodovinske zbirke si je v gradu mogoče ogledati v živo, pa tudi na Youtube kanalu, kjer je posamezne prostore gradu mogoče spoznati s pomočjo video posnetkov. Slednji način ogleda muzeja je prilagoditev v času covid-19.

Med slabosti gradu Brežice bi vsekakor umestili dolgotrajne prenovne različnih segmentov gradu, za katere ali ni dovolj sredstev ali pa proces obnove terjaja sam po sebi že ogromno časa. Na tem mestu bi prav tako izpostavil visoke stroške vzdrževanja gradu in pa premalo finančnih sredstev, namenjenih obnovi gradu.

Priložnost vsekakor predstavlja razvoj interakcijskega virtualnega sistema za ogled gradu, kot ga poznamo v večjih muzejih v tujih državah, pri katerem ima obiskovalec občutek, kakor da se sam sprehaja skozi grad in si glede na svoje interese prilagodi uporabniško izkušnjo. V času covid-19 krize bi takšna noviteta vsekakor bila dobrodošla. Menim, da je veliko prostora za pridobivanje finančnih sredstev še na voljo iz naslova državnih institucij in pa zasebnih investitorjev. Do zdaj so koristili zgolj in evropska in občinska sredstva.

Kot nevarnosti bi lahko izpostavili v prvi vrsti vremenske vplive, ki lahko na neobnovljeni ali nezaščiteni infrastrukturi naredijo znatno škodo. Prav tako predstavlja slabost velik finančni zalogaj, ki bi ga terjala celotna obnova še neobnovljenih delov gradu. V ta namen se grad obnavlja glede na finančne zmogljivosti, kar pa čas obnove znatno podaljšuje. Nevarnost kot tako predstavlja tudi nesorazmernost med prihodki in odhodki, kar je značilnost upravljanja gradu.

6.4 Inovativni turistični produkti

Inovativni turistični produkt za raziskovalce

Verjamemo, da ima vsak muzej zaposlenega kakšnega entuziasta, ki se v službenem ali morda prostem času zraven rednega dela v muzeju ukvarja še z raziskovanjem različnih delov zgodovine, ki jih morda zaenkrat v muzejski zbirki še nimajo ali pa enostavno o njih še ne vejo dovolj in so še vedno v zgodnji fazi raziskovanja. Prav tako pa se tudi med obiskovalci najde kdo, ki ga takšne raziskave in razprave zanimajo. V ta namen smo razvili turistični produkt za raziskovalce, ki temelji na izmenjavi informacij med strokovnjaki in občinstvom oziroma navdušenimi raziskovalci zgodovine. Izmenjava informacij bi lahko potekala preko »podcastov« ali preko okroglih miz v spletnih okoljih, ki bi jih lahko razdelili na posamezne segmente oziroma področja raziskovanja in tako obiskovalcem ponudili točno določeno tematiko, ki bi bila obravnavana na posameznih okroglih mizah.

Inovativni turistični produkt za družine

V času covid-19 krize so se mnogi seminarji, konference in ostali dogodki, ki so v »normalnih« časih veljali za dogodke, kjer so se ljudje srečevali v živo, prestavili na splet. Na podlagi tega smo razmišljali, kako bi se lahko Posavski muzej oziroma brežiški grad svojim navdušencem približal preko spleta. Odlično alternativo za vodene ogledе muzejskih zbirk in gradu nam predstavlja »livestream« ali prenos v živo. Gre za videoposnetek, ki se posname vnaprej in se na določen dan in ob določeni uri objavi na spletnih omrežjih. V prenosu v živo smo tako imeli v mislih vodnika, ki bi se med sprehodom skozi muzej posvetil muzejskim zbirkam in jih predstavil, kakor če bi to počel v živo s skupino ljudi. V komentarjih pa bi se, na primer, na koncu ogleda lahko omogočila interakcija z obiskovalci, ki bi vodniku postavili vprašanja, na katera bi kasneje pisno odgovoril. Takšne prakse so se začele vnašati tudi v muzeje v tujini in glede na informacije prinašajo odlično odzivnost občinstva. Seveda se lahko prenos v živo posname v različnih jezikih in se lahko kot produkt ponuja tudi obiskovalcem iz tujine.

Inovativni turistični produkt za mlade

Kot smo že omenili pri SWOT analizi se je Posavski muzej Brežice do neke mere uspešno spoprijel s ponujanjem storitev v času epidemije covid-19. V ta namen so ustvarili videoposnetke muzeja tako, da si je mogoče razstave in posamezne koticke gradu ogledati iz domačega naslonjača. To se nam zdi dobro izhodišče za inovativni turistični produkt, ki bi v prvi vrsti po našem mnenju privabil predvsem mlade. V ta namen bi se lahko v gradu ustvarila interaktivna VR očali na sebi in opazoval zbirke. Pri tem bi se lahko razstava izvajala fizično v gradu ali pa preko spletne aplikacije. Možnosti za popestritev je tukaj veliko, saj se lahko v virtualni realnosti s pomočjo računalniške podpore enostavno vrnemo v čase, ko so v gradu še živeli plemiči. Menimo, da bi bil takšen turistični produkt v Posavju in nasploh v Sloveniji edinstven.

6.5 Ugotovitve

Kako destinacija predstavlja grad Brežice? Katere turistične produkte v sklopu gradu ponuja?

Grad Brežice se predstavlja kot največji grad v svojem okolišju, kot mogočna utrdba, ki je v zgodovini služila predvsem obrambnim namenom, danes pa služi predvsem za dejavnosti kulturnega turizma. Tako lahko v gradu poleg dejavnosti Posavskega muzeja, ki ponuja predvsem razstave, najdemo tudi knjižnico in pa viteško dvorano. Poleg tega se v njem organizirajo razne protokolarne slovesnosti, koncerti, poroke, delavnice itd. Grad predstavlja pomemben vir kulturne dediščine, ki se ga zavedajo vsi prebivalci Posavja. V njem so na ogled stalne in občasne razstave. Ogled gradu in razstav je lahko samostojen ali voden. Če želimo voden ogled, se moramo predhodno naročiti in najaviti. Imajo tudi pedagoške programe za vrtce, osnovne in srednje šole, pod katere spadajo vodeni ogledi po stalnih razstavah, učne ure, muzejske minute in delavnice. Sodelujejo tudi v veliko različnih projektih. Na gradu je muzejska trgovina s široko ponudbo izdelkov. Na gradu Brežice se lahko tudi poročite ali najamete prostore za kakšne druge dogodke ali prireditve. Na voljo so tudi virtualni ogledi prostorov, tako da si je grad mogoče ogledati tudi preko spleta.

Po katerih kanalih komuniciranja destinacija promovira izbrani grad?

Destinacija svoj grad promovira po družbenih medijih, kjer so kar aktivni. Na svojem Facebook profilu objavljajo nove vsebine skoraj vsak dan - od fotografij, predstavitev, video vsebin, do ustvarjalnih vsebin, razstav in družabnih iger za otroke. Na svojem Instagram profilu so manj aktivni. Objavljajo le nekajkrat letno. Na Youtube kanalu imajo pod svojim profilom 8 video posnetkov. Če na Youtube portal napišemo Posavski muzej Brežice, pa lahko vidimo, da so nekaj video vsebin objavili tudi drugi kanali. Seveda pa imajo tudi svojo spletno stran, na kateri redno objavljajo nove dogodke in posodablajo vsebino. Spletna stran je zelo praktična, dostopna je v šestih različnih jezikih, na njej dobimo vse podatke o gradu. Drugače pa grad Brežice promovirajo preko obveščanja s tiskanimi vabili in obvestili, s tedenskimi napovedniki, s plakati, z elektronskimi vabili in obvestili o muzeju, z elektronskimi obvestili o razstavah, z napovedniki v tiskanih medijih - lokalni časopisi, revije, z napovedniki v spletnih medijih, s transparentom nad vhodom v grad, s tablo pred vhodom, z letaki in napovedniki občin.

Grad se promovira preko naslednjih spletnih strani:

- www.gradoviposavja.si,
- www.pmb.si,
- www.discoverbrezice.com.

Kaj se poleg gradu še promovira v občini?

Poleg gradu Brežice v svoji občini promovirajo še mestno hišo Brežice, brežiški mestni park, sotočje Krke in Save, grajsko obzidje, grajske hleve, grajsko kaščo, ulico na mestnem obzidju – Gasa, vodovodni stolp Brežice, spomenik Punt in revolucija, staro lekarno, hišo družine Del Cott, župnijsko cerkev sv. Lovrenca, Narodni dom, Nemški dom s hotelom Pri črnem orlu, severna mestna vrata, spomenik izgnancem 1941-1945, nekdanji frančiškanski samostan, romarsko cerkev sv. Roka, most čez Savo in Krko, kolesarjenje in vodenje.

Na spletni strani Discoverbrezice.com je mogoče v celoti spoznati turistično ponudbo brežiške občine. Ta poleg gradu Brežice ponuja še veliko različnih turističnih produktov. V ta segment sodijo:

- Zdravje in dobro počutje s termami Paradiso in Čatež,
- gastronomija z različnimi restavracijami, gostilnami, picerijami, vinotoči in vinskimi kletmi, slaščičarnami in repnicami, ki so značilne za ta okoliš,
- turistične kmetije, domačije in muzeje na podeželju,
- muzejske zbirke, mestno arhitekturo ter staro mestno jedro,
- razna športna in vodna doživetja, kolesarjenje, pohodništvo, ribolov, golf...

V brežiški občini lahko prebivamo v hotelih, apartmajih, turističnih kmetijah, penzionih, kampih in zasebnih sobah. Občina poudarja tudi na program »Podprimo lokalno«, s katerim v sodelovanju z lokalnimi kmetijami in ponudniki hrane promovirajo zdrav slog življenja in lokalno pridelano hrano.

6.6 Zaključek

Ugotovili smo, da se brežiški grad dobro promovira preko spletnih strani, nekoliko manj pa je poznan na družbenih omrežjih, natančneje na Instagramu. V digitalnem času, v katerem živimo, se nam zdi to ključnega pomena, saj se preko družbenih omrežij promocija širi dosti hitreje kot preko spletnih strani. Prav tako smo ugotovili, da grad med letom ponuja veliko dogodkov, namenjenih širokemu spektru obiskovalcev, kar se nam zdi za ohranjanje kulture in trženje turističnih storitev zelo pomembno.

Poglavlje 7

Galerija Božidar Jakac Kostanjevica na Krki

LEJA JAMNIK IN TEA KAVČIČ

7.1 Predstavitev področja

Posavje leži na vzhodnem delu osrednje Slovenije. Je dokaj majhna, vendar geografsko zaključena celota. Po površini je druga najmanjša regija v Sloveniji, tu živi 75.359 prebivalcev (podatki iz 2018). Površina Posavja meri 986,2 km². Skozi Posavje tečejo 3 reke - Sava, Krka in Sotla (Gospodarska zbornica Slovenije, 2020). Večina prebivalstva prebiva na podeželju, kjer so dobri pogoji za razvoj sadjarstva, kmetijstva, vinogradništva, turizma in gostinstva. Turiste v ta del Slovenije privabi pristna kulinarična ponudba in pa Terme Paradiso ter Terme Čatež. Za tiste, ki želijo aktivneje preživeti prosti čas, pa regija ponuja različne izzive, kot so golf, lov, kolesarjenje, pohodništvo in športni ribolov. V Posavju lahko najdemo nekaj izjemno pomembnih, a manj znanih kulturnih spomenikov, srednjeveških gradov in cerkva. Poleg vsega naštetega so v tem vzhodnem delu osrednje Slovenije zastopane tudi vse najpomembnejše industrijske panoge, od tekstilne, kovinske, lesne do živilske in papirne (RRA Posavje, 2018).

Na jugu regije leži novonastala občina Kostanjevica na Krki. Kjer se nižinski, Krakovski pragozd, vzpenja v hribovite Gorjance, leži edino in najmanjše slovensko mesto na otoku (Združenje zgodovinskih mest Slovenije, 2018). S svojo bogato naravno in kulturno dediščino privablja veliko število turistov. Reka Studena, ki je ustvarila Kostanjeviško jamo, je ena izmed zanimivih naravoslovnih posebnosti Kostanjevice na Krki. Kostanjeviška jama je turistično urejena in je primerna za vse vrste obiskovalcev. V Kostanjevici na Krki lahko najdemo edini nižinski hrastov pragozd v Sloveniji, kjer gnezdiplavčki ter črne štorke in kjer je največje drstišče ščuk v Evropi. Ko se peljemo skozi Kostanjevico na Krki, lahko vidimo najdebelejšo Vrbo v Sloveniji in pa drugi najstarejši hrast, star več kot 350 let. V Kostanjevici na Krki se začenjaj Gorjanci, primeren kraj za nabiranje zdravnih zelišč - arnike, naprstca, spomladanske rese, kranjske bunike in ženiklja. V občini je zelo razvito vinogradništvo, V Kostanjevici na Krki je bila prva polnilnica cvička. Poleg vseh naštetih naravoslovnih posebnosti je občina Kostanjevica na Krki polna tudi družboslovnih posebnosti. Posebne so njene geografske značilnosti (panonski, dinarsko-kraški svet). Občina je polna kulturnih spomenikov, najbolj znani so Oražnova hiša, ministerialni dvorec - Lamutov likovni salon, ena izmed najstarejših gotskih cerkva na Slovenskem – Jakobova cerkev, Miklavževa cerkev s freskami Jožeta Gorjupa in cistercijanski samostan – Galerija Božidarja Jakca. Občina Kostanjevica na Krki je bila ustanovljena leta 2007. Mesto Kostanjevica na Krki je zaznamovalo kar nekaj pomembnih oseb. Najbolj znan je bil Božidar Jakac, po katerem so poimenovali tudi galerijo. Božidar Jakac je bil akademik, slikar, grafik ter likovni pedagog, ki se je rodil prav v Kostanjevici na Krki. Jože Gorjup je bil znan kipar is slikar, Jože Cvelbar je pesnik in slikar, Lenart Pacharnecker pa kostanjeviški opat in avtor prve slovenske katoliške tiskane knjige.

Poseben običaj v Kostanjevici na Krki je prireditev Kostanjeviška noč, ko se po Krki pripeljejo čolni, okrašeni in obdani z lučkami. To je srečanje pustnih skupin, ki se zabavajo, pojejo pesmi in plešejo ob spremljavi godbenikov (Občina Kostanjevica na Krki, 2020).

7.2 Predstavitev gradu

Grad Kostanjevica na Krki je bil včasih samostan, danes pa je v njem Galerija Božidar Jakac. Izmed vseh stavb v Sloveniji je samostan znan po najboljšežnejših arkadah in po samostanski cerkvi. Danes je v njem galerija Božidar Jakac, v okoliškem parku pa je forma viva. Šestega oktobra 1999 je bil samostan Kostanjevica

na Krki razglašen za nepremični spomenik državnega pomena. Sprva so ta objekt ovrednotili kot kulturno dediščino, nato pa so ga vpisali v register nepremične kulturne dediščine (Gradovi Slovenije, 2018c).

Zgodovina in zgradba samostana

Samostan označuje stavbo ali kompleks stavb, ki obsegajo domače prostore in delovno mesto redovnic ali redovnikov. Samostan na splošno vključuje prostor, rezerviran za molitev, ki je lahko kapela, cerkev ali tempelj, lahko pa služi tudi kot oratorij. Samostani se lahko glede na velikost zelo razlikujejo. Samostanski kompleks običajno obsega številne zgradbe, ki vključujejo cerkev, spalnico, klošter, okrepčevalnico, knjižnico, balkon in ambulanto. Glede na lokacijo, samostanski red in okupacijo njenih prebivalcev lahko kompleks vključuje tudi širok spekter stavb, ki omogočajo samozadostnost in storitev skupnosti. Ti lahko vključujejo šolo in vrsto kmetijskih in proizvodnih objektov, kot so hlev, kovačnica ali pivovarna. V angleški uporabi se izraz samostan na splošno uporablja za označitev stavb skupnosti menihov. V sodobni uporabi se beseda samostan običajno uporablja le za ustanove, v katerih delujejo nune, zlasti skupnosti poučevanja ali zdravstvene nege verskih sester. Zgodovinsko gledano so samostan imenovali kot hišo duhovnikov (Definitions.net, 2020).

Samostan Kostanjevica na Krki je leta 1234 ustanovil koroški vojvoda Bernard Spanheimski. S tem naj bi še utrdil svojo gospodarsko moč in svoji družini zagotovil prostor za zadnji počitek. Samostan je sezidan v obliki štirikotnika in znan po številnih arkadah. Te obdajajo velikansko dvorišče, enega največjih te vrste v Evropi. Baročni samostan vključuje nekatere starejše cistercijanske elemente in zgodnjegotsko cerkev. Ne deluje več kot samostan, ampak je posvečen zgolj posvetnim dejavnostim. Najstarejši del samostanskega kompleksa je cerkev sv. Marije in preostali temelji nekdanjega pritličja samostana. V pritličju je splošen načrt Bernarda, ki je triladijska cerkev s prečno ladjo in dvema paroma kapelic ob kvadratnem koru. Cerkev je odlikoval ločni sistem oziroma sistem lokov in zelo bogato zgodnjegotsko delo, ki vsebuje elemente zavitih stebrov. Dandanes velja tudi za eno najpomembnejših razstavnih prizorišč likovne umetnosti. Bogata cerkvena oprema je bila po letu 1820 popolnoma prodana, freske iz prve tretjine 16. stoletja pa so bile uničene. Samostan se je uvrščal med najbogatejše zemljiške posesti na tedanjem Kranjskem, saj mu je Bernard podaril obsežna zemljišča. Samostanu je pripadalo območje s preko 100 vasmi oziroma okoli 370 kmetijami in tudi obsežni

gozdovi na Opatovi gori in v Krakovu. Hkrati je predstavljal središče trgovskega, prosvetiteljskega, religioznega in gospodarskega življenja. V določenem obdobju je v samostanu bivalo največ 86 menihov in laikov. Prvotno je bil samostan zgrajen v zgodnjegotskem stilu. V času renesanse in baroka so ga dograjevali in prenavljali. Baročna kulisa in obrambna stolpica s poslikavo Franca Jelovška so bili zgrajeni v prvi polovici 18. stoletja. Dokončano je bilo tudi arkadno dvorišče. Cesar Jožef II. je leta 1786 samostan razpustil. Cerkev je bila desakralizirana, premoženje so prenesli v Kranjski verski fond, cerkveno opremo pa so razprodali na dražbi. V samostan se je naselilo večje število stanovalcev, saj je postal sedež gozdne uprave in notariata. Večino knjig (okoli 1800) je dobila Licejska knjižnica v Ljubljani. Po drugi svetovni vojni so v kompleksu gostovala velika podjetja Labod, Iskra in Agrokombinat. Ko so ukiniteli delovanje samostana, se je začel proces propadanja. Samostan so v letih 1942/1943 požgali in razdejali partizani. Dokončno pa je bil razdejan ob koncu vojne. Temeljita obnova tega kompleksa je stekla leta 1957, takrat ko se je porušil tudi zvonik. Obnova poteka še danes, vodi jo skupina ljubljanskega Zavoda za varstvo naravne in kulturne dediščine (Galerija Božidar Jakac, b. d. a).

Galerija

Galerijo definiramo kot stavbo, sobo ali spletno mesto za razstavo umetniških del (Definitions.net, 2020). Galerija Božidar Jakac je bila ustanovljena leta 1974. Božidar Jakac je zaznamoval čas med obema svetovnjima vojnama, med drugo svetovno vojno in po njej. V slovenski likovni kulturi je našel in utrdil svoje mesto v ključnih življenjskih in umetniških obdobjih. Ker so ga življenjska pota in likovni izzivi vodili okoli po svetu, ga lahko označimo za svetovljana. V notranjem občutju in likovnem izrazu pa je ostal zvest svoji krajini, zato so ga ljudje imeli za likovnega umetnika dolenske pokrajine (MMC RTV SLO, 2015).

Začetki galerijske dejavnosti segajo v leto 1956, ko je bila ustanovljena Gorjupova galerija v prostorih osnovne šole. Galerija je pravna naslednica Dolenskega kulturnega festivala, njegovega premoženja in njegovih dejavnosti. S svojo dejavnostjo pokriva kar tri področja - Belo krajino, Dolensko in Posavje. Po površini razstavnih prostorov, po razstavljenem gradivu in likovnem fondu je ena izmed največjih slovenskih galerij. Ponuja stalne in začasne razstave. Na stalnih predstavlja dela slovenskih ekspresionistov, na občasnih pa poskuša predstaviti čim več vrhunskih domačih in tudi tujih umetnikov. Svoje programe pripravlja v sodelovanju z tujimi in domačimi zavodi, ki se ukvarjajo s področjem likovnih

dejavnostih (Galerija Božidar Jakac, b. d. b). Galerija Božidar Jakac ima sedež v prostorih bivšega samostana. Domačini mu pravijo Kostanjeviški grad ali Klošter. Pred vhodom v samostan raste lipov drevored. Najstarejši del samostana predstavljata Marijina cerkev in ob njeno južno steno prislonjeni križni hodnik. Freska Marijinega vnebovzvetja na zahodni fasadi in Reševanje samostana pred vdorom Uskokov leta 1736, poslikana na majhni steni med branilnima stolpoma, sta umetniški sliki slikarja Franca Jelovška, naslikani med letoma 1740 in 1742. V galeriji so stalne razstave Božidarja Jakca, Toneta Kralja in Jožeta Gorjupa. Z obnovo prostorov se je s časom galerija razširila še na razstave Franceta Goršeta, Janeza Boljke, Franceta Kralja in Zorana Didka. Najbolj zanimiva je zbirka umetnosti starih mojstrov iz bližnje kartuzije Pleterje (Kraji.eu, 2020). Začasne razstave so predstavljene tudi v tako imenovanem "lapidariju", ki je sestavljen je iz 8 posameznih razstavnih prostorov v južnem krilu samostanskega trakta. Razstavni prostor je namenjen razstavam tako uveljavljenih kot prihajajočih umetnikov. Leta 2016 je Umetnostni muzej Božidar Jakac odprl nov razstavni prostor v zahodnem traktu nekdanjega samostana v velikosti 630 m². Tam gostijo večje razstave iz Slovenije in tujine.

Vstopnina za odrasle znaša 6 €, za upokojence in študente 4 €, družinska vstopnica stane 10 €. Za skupine nad 10 oseb pa 4 €. Za šolske skupine nad 10 oseb 1,5 € na osebo. Otroci in mladostniki do 18. let, novinarji, umetniki in imetniki kartic ICOM, SUZD, SMD imajo prost vstop.

Grad Kostanjevica na Krki se promovira preko različnih kanalov in medijev. Imajo svojo spletno stran, kjer imajo opisan program in različne dejavnosti. Poleg tega imajo tudi profil na Facebooku, Instagramu in Twitterju. Njihovim objavam pa lahko sledimo tudi na njihovem blogu, kjer si lahko ogledamo aktualne projekte ter dobimo vse informacije. (Galerija Božidar Jakac, b. d. b).

Naloge in program galerije

V obliki javne službe Galerija Božidar Jakac opravlja veliko dejavnosti. Raziskuje, evidentira, dokumentira, zbira informacije, inventarizira, hrani in ureja ter seveda razstavlja gradivo z likovnega področja 20. stoletja in sodobne ustvarjalnosti s področja delovanja galerije. Galerija sistematično zbira gradivo po terenu, oblikuje in dopolnjuje stalne razstave. Javnosti omogoča, da spoznava ter sprejema tako slovensko kot tujo umetniško ustvarjanje, tako da ves čas na novo oblikuje in

dopolnjuje stalne zbirke, organizira razstave, predavanja in prireja še druge dogodke tako v galeriji kot tudi drugod po Sloveniji in v tujini. Naloga galerije je tudi izvajanje pedagoških in andragoških dejavnosti, omogočanje proučevanja strokovnih in znanstvenih muzejskih gradiv, objavljanje izsledkov znanstvenih in strokovnih raziskovanj, dokumentacij in drugih prikazov v lastni publikaciji. Poleg tega sodeluje s strokovnimi organizacijami, ki varujejo naravno in kulturno dediščino pri obnovi kulturnih spomenikov, spremlja delo strokovnih organizacij, ki delajo na področju likovne umetnosti, prireja že omenjeni mednarodni kiparski simpozij *Forma viva*. Poleg vsega omenjenega opravlja še dejavnosti, ki niso financirane iz javnih sredstev. Oddaja tudi prostore in opremo za razstavne in druge vzgojno-izobraževalne oziroma kulturne, promocijske in podobne namene. Zaposleni opravljajo tudi storitve s področja lastnih dejavnosti za potrebe pravnih in fizičnih potreb, gostinsko dejavnost kot dopolnilno dejavnost za zahteve obiskovalcev in galerije, izdajajo, prodajajo in zamenjujejo strokovne publikacije, kataloge ter ostalo tiskano in pisano gradivo, nosilce zvoka in ostale izdelke, ki izhajajo iz dejavnosti in poslanstva muzeja. Izdajajo in prodajajo tudi replike in spominke, vezane na dejavnost galerije. Galerija Božidar Jakac ima določen letni program dela in finančni načrt.

Poleg razstav pa Galerija nudi tudi pedagoški program, kjer poleg likovnih vsebin obiskovalcem predstavlja tudi kulturno dediščino samostana in dediščino mesta Kostanjevica na Krki. Ključna naloga programa Galerije Božidarja Jakca je razvijati razumevanje, opazovanje in doživljanje umetniških del. Ne predstavljajo samo likovnih vsebin, temveč tudi arhitekturno dediščino nekdanjega cistercijskega samostana in kulturno dediščino mesta Kostanjevica na Krki. Mladim nudi prostor, kjer lahko kakovostno preživljajo čas. Namenjen pa je tudi izvajanju širše zasnovanih kulturnih dni. Nudijo različne programe. Otrokom, ki hodijo v vrtec, je namenjen program *Prvič* v galerijo, ki je ustvarjalen in igriv, saj je prvi stik z umetnostjo zelo pomemben. Skozi igro otroci spoznavajo različna likovna dela in hkrati razvijajo sproščeno komunikacijo. Vse skupaj je povezano v ustvarjalno delavnico, v kateri imajo otroci možnost kipariti, slikati ali ustvarjati grafiko v tehniki monotipije. Ta program traja do ene ure oziroma po dogovoru. Nudijo tudi programe, namenjene osnovnošolcem in dijakom. Program za učence prvih treh razredov osnovne šole je podoben tistemu za vrtčevske otroke. Traja okoli uro in pol oziroma po dogovoru. Osnovnošolcem in dijakom nudi vodenje po stalnih in začasnih razstavah, kjer spoznavajo umetniška dela. Omogočajo spoznavanje del na papirju, kot so risba in grafika. Poleg tega se seznanijo s slikarstvom in kiparstvom v obdobju ekspresionizma. Omenjeni program traja enako kot tisti za prvo triado osnovne šole.

Naslednji program poleg teoretičnega dela ponuja tudi praktični del. Vse naučeno otroci uporabijo pri ustvarjanju v delavnici, kjer slikajo, kiparijo in se ukvarjajo z grafiko. Eden izmed najprepoznavnejših programov poteka v parku Forma Viva. Na vodenem ogledu poteka po parku dobijo otroci vpogled v razvoj kiparstva v drugi polovici 20. stoletja. Obiskovalci lahko spoznavajo tudi dela Božidarja Jakca, Franceta Kralj, Toneta Kralja in Bogdana Borčiča. Poustvarjajo lahko v tehnikah suhe igle, linoreza in monotipije. Program traja dve uri. Galerija ponuja tudi program, v katerem udeležencem omogočajo ustvarjalno okolje. Ti lahko razmišljajo o umetnosti in skušajo prepoznati kontekst nekega likovnega dela. Zadnji program, namenjen osnovnošolcem in dijakom, se imenuje Po kostanjeviških poteh Plečnikove prijateljice Emilije Fon. To je najdaljši program, ki traja dve uri in pol. Udeleženci spoznavajo mesto, njegovo arhitekturo in urbanistično zasnovo. Največji poudarek je na projektih, ki jih je načrtoval Jože Plečnik po naročilu Emilije Fon. Vsi programi so prilagojeni za osebe s posebnimi potrebami (gibalno ovirani, slepi in slabovidni ter intelektualno ovirani). Poleg vodenih dejavnosti in ogledov, namenjenih skupinam šolarjem, ponujajo tudi dejavnosti za individualne udeležence. Imajo program mesečnih delavnic, ki potekajo od aprila do oktobra. Pri snovanju izhajajo večinoma iz občasnih razstavnih programov in jih vodijo umetniki sami. Ustvarjalnice ponujajo kvalitetno in dinamično obliko likovnega izobraževanja. Program je brezplačen, namenjen otrokom med 5. in 12. letom starosti. Med počitnicami organizirajo delavnice, običajno v juliju, trajajo 4 oziroma 5 dni. Program vodijo tisti umetniki, ki so povezani z ustanovo Galerije Božidarja Jakca. Počitniške delavnice so namenjene osnovnošolcem, ki s pomočjo programov poglobljeno spoznavajo različne ustvarjalne tehnike. Za udeležbo je potrebno plačilo kotizacije (Galerija Božidar Jakac, b. d. b).

Dislocirana enota Lamutov likovni salon

Galerija Božidar Jakac obsega dve dislocirani enoti. V nekdanjem ministerialnem dvorcu v starem delu mesta na otoku Kostanjevica na Krki se nahaja dislocirana enota galerije - Lamutov likovni salon, ustanovljen leta 1958. Galerija je posvečena slovenskemu grafiku in slikarju Vladimirju Lamutu (1915–1962), ki je deloval v Kostanjevici. V galeriji so predstavljene samostojne in skupinske razstave sodobnih slovenskih avtorjev. Prostor je primeren tudi za druge prireditve, predavanja, manjše koncerte in podobno (Kraji.eu, 2020).

Dislocirana enota Galerija Gorjup

Galerija ima še eno enoto, ki se nahaja v prostorih osnovne šole Jožeta Gorjupa (Kraji.eu, 2007 – 2020). Ta je bila ustanovljena leta 1956 in pomeni začetek sistematične predstavitve likovne umetnosti v Kostanjevici. Od leta 1974 ga vodi Umetniški muzej Božidarja Jakca. Galerija Gorjup je sestavljena iz predstavitve najboljših del iz 1600 enot zbirke, vključno z deli umetnikov, ki zaznamujejo slovensko umetnost začetka in sredine 20. stoletja. Ta zbirka obsega dela avantgardista Avgusta Černigoja, Vena Piona, Gojmira Antona Kosa, Marija Pregelja, Franceta Miheliča in Jakoba Savinška. Predstavljajo tudi umetnine mlajših generacij slovenskih likovnih predstavnikov, kot so Štefan Planinc, Andrej Jemec, France Slana, Jože Tisnikar, Bogdan Borčič, Zdenko Huzjan, Branko Suhy, Jože Marinč ali Dragica Čadež. Predstavljajo tudi dela mednarodnih umetnikov, kot so Edo Murtić, Dušan Džamonja, Miroslav Šutej, Vasilije Jordan, Vittorio Tavernari, Renato Gottuso in Eisaku Tanaka (Culture.si, 2020).

Park Forma viva

Leta 1961 se je na pobudo Jakoba Savinjška in Janeza Lanesija začel mednarodni kiparski simpozij Forma viva. Večina skulptur je zbranih v prosto dostopnem parku pred samostanom Kostanjevica, nekaj pa jih lahko najdemo tudi na okoliških travnikih ali mestnih trgih in na obrežju reke Krke. Po obisku simpozija kiparjev na prostem v St. Margarethenu v Avstriji leta 1959 se je nekaj slovenskih kiparjev odločilo, da bo podobno »podjetje« ustanovilo tudi v Sloveniji. Za simpozij, ki poteka hkrati, so izbrali dve lokaciji, ena od njih se nahaja v Portorožu, druga pa v Kostanjevici. Za obe so izbrali določilno gradivo glede na lokalno okolje. Zaradi prostranih gozdov, ki obkrožajo najdišče v Kostanjevici, je bil hrastov les očitna izbira, pri kateri vztrajajo do danes. Prvotni lokaciji sta bili kmalu dopolnjeni z drugim parom. Ena izmed njih se nahaja na Ravnah na Koroškem. Ustanovljena je bila leta 1964, za izdelavo skulptur pa so uporabili jeklo. Približno tri leta kasneje, okoli leta 1967, pa so ustanovili še eno v Mariboru, kjer pa so uporabili armirani beton. Sprva je simpozij v Kostanjevici potekal vsako leto, povabljenih je bilo približno ducat umetnikov z vsega sveta. Po letu 1967 je dogodek postal dvoletni projekt in se je kot tak nadaljeval vse do leta 1988, ko je zašel v finančne težave. Kljub temu se je simpozij ponovno znova pojavil leta 1998. Od takrat se spet dogaja bolj ali manj vsaki dve leti in za vsako izdajo povabi 3 kiparje. Za to prizadevanje - pa tudi za potrebno in zapleteno vzdrževanje zbirke - skrbi Umetniški muzej

Božidarja Jakca. Simpozij običajno poteka na štirih različnih lokacijah po Sloveniji. Za kostanjeviškega je še vedno značilno oblikovanje skulptur iz hrastovega lesa. V vseh teh letih je v Kostanjevici na Krki nastalo več kot sto skulptur (Culture.si, 2020).

7.3 SWOT analiza gradu

Spodnja tabela prikazuje SWOT analizo gradu Kostanjevica na Krki. V tabeli so prikazane prednosti, slabosti, priložnosti in nevarnosti.

Tabela 6: SWOT analiza gradu Kostanjevica na Krki

Prednosti	Slabosti
<ul style="list-style-type: none"> – bogata zgodovina, – podnebje, – prirejanje raznih dogodkov in aktivnosti, – raznovrstne vsebine za vse starostne skupine, – dostopna lokacija, – park Forma Viva, – muzejska trgovina, – prost vstop za otroke in mladostnike do 18 let. 	<ul style="list-style-type: none"> – oddaljenost lokala, – neprepoznavnost mesta Kostanjevica na Krki, – neaktivno objavlanje na spletni strani, – nepregledna spletna stran.
Priložnosti	Grožnje
<ul style="list-style-type: none"> – lokal v bližini, – prilagoditev modernim trendom, – izkoristiti okolico, – več promoviranja, – virtualni sprehod. 	<ul style="list-style-type: none"> – konkurenca drugih posavskih gradov, – korona virus, – manjše zanimanje prihodnjih generacij, – spreminjanje trendov, – nezadovoljstvo domačinov zaradi velikega števila turistov.

Ena izmed prednosti je bogata zgodovina tako mesta kot samega gradu. Grad obiskovalcem ponuja razne dogodke in aktivnosti z raznovrstnimi vsebinami, za vse starostne skupine. Ponuja celo prost vstop otrokom in mladostnikom do osemnajstega leta. Pomembne prednosti so tudi sama lokacija gradu in podnebne značilnosti, pa je tudi lepa okolica z reko Krka. Čeprav grad ni v samem središču mesta Kostanjevica na Krki, ima pa z njim dobro urejene cestne povezave. Pred gradom je park Forma Viva, s skulpturami iz hrastovega lesa. Poleg vsega naštetega pa obiskovalcem omogočajo nakup člankov in knjig v njihovi muzejski trgovini.

Čeprav je lokacija ena izmed prednosti gradu, je hkrati tudi njegova slabost, saj samo mesto Kostanjevica na Krki ni globalno prepoznavno. Naslednja slabost je oddaljenost lokala, kilometer stran od gradu. Med zbiranjem podatkov z njihove spletne strani gradu smo zasledili poleg nekaj novejših objav tudi veliko zastarelih. Sama spletna stran pa tudi sama po sebi ni praktična oziroma pregledna.

Menimo, da ima grad veliko razvojnega potenciala, če bi uvedli nekaj sprememb. V bližini bi lahko odprli lokal oziroma restavracijo, ki bi zagotovo privabila več obiskovalcev. Poleg tega bi lahko grad precej več oglaševali. Aktivnosti bi morali prirejati tako, da bi sledili modernim trendom in bolj izkoristili okolico.

Trenutna situacija z virusom covid-19 ima tako na turizem kot na ljudi zelo velik vpliv, saj onemogoča normalno delovanje gradu. Zato jo razumemo kot eno izmed največjih nevarnosti. Poleg tega pa ima Posavje še kar nekaj gradov, ki kostanjeviškemu predstavljajo konkurenco. Dandanes v svetu prevladuje tehnologija, zaradi katere mladi izgubljajo interes za spoznavanje kulturne dediščine. Predvidevamo, da se postopoma zmanjšuje zanimanje mlajših generacij za obisk gradov in muzejev. Ko se bo epidemija končala, bi bili lahko zaradi večjega števila turistov domačini nezadovoljni.

7.4 Inovativni turistični produkti

Trenutno stanje z virusom covid-19 zelo negativno vpliva na turizem. Da bi še vedno vzbujali zanimanje za obisk in povečali splošno prepoznavnost, bi lahko poleg vsega, kar so v času virusa že naredili, svojo ponudbo še bolj izpopolnili. Predstavili bomo predloge za tri inovativne turistične produkte, ki bi jih grad lahko izvajal tudi v času epidemije.

Virtualni sprehod

Čeprav je obiskati grad in ga doživeti v živo, čisto drugače kot preko spleta, pa je virtualni sprehod njegova najboljša alternativa. Sodobna informacijsko-komunikacijska tehnologija nam ponuja nove načine spoznavanja kulturne dediščine. Del omenjene tehnologije je splet. Virtualni sprehod nam omogoča ogled del, kot so slike, skulpture in fotografije preko računalnika, telefona oziroma katerekoli druge naprave. Ogledamo si jih lahko kjerkoli in kadarkoli. To pomeni, da tako časovno kot prostorsko nismo omejeni. Poleg naštetih prednostih pa ima

virtualni sprehod tudi nekaj pomanjkljivosti. To je lahko počasno delovanje strani, saj je prezahtevno za nekatere manj zmogljive naprave. Prav tako se lahko pojavijo težave s svetlobo in sencami, saj je samo snemanje za izdelavo virtualnega sprehoda zahtevno oziroma kompleksno.

Ker grad Kostanjevica na Krki ponuja obširno vsebino, bi bil virtualni sprehod med krizo ena izmed potencialnih rešitev. Na virtualnem sprehodu bi si lahko obiskovalci spletne strani gradu podrobno ogledali vsa razstavljenjena dela. Po galeriji bi se premikali po označenih poteh, ki bi jih vodile do umetnin. S klikom na vsako delo pa bi lahko o samem delu izvedeli še več podrobnosti. Virtualni sprehod bi bil mogoč tudi po parku Forma Viva ter po obeh dislociranih enotah.

Internetni kviz

Vsem, ki jim virtualni sprehod ne bi bil dovolj in bi želeli izvedeti več oziroma preveriti svoje znanje, pa bi na spletni strani ponujali internetni kviz, ki bi se lahko tedensko spreminjal. Ker je grad pred časom korone ponujal aktivnosti za vse starostne skupine, bi bil tudi kviz namenjen tako otrokom kot starejšim. Pred reševanjem bi lahko izbirali med tremi kategorijami, od lažje, namenjene otrokom, do najtežje, namenjene starejšim oziroma tistim, ki o gradu Kostanjevica na Krki že veliko vedo. Po koncu reševanja, bi program odgovore preveril. V primeru napačnega odgovora bi pokazal pravilno rešitev. Za otroke bi bil kviz učenje skozi igro. Otroci bi skozi zabavne naloge spoznavali kulturno dediščino in dela znanih umetnikov. Kviz bi vseboval tudi zvočne efekte. Na koncu bi otroci glede na uspeh pri reševanju kviza dobili nagrado. Za mladostnike bi bil kviz že malce zahtevnejši. Povezali bi se s srednjimi šolami in dijaki bi z reševanjem kviza pri nekem predmetu pridobili bonus točke glede na svoj dosežek. Pred reševanjem bi se udeležili internetne predstavitve umetnikov in delavnice, kot je opisano v naslednji točki.

Predstavitve umetnikov in delavnice

Zadnji turistični produkt, ki bi ga nudil grad, bi bila predstavitev preko interneta, ki bi jo izvajali umetniki sami. Po končani predstavitvi pa bi sledile še delavnice. Omenjene predstavitve bi nadomeščale občasne razstave, ki so jih v gradu prirejali pred izbruhom virusa. Vsak obiskovalec spletne strani bi s klikom na gumb pridobil geslo za dostop do spletnih predavanj oziroma spletnih predstavitev. Predavanja bi bila enkrat na teden, vsakič z drugim gostom oziroma umetnikom. Trajala bi od 45

minut do 1 ure. Umetnik bi najprej predstavil sebe in svoja dela. Vsi sodelujoči bi lahko komentirali, povedali svoje mnenje in zastavljali različna vprašanja. Po predavanju bi sledile delavnice. Udeležili bi se jih tisti, ki bi želeli, sodelovali bi pri različnih aktivnostih, dobili bi tudi nalogo. Vsakič bi se učili druge tehnike.

7.5 Ugotovitve

Na začetku smo si zastavili tri raziskovalna vprašanja.

RV 1: Kostanjevica na Krki je v Sloveniji edino in najmanjše mesto na otoku. Grad Kostanjevica na Krki predstavlja velik del kulturne dediščine mesta, je del njegove zgodovine. Prostori v gradovih se lahko uporabljajo kot galerije, muzeji, hoteli... V gradu Kostanjevica na Krki se nahaja Galerija Božidar Jakac, ki organizira vodene ogleda in različne delavnice za vse starostne skupine.

RV 2: Grad je ena od najpomembnejših zanimivosti Kostanjevice na Krki. Če obiščemo spletno stran mesta, nikjer ne zasledimo omembe gradu, temveč lahko pod kategorijo turizem najdemo le galerije. S klikom se prikažejo vse galerije, ki se nahajajo v samem mestu (Galerija Božidar Jakac, Gorjupova galerija v kostanjeviški osnovni šoli, Lamutov likovni salon in Forma Viva). Vse te galerije pa spadajo pod grad Kostanjevica na Krki. Na njihovi Facebook strani takoj opazimo posnetek gradu od zunaj in od znotraj. Med stiki imajo tudi elektronski poštni naslov Galerije Božidarja Jakca. Prav tako kot na Facebooku tudi na Instagramu so zelo aktivni in redno promovirajo grad. Objavljajo slike in posnetke z opisi. Tudi grad sam dobro promovirajo, imajo svojo spletno stran, ki je opremljena z različnimi slikami, videoposnetki in informacijami o programu in dejavnostih, ki jih izvajajo. Na njej lahko najdemo tudi podatke o odpiralnem času in cenah vstopnic. Svoje storitve promovirajo po različnih socialnih omrežjih. Imajo svoj lasten profil na aplikacijah Facebook, Instagram in Twitter. V njihovem blogu lahko redno spremljamo aktualne projekte in potek vsakdana v gradu. Po brskanju na spletu smo zasledili, da so grad promovirali tudi po televiziji na programu Slovenija 1. Občina Kostanjevica na Krki je v sodelovanju z drugimi občinami Posavja v okviru projekta Regionalna destinacijska organizacija Posavje izdala svojo brošuro. Namenjena je turistom, ki razumejo angleško. V brošuri so opisane naravne in kulturne znamenitosti Kostanjevice na Krki ter turistična ponudba mesta.

RV 3: V občini Kostanjevica na Krki ne promovirajo zgolj gradu, temveč tudi ostale kulturne in naravne znamenitosti - turistično urejeno Kostanjeviško jamo, Gorjance in Krakovski gozd. Velik poudarek dajejo mestnim kulturnim spomenikom - Lamutovemu likovnemu salonu, Jakobovi cerkvi, ki je ena izmed najstarejših gotskih cerkva na Slovenskem, Oražnovi hiša, Miklavževi cerkvi, v kateri lahko najdemo freske Jožeta Gorjupa, cistercijanskemu samostanu oziroma Galeriji Božidarja Jakca in parku Forma Viva. Poleg vsega naštetega občina Kostanjevica na Krki promovira tudi športne dejavnosti, na primer veslanje po Krki, potapljanje, kovanje na urejenih kopalniščih, kolesarjenje, pohodništvo, jahanje, ribištvo, jamarstvo, lokostrelstvo in taborništvo.

7.6 **Zaključek**

Za grad Kostanjevica na Krki smo že velikokrat slišali, vendar ga nismo še nikoli obiskali. Mesto Kostanjevica na Krki kljub svoji majhnosti ponuja veliko različnih turističnih produktov. Grad je zagotovo eden izmed njih. Poleg njega nam Kostanjevica na Krki ponuja še obisk Kostanjeviške jame, Oražnove hiše, Miklavževe cerkve in drugih kulturnih spomenikov. Med pisanjem smo se veliko naučili o gradu Kostanjevica na Krki in tudi na splošno o gradovih. Izvedeli smo veliko informacij o zgodovini, zgradbi in razvoju gradov. Prav tako smo izvedeli veliko uporabnih informacij o regiji Posavje, ki jo sestavlja šest občin: Krško, Brežice, Kostanjevica na Krki, Bistrica ob Sotli, Radeče in Sevnica. Poiskali smo tudi informacije o občini Kostanjevica na Krki. Na podlagi zbranih podatkov menimo, da ima samo mesto Kostanjevica na Krki velik potencial za uspešnost v turističnem svetu, saj ima dobro lokacijo in ponuja veliko različnih turističnih produktov. Naši cilji so bili v večini doseženi. Pregledali smo relevantno literaturo z našega področja in iz nje izpisali pomembne podatke. Grad Kostanjevica na Krki smo podrobno predstavili. Trenutno stanje zaradi pandemije ni oviralo samo gradu pri njegovem delovanju, ampak tudi nas pri raziskavi. Menimo, da bi z obiskom gradu lahko pridobili še veliko več uporabnih informacij, ki bi nam pomagale pri pisanju. Le tega smo prilagodili razmeram. Ker v gradu poleg nadgradnje spletne strani niso mogli storiti več, smo podali tri ideje za inovativne turistične produkte v času pandemije. Temeljni namen je bil, da poiščemo dejavnosti, ki bi na grad privabile več ljudi. Ker so v tem času grad zaprli, smo namen same naloge malo priredili. Namesto, da bi poiskali rešitve za večji obisk gradu, smo poiskali rešitve za to, kako bi ohranjali oziroma povečali zanimanje ljudi za obisk gradu. V nadaljnjih raziskavah bi k novim idejam zagotovo veliko pripomogel sam obisk gradu. Po raziskavi smo se odločili,

da bomo v prihodnje, po koncu epidemije, grad zagotovo obiskali zaradi njegove bogate zgodovine ter obširne zbirke likovnih del.

Poglavlje 8

Grad Mokrice

JERNEJ SREBERNAK IN ADRIJANA PETAN

8.1 Predstavitev področja

Grad Mokrice leži na obrobju Slovenije, blizu mejnega prehoda Obrežje s Hrvaško. Spada pod Jesenice na Dolenjskem in pod eno od štirih makro destinacij Slovenije - v termalno panonsko Slovenijo. Zanj so značilne ravnice, griči, vinogradi, gradovi ter termalnimi izviri. Nosilni produkti tega dela Slovenije so zdravje in dobro počutje, gastronomija (ki temelji na lokalni hrani ter tudi vinu in pivu) in turizem na podeželju, ki pa ponuja celoletno ponudbo turističnih kmetij in zidanic. Grad Mokrice spada v destinacije Čatež in Posavje, ki ga predstavljajo občine Krško, Brežice, Sevnica, Radeče, Kostanjevica na Krki in Bistrica ob Sotli. Glavnih pet doživetij na tem območju predstavljajo zdravje, preventiva, wellness in termalni oddih v slovenskih naravnih zdraviliščih ter termalnih centrih - svetovno znane zdravilne mineralne pitne vode (Radenska in Donat Mg) in priznani naravni zdravilni dejavniki z dokaznimi učinki (termalne in mineralne vode, mineralni peloidi), odkrivanje bogate dediščine gradov, dvorcev, kartuzij in zgodovinskih mest, avtentična gastronomija, ki jo ponudijo gostitelji na turističnih kmetijah in v družinskih gostilnah, ter aktivni termalni in zeleni oddih (bivanje v termah, na turističnih kmetijah, v glampingu in drugih manjših butičnih nastanitvah, dobro

počutje, aktivno odkrivanje narave in kulture) (RRA Posavje, 2017).

Posavje je manjša geografsko celota na vzhodnem delu osrednje Slovenije s 75.694 prebivalci (podatki iz leta 2016). Površinsko je druga najmanjša slovenska regija. Geografsko je v bližini glavno mesto Hrvaške - Zagreb, kar pomeni možnost razvoja obmejne trgovske in storitvene dejavnosti, prav tako pa ima regija ugodno prometno lego, saj ima dobre železniške povezave ter v bližini letališče Cerklje ob Krki. 48 % površin Posavja predstavljajo kmetijske površine, saj je na tem območju ugodna klima, predvsem za sadjarstvo, v hribovju pa za vinogradništvo (Gospodarska zbornica Slovenije, 2020).

V posavski regiji je pomembna tudi industrijska proizvodnja. Izstopa energetika - Nuklearna elektrarna Krško, Termoelektrarna Brestanica in hidroelektrarne na spodnji Savi, pomembne so še kovinarsko-predelovalna, tekstilna, lesna in papirna industrija (RRA Posavje, 2019a).

Pomemben dejavnik v razvoju gospodarstva pa je tudi turizem. Njegova glavna področja so aktivne počitnice (športni in doživljajski turizem), zdravje in dobro počutje, etno-gastronomija, turizem na podeželju ter naravni, kulturni in mladinski turizem (RRA Posavje, 2019b).

Posavje je prepoznavno prav po srednjeveških gradovih. Devet jih je, dobro ohranjenih, odprtih za ogled. Grad Sevnica ponuja možnost ogleda kleti modre frankinje, grad Rajhenburg nam kaže zgodovino trapistov, grad Podsreda med drugim ponuja ogled srednjeveške kuhinje, v gradu Raka se nahaja bogata baročna zbirka predmetov, grad Mokrice ponuja hotel, v gradu Brežice pa sta pokrajinski muzej in baročna dvorana. Posebnost je cisterijanski samostan Kostanjevica na Krki z Galerijo Božidar Jakac, ki predstavlja bogato zbirko in velikokrat gosti tudi občasne razstave. Dolinškov kozolec skrbi za etnološko zbirko spominov na zanimivo kmečko in flosarsko življenje (Posavje, 2019).

8.2 Predstavitev gradu

Grad Mokrice je del projekta Gradovi Posavja, ki vključuje programsko in promocijsko-tržno povezovanje gradov in nekdanjega samostana v Posavju, vzpostavlja novo blagovno znamko z namenom skupne promocije javnih in tržnih storitev ter se zavezuje k iskanju poti za sodelovanje in povezovanje tudi izven

Posavja (Gradovi Posavja, 2019).

Zgodovina gradu

Grad Mokrice je oddaljen 8 km od Brežic in ima zanimivo zgodovino. V rimskem času je na mestu današnjega gradu stala vojaška utrdba Romula. Grad se je skozi več stoletij zelo spreminjal in menjal tudi veliko lastnikov. Zadnji so bili plemiči von Gagerni, ki pa so ga zaradi finančne stiske prodali že pred drugo svetovno vojno. Med vojno so ga zasedli Nemci, po vojni pa je bil nacionaliziran. Leta 1952 se je v gradu pričela gostinska dejavnost. Zanimivost gradu je tudi grb z vrano. Zgodba tega simbola je povezana s turškimi vpadi na Slovensko. Na nabrežju reke Save naj bi se zadrževale velike jate vran, ki pa so se vedno razbežale, ko so zaslišale topotanje konjskih kopit. Turki pa naj bi nanje so tudi streljali. Tako so vrane s kričecim letom opozarjale na nevarnost. Legenda pravi, da je ena vrana padla na grajsko dvorišče, ustreljena s puščico v vrat. Zato ji je graščak tudi namenil častno mesto v grbu. Še ena grajska zgodba pa pripoveduje o grofici Barbari in njeni nesrečni ljubezni, zaradi katere se je od žalosti vrgla iz stopa v globino. Po njeni smrti naj bi njen duh še dolgo taval po okolici. Pravijo, na naj bi na god svete Barbare turška topovska krogla izgnala duh nesrečne Barbare in naredila tri kroge okoli grajskega vodnjaka (Discover Brežice, 2020).

Ker se grad Mokrice nahaja nad desnim bregom reke Save, kjer so tla precej močvirnata, je tudi dobil takšno ime (Gradovi Posavja, 2019).

Ponudba gradu Mokrice

Danes je grad Mokrice preurejen v hotel s štirimi zvezdicami. V njem je 25 hotelskih sob, 4 apartmaji, restavracija, vinoteka in seminarske dvorane, ki se uporabljajo tudi za koncerte, saj so odlično akustične. Grad je v lasti Term Čatež. Ob njem se nahaja golf igrišče, veliko 70 ha, ter več kot 200 let star park, v katerem je več kot 70 različnih vrst dreves. Na vhodu v park stoji baročna kapelica, pod platanami pa kopije kipov Štirje letni časi. Originalni kipi stojijo na grajskem dvorišču pod arkadami. Grad se lahko pohvali z dviznim grajskim mostom, ki je eden redkih, še ohranjenih v Evropi. Na kraju, kjer so nekoč bili grajski hlevi, pa sta danes restavracija in recepcija za golf. V grajskih kaščah je 11 hotelskih sob in dvorana „Barbara“ (Discover Brežice, 2020).

Namestititve so v stilno opremljenih grajskih sobah in apartmajih v grajskih stolpih, v sobah depandanse hotela ali golf-suitah, ki se nahajajo na igrišču. Grad Mokrice je znan tudi po tem, da se v njem organizirajo poroke - v dvoranih, v grajskem atriju, v parku, pa tudi na golf igrišču. V konferenčnem centru pa organizirajo poslovne, družabne in protokolarne dogodke. Grad posluje od spomladi do jeseni (Gradovi Posavja, 2019).

8.3 SWOT analiza gradu

Prednosti so dober ugled in urejenost gradu, ponuja golf igrišče, lokacija je dobra, prav tako povezave (predvsem zato, ker je v bližini avtoceste in državne meje), ponuja urejene in nove podobe prenočišč ter prostor za poroke in poslovne, družabne ter protokolarne dogodke.

Tabela 7: SWOT analiza

Prednosti	Slabosti
<ul style="list-style-type: none"> – dober ugled in urejenost gradu, – golf igrišče, – dobra lokacija in povezave (bližina avtoceste in Hrvaške), – urejena in nova podoba prenočišč, – prostor za poroke in poslovne, družabne ter protokolarne dogodke. 	<ul style="list-style-type: none"> – pomankanje sodelovanja z lokalnimi ponudniki, – slabo oglaševanje, – veliko konkurence (v bližini je veliko drugih gradov), – storitve nedostopne mnogim turistom.
Priložnosti	Grožnje
<ul style="list-style-type: none"> – grad je eden izmed najbolj izkoriščenih in obnovljenih v celotni Sloveniji, – dvizna vrata, – lastnik gradu so Terme Čatež (ene izmed najbolj uspešnih term v Sloveniji), – restavracija in trgovna. 	<ul style="list-style-type: none"> – drugi gradovi, ki ponujajo drug tip atrakcij in zanimivosti, – pomankanje finančnih sredstev, – premalo inovativnih proizvodov, – veliko manjše število turistov zaradi korona virusa.

Slabosti omenjenega gradu so predvsem premalo sodelovanja z lokalnimi ponudniki, pomankanje oglaševanja, obstaja velika konkurenčnost ponudb, saj je v bližini veliko gradov in znamenitosti, ter nedostopnost za mnoge turiste.

Ponuja veliko priložnosti, saj je grad eden izmed najbolj izkoriščenih in obnovljenih v celotni Sloveniji, ima dvizna vrata, lastnik gradu so Terme Čatež, ki so zelo prepoznavne in so ene izmed najuspešnejših term v Sloveniji. Grad ponuja tudi restavracijo in trgovino.

Nevarnosti, ki se kažejo, so drugi gradovi, ki ponujajo druge vrste atrakcij in zanimivosti, pomanjkanje finančnih sredstev, premalo inovativnih lokalnih proizvodov ter trenutno zmanjšan promet zaradi pandemije.

8.4 Inovativni turistični produkti na gradu Morkice

Produkt za družine z majhnimi otroki

V času epidemije bi Grad Mokrice družine z majhnimi otroki najbolj pritegnil z uvedbo otroških online igralnic, v katerih bi lahko igrali igre, povezane z zgodovino gradu. Otroci se bi tako zabavali in se hkrati učili. V tem času bi si starši lahko ogledali različne kratke filme o zgodovini gradu, o njegovi arhitekturi ter legendah. Delavnice, ki bi jih izvajali, bi seveda na zabaven način učile otroke o zgodovini gradu in o njegovih prebivalcih. Če bi posneli več otroških filmov, bi otroci lahko sami odločali o temi, ki bi si jo želeli pogledati. Lahko bi ustvarjali tudi slikanice - z uporabo programa "slikar". Vse izdelke bi lahko objavili v galeriji na spletni strani. Lahko bi se povezali tudi s Turističnim društvom Zevnik in se spoznavali s konji, z načini njihovega treninga in s šolami jahanja. Ogledali bi si lahko še kakšen film na to temo.

Produkt za upokoјence

Veliko upokoјencev si bi želelo ogledati grad v živo, vendar zaradi pandemije to ni mogoče. Upokoјenim gostom bi zato lahko ponudili brezplačni online ogled gradu z vodičem, ki bi jih virtualno vodil skozi različne grajske prostore in po okolici. Na koncu bi lahko postavljali vodiču vprašanja in on jim bi lahko odgovarjal. Tudi med starejšimi je vse bolj popularna telovadba preko interneta, zato bi lahko uvedli online obhode okolice gradu s kratkimi postanki, ki bi jih popestrili s športnimi aktivnostmi, na katerih bi upokoјenci lahko sodelovali.

Produkt za študente

Grad Mokrice bi lahko privabil študente z različnimi virtualnimi nagradnimi igrami, v katerih bi lahko predstavljali tudi svoje ideje, projekte, inovativne produkte in podobno. Na koncu bi se naloge ocenile in bi zanje prejeli nagrado. Tudi koncerte v gradu bi lahko v teh razmerah predvajali online. Na koncert bi povabili izvajalca, ki bi dejansko v dvorani imel svoj nastop, študentje bi pa to lahko spremljali od doma.

Prijavili bi se na spletno stran, kjer bi lahko kupili vstopnice s študentskim popustom. Po koncertu znanih izvajalcev bi lahko, seveda zopet online, imeli z njimi pogovor. Prav tako bi lahko organizirali virtualni ogled gradu z vodičem, ki bi jih popeljal po celem posestvu, tako znotraj, kot tudi zunaj.

8.5 Ugotovitve

1. Kako destinacija promovira grad Mokrice ?

Mokrice se večinoma promovirajo preko prepoznavnega srednjeveškega gradu, ki je zdaj spremenjen v hotel visoke kategorije s stilno opremljenimi sobami in apartmaji v grajskih stolpih. Promovira se na spletni strani "Terme Čatež" kar je dobro, saj so terme ene izmed večjih in najbolj prepoznavnih v Sloveniji. Grad je promoviran kot luksuzen hotel, veliko vrednost mu prinaša predvsem golf igrišče ter zelo urejana okolica.

2. Po katerih kanalih komuniciranja destinacija promovira izbrani grad?

Mokrice se oglašujejo kot del turistične ponudbe bližnjih Term Čatež, pa tudi na spletnih straneh "Booking" in "Odkrij Brežice", ki predstavljajo predvsem Hotel Golf v srednjeveškem gradu. Predstavljajo se tudi na reklamnih plakatih, zlasti ob avtocestah. Promocijsko sporočilo se občasno predvaja tudi po radiu. Kot pa smo omenili v SWOT analizi, pa bi lahko bila promocija intenzivnejša.

3. Kaj se poleg gradu še promovira v občini Brežice?

Poleg mesta in gradu se promovira tudi igrišče za golf v velikosti 70ha, pa tudi 200 let star park z več kot 70 različnimi vrstami dreves. V promocijo je vključen tudi lepo hranjen dvižni most in restavracija al carte. Največ promocije pa je namenjeno hotelskim nastanitvam v gradu ter možnostim organiziranja porok, koncertov in drugih dogodkov.

4. Katere turistične produkte v sklopu gradu ponujajo?

Poleg omenjenega gradu velja omeniti konferenčni center, kjer potekajo poslovni, družabni in protokolarni dogodki vseh vrst. V tem gradu potekajo tudi poroke (v dvorani, na igrišču za golf in v parku). K dobri ponudbi spadata tudi vrhunska restavracija in trgovinica s spominki.

8.6 **Zaključek**

Kot smo že omenili, je grad Mokrice eden od gradov v Posavju, ki ima staro in bogato tradicijo. K temu pripomore bogata zgodovina gradu pa tudi sam kraj, kjer je bil postavljen. Za izboljšanje obstoječe promocije menimo, da bi lahko bolj izkoristili legendo grofice Barbare Moscon, pa tudi na vinsko ponudbo makro destinacije Termalna Panonska Slovenija. Grad je izjemno pomemben kulturni spomenik. Mokrice so prizorišče številnih prireditev in imajo dolgo muzejsko tradicijo. Pogosti dogodki na gradu so poroke, koncerti, poslovne konference. S pomočjo analize podatkov sem brez težav odgovoril na vsa raziskovalna vprašanja. Mesto ima dobro turistično ponudbo, k temu pa prispevata bližina Čateških toplic in bližina hrvaške meje. Za promocijo kraja je poskrbljeno, vendar bi ga vseeno lahko oglaševali bolj intenzivno, saj se skriva pod sojem Term Čatež. Informacije, ki sem jih našel na spletni strani, so zelo zanimive in uporabne. Mislim, da bi nalogo seminarja opravil še bolje, če bi imel dostop do literarnega gradiva. Vsekakor pa se strinjam, da je grad Mokrice vreden obiska in nočitve v njem ter da v njem lahko doživimo kulturno in zgodovinsko posebno izkušnjo.

Poglavlje 9

Prihodnost je digitalizacija kulturne dediščine

TJAŠA ALEGRO IN VITA PETEK

V zadnjih nekaj letih se vedno več govori o pomenu digitalizacije, tudi o digitalizaciji kulturne dediščine. Digitalizacija omogoča hitro komuniciranje, prenos podatkov in njihovo ohranjanje. V zadnjem letu in pol se je pomen digitalizacije zaradi pandemije Covid-1 še povečal. Digitalizacija ne prispeva le k učinkovitim poslovnim procesom in k produktivnosti dela, pomembna je za celotno družbo in socio-ekonomski razvoj. V Sloveniji, na primer, digitalizacijo malih in srednjih podjetij (MSP) spodbujamo z vavčerji, ki pomagajo podjetjem pri digitalni strategiji na več področjih podjetja.

Vendar digitalizacija ni namenjena le podjetjem in učinkovitejšemu poslovanju, namenjena je tudi ohranjanju dediščine. Naravna in kulturna dediščina sta svetovnega pomena, zaradi vpliva naravnih procesov, na primer erozije in naravnih nesreč pa tudi zaradi masovnega turizma, za katerega nosilna zmogljivost destinacij ni dovolj močna, v nevarnosti, da bo uničena. Del rešitve, kako jo ohraniti, da nas bo izobraževala in pričala o preteklosti, ponuja tudi njena digitalizacija.

Zaradi tehnološkega napredka je različne tehnologije mogoče uporabljati tudi v interpretaciji kulturne dediščine in to s pridom izkoriščajo tudi muzeji. Interpretacija je faktor, ki prispeva k pozitivni izkušnji obiskovalca, bodisi na destinaciji bodisi v muzeju, saj vpliva tudi na posameznikovo znanje. Ker je orodje predajanja informacij, bogati znanje turista oziroma obiskovalca. Z bogatenjem znanja pa vpliva na vedenje, vrednote, norme in odnos človeka do predstavljene dediščine. Z učinkovito interpretacijo dosežemo ozaveščenost obiskovalca o naravi, kulturi pa tudi o posledicah njihovih dejanj ter jih spodbujamo, da ravnajo, se vedejo trajnostno na destinaciji obiska ter tudi doma (Moscardo, 1996, 2014 v Alegro, 2016). Trajnostni razvoj turizma in uspešno upravljanje kulturne dediščine lahko dosežemo le z interpretacijo, ki spodbuja pozitivno mnenje o dediščini. Učinkovita interpretacija je tista, ki ustvarja čuječe obiskovalce. Biti čuječ, zaveden, pomeni, da kot obiskovalec aktivno sodeluješ na ogledu kulturne dediščine, da si zadovoljen s podanimi informacijami, kar pomeni, da se z njimi lahko poistovetiš, da z ogledom pridobiš nova znanja in razmišljaš o kulturni dediščini (Moscardo, 1996; Ganesan et al., 2013 v Alegro, 2016). Uspešna interpretacija je tudi tista, ki obiskovalcu ponudi inovativno tehniko interpretacije (Knap in Benton, 2004 v Alegro, 2016). Inovativnih kanalov za interpretiranje dediščine danes zaradi razvoja tehnologije ne manjka. Z interaktivno tehnologijo lahko dosežemo tudi višjo stopnjo prepoznavnosti in spoštovanja do predstavljene dediščine (Hajirasouli et al., 2021).

Do nedavnega so se v muzejih posluževali zlasti avdio in avdiovizualnih medijev oziroma multimedijske interaktivne table, sedaj pa uporabljajo bolj interaktivno tehnologijo, kot je tehnologija 360-stopinjskih ogledov na spletu ali v 3D obliki, tehnologijo obogatene in virtualne resničnosti ter celo tehnologijo hologramov. Ta tehnologija omogoča precej bolj interaktivno izkušnjo. Vendar sedaj, v času pandemije Covid-19, ko se je vse preselilo na splet, tudi turistični produkti, je faktor interaktivnosti precej okrnjen. Kako ohraniti vsaj del interaktivnosti pri produktih, nam predstavlja produkt Amazon Explore, ki omogoča virtualni obisk destinacije v "živo" preko kamere in internetne povezave. V produktu Amazon Explore (Amazon Explore, b. d.) turistični vodnik predstavlja in interpretira kulturno in naravno dediščino, turist pa lahko postavlja vprašanja in vsaj delno usmerja turističnega vodnika, kaj naj mu predstavi. Gre za trgovsko podjetje, ki je v času pandemije Covid-19 zaznalo priložnost na področju turizma. Ker je turistična panoga obstala, so ogledne znamenitosti predstavili na splet in tako omogočili izkušnjo turistov v obliki virtualnega obiska destinacije od doma.

Takšne ogledne ponujajo tudi druga podjetja, kot so: URBAN Adventures, CONTEXT TRAVEL, Airbnb experience, Withlocals, Viator, Musement, Expedia, TripAdvisor, GetYourGuide, TourHQ, Tours by LOCALS in drugi. Različne svetovne znamenitosti v času pandemije omogočajo 360-stopinjske ogledne na spletu. Nekateri od njih so te možnosti izkoriščali že prej in so jih v tem času le nadgradili, spet drugi pa so s tem začeli delati na novo. Primeri so palača Versailles, kjer si lahko ogledate znamenito sobo z ogledali, muzej Louvre v Parizu in Guggenheim v New York. Virtualno si lahko ogledate koncertno dvorano Walt Disney in celo Sikstinsko kapelo v Vatikanu. Gradovi po svetu, kot so grad v Pragi, Edinburški grad, Windsor v Angliji in drugi omogočajo virtualne ogledne predvsem v tehniki 360-stopinjskih ogledov. Na tak način želijo pritegniti obiskovalce tudi v prihodnje, ko bo fizičen obisk gradu mogoč.

Prihodnost ohranjanja kulturne dediščine vidimo v še večji stopnji digitalizacije. Tako kulturna dediščina ne bo le ohranjena, ampak bo, v kolikor bo dostopna na spletu, na voljo več ljudem po celem svetu.

Viri in literatura

- Alegro, T. (2016). *Interpretacija kulturne dediščine na gradu Rajbenburg* (Diplomsko delo, Univerza v Mariboru, Fakulteta za turizem).
- Amazon Explore. (b. d.). Amazon Explore. Pridobljeno iz <https://www.amazon.com/b?ie=UTF8&node=19419898011>, 29. 4. 2021.
- Castles today. (2019). Zgodovina gradu Sevnica. Pridobljeno iz <https://castles.today/sl/gradovi/slovenija/sevnica/zgodovina/>, 23. 05. 2020.
- Culture.si. (2020). Kostanjevica Monastery. Pridobljeno iz https://www.culture.si/en/Kostanjevica_Monastery, 4. 11. 2020.
- Definitions.net. (2020). *Monastery*. Pridobljeno iz <https://www.definitions.net/definition/Monastery>, 5. 11. 2020.
- Discover Brežice (2020). Brežice Castle. Pridobljeno iz <https://www.discoverbrezice.com/gradovi/grad-brezice>, 14. 05. 2020
- Gradovi Posavja. (2019). *Naslovna stran*. Pridobljeno iz <https://gradoviposavja.si/>, 4. 5. 2021.
- Gradovi Slovenije. (2019). Samostan Kostanjevica na Krki. Pridobljeno iz <https://gradovislovenije.si/project/grad-kostanjevica-na-krki/>, 23. 5. 2020
- Gospodarska Zbornica Slovenije. (2020). *Predstavitve regije Posavje*. Pridobljeno iz https://www.gzs.si/posavska_gzk/vsebina/O-regiji-Posavje/Predstavitve-regije-Posavje, 23. 5. 2020
- I Feel Slovenia. (2021). Evropske destinacije odličnosti. Pridobljeno iz <https://www.slovenia.info/sl/poslovne-strani/razvoj-in-inovativnost/eden>, 16. 4. 2021.
- Kam na izlet. (b. d.). *Grad Sevnica*. Pridobljeno iz <https://www.kamnaizlet.si/grad-sevnica/>, 15. 3. 2021.
- I FEEL SLOVENIA. (2020). I feel Slovenia. Pridobljeno iz <https://www.slovenia.info/sl>, 15. 6. 2021.
- LAS Posavje. (b. d.). *O LAS Posavje*. Pridobljeno iz <http://www.las-posavje.si/o-las-posavje.html>, 23. 12. 2019.
- LAS Posavje. (2008). Strategija lokalnega razvoja za Lokalno Akcijsko Skupino Posavje 2014 – 2020. Pridobljeno iz

- http://www.las-posavje.si/upload/editor/SPREMEMBA%20SLR_LAS%20Posavje_%C4%8Distopis-17.12.2018.pdf, 25. 12. 2019.
- Moja Slovenija na dlani. (2020). *Posavje, pokrajina ob reki Savi*. Pridobljeno iz <http://www.slovenijanadlani.si/posavje/>, 20. 5. 2020
- Občina Sevnica. (b. d.). Zgodovina in geografija. Pridobljeno iz <https://www.obcina-sevnica.si/sl/obcini/zgodovina-in-geografija/>, 4. 3. 2021
- Občina Sevnica. (2018). Strategija razvoja turizma v občini Sevnica za obdobje 2019 – 2024. Pridobljeno iz <https://www.obcina-sevnica.si/mma/strategija-razvoja-turizma-v-obcini-sevnica-2-del/2021010616124177/?m=1609946542>, 4. 3. 2021.
- Visit Sevnica. (b. d.). Zgodovina. Pridobljeno iz <https://www.visit-sevnica.com/si/zgodovina.html>, 15. 12. 2020.
- Občina Krško. (2020). Predstavitev občine. Pridobljeno iz <https://www.krsko.si/objave/175>, 23. 5. 2020.
- Občina Kozje. (2020). Grad Podsreda. Pridobljeno iz <https://www.kozje.si/objava/59811>, 21. 5. 2020.
- Fürst, I. (2013). Trapisti v Rajhenburgu. Pridobljeno iz <http://www.dlib.si/stream/URN:NBN:SI:DOC-6TUQTE3E/689c7927-240c-49ef-9370-6617c3b2e546/PDF>, 15. 5. 2020.
- Galerija Božidar Jakac. (b. d.). Javni zavod galerija Božidar Jakac. Pridobljeno iz <https://www.galerija-bj.si/splosne-informacije/o-galeriji>, 6. 11. 2020.
- Grad Rajhenburg. (b. d.). Pridobljeno iz <https://www.gradrajhenburg.si/>, 11. 12. 2020
- Grad Rajhenburg. (b. d. a). *Okrogel stolp*. Pridobljeno iz <https://www.gradrajhenburg.si/o-gradu/prostori/okrogel-stolp>, 16. 5. 2020.
- Grad Rajhenburg. (b. d. b). *Predgradje*. Pridobljeno iz <https://www.gradrajhenburg.si/o-gradu/prostori/predgradje>, 15. 5. 2020, 16. 5. 2020.
- Grad Rajhenburg. (b. d. c). Renesančna dvorana. Pridobljeno iz <https://www.gradrajhenburg.si/o-gradu/prostori/renesančna-dvorana>, 16. 5. 2020.
- Grad Rajhenburg. (b. d. d). Romanska kapela. Pridobljeno iz <https://www.gradrajhenburg.si/o-gradu/prostori/romanska-dvorana>, 16. 5. 2020.
- Grad Rajhenburg. (b. d. e). Gotska kapela. Pridobljeno iz <https://www.gradrajhenburg.si/o-gradu/prostori/gotska-kapela>, 16. 5. 2020.
- Grad Rajhenburg. (b. d. f). Vhodna veža in dvorišče. Pridobljeno iz <https://www.gradrajhenburg.si/o-gradu/prostori/vhodna-veza-in-dvorisce>, 16. 5. 2020
- Kozjanski Park. (2012). Grad Podsreda. Pridobljeno iz https://kozjanski-park.si/?page_id=309, 21. 5. 2020.
- Posavski muzej Brežice. (2020). O gradovih Posavja. Pridobljeno iz <https://www.pmb.si/o-gradovih-posavja>, 22. 5. 2020.
- Občina Kostanjevica na Krki. (2020). Predstavitev občine. Pridobljeno iz https://www.kostanjevica.si/?page_id=171, 3. 11. 2020.
- Operativni načrt trženja kulturnega turizma Slovenije 2018–2020 (ONKULT)*. (2020). ONKULT. Pridobljeno iz https://www.google.com/url?sa=t&rcct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=&cad=rja&uact=8&ved=2ahUKFwippu6HsvLpAhVki8MKHZH7BLQQFjABegQIAxAB&url=https%3A%2F%2Fwww.slovenia.info%2Fuploads%2Fdokumenti%2Fkultura_kot_dvoletna_tematika_2018-2020_.pdf&cusg=AOvVaw3U7EZx4TKivp, 15. 4. 2020
- MMC RTV SLO. (2015). *Kostanjevica na Krki*. Pridobljeno iz <https://www.rtv slo.si/kultura/razstave/kostanjevska-galerija-bozidar-jakac-je-med-najvecjimi-pri-nas/364123>, 7. 11. 2020.
- PMB. (b. d.). Aktualni dogodki in prireditve. Pridobljeno iz <https://www.pmb.si/aktualni-dogodki-in-prireditve>, 15. 4. 2021.

- Posavski muzej Brežice. (2019). Letno poročilo Posavskega muzeja Brežice. Pridobljeno iz https://www.pmb.si/images/ mojeSlike/files/3_1_PMB_LETNO_PORO%C4%8CULO_ZA_LETO_2019%2C_koncno.pdf, 16. 4. 2021.
- Posavje. (2019). Kultura in zgodovina Posavja. Pridobljena iz <https://posavje.com/kategorija/kultura-in-zgodovina-posavja/>, 24. 4. 2020.
- RRA Posavje. (2018). Posavska regija. Pridobljeno iz <https://www.rra-posavje.si/o-posavju.html>, 24. 5. 2020.
- RRA Posavje. (2017). Predstavitev makro destinacij. Pridobljeno iz <https://www.rra-posavje.si/pdf/dokumenti/Predstavitev-Model-makro-destinacij-12-10-2017.pdf>, 24. 4. 2020.
- Rra Posavje. (2019a). Gospodarstvo. Pridobljeno iz <https://www.rra-posavje.si/gospodarstvo.html>, 24. 4. 2020.
- Rra Posavje. (2019b). Turizem. Pridobljeno iz <https://www.rra-posavje.si/turizem.html>, 24. 4. 2020.
- RRA Posavje. (b. d.). *O turizmu*. Pridobljeno iz <https://www.rra-posavje.si/turizem.html>, 29. 12. 2019.
- Rožman, H. (b. d.). *Zgodovina*. Pridobljeno iz <https://www.gradrajhenburg.si/o-gradu/zgodovina>, 16. 5. 2020.
- Strategija trajnostne rasti slovenskega turizma 2017–2021. (2017). Pridobljeno iz https://www.slovenia.info/uploads/dokumenti/kljuni_dokumenti/strategija_turizem_koncno_9.10.2017.pdf, 14. 12. 2020
- SURS. (b. d.). Občina Sevnica. Pridobljeno iz <https://www.stat.si/obcine/sl/Municip/Index/149>, 5. 4. 2020.
- Stop rest experience. (b. d.). Sevnica. Pridobljeno iz <https://www.camperstop.si/properties/sevnica/>, 23. 05. 2020.
- Strategija razvoja Slovenije 2030. (2017). Pridobljeno iz https://www.gov.si/assets/vladne-sluzbe/SVRK/Strategija-razvoja-Slovenije-2030/Strategija_razvoja_Slovenije_2030.pdf, 14. 4. 2021.
- Strategija kulturne dediščine. (2020—2023). Pridobljeno iz https://www.gov.si/assets/ministrstva/MK/DEDISCINA/STRAT_KD_2019.pdf, 5. 4. 2021.
- UNWTO. (b. d.). *Tourism and Culture*. Pridobljeno iz <https://www.unwto.org/tourism-and-culture>, 10. 1. 2020.
- Strategija razvoja Slovenije. (2030). Pridobljeno iz https://www.gov.si/assets/vladne-sluzbe/SVRK/Strategija-razvoja-Slovenije-2030/Strategija_razvoja_Slovenije_2030.pdf, 3. 3. 2021.
- Širok, K. (2018). Strateški načrt Muzeja novejše zgodovine Slovenije 2018 – 2022. Pridobljeno iz <http://www.muzej-nz.si/si/files/default/o-muzeju/strategija.pdf>, 13. 5. 2020.
- Terme Čatež. (2016). Pridobljeno iz www.terme-catez.si/si/, 16. 4. 2021.
- Visit Podčetrtek. (2020). Kozjanski park. Pridobljeno iz <https://www.visitpodcetrtek.com/zanimivosti/kozjanski-park>, 24. 5. 2020.
- Visit Podčetrtek. (b. d.). Grad Podsreda. Pridobljeno iz <https://www.visitpodcetrtek.com/zanimivosti/grad-podsreda>, 22. 5. 2020.
- Veselinović, J. (2020). Statistični podatki o občini Sevnica. Pridobljeno iz <https://www.obcina-sevnica.si/mma/statisticni-podatki-obcine-sevnica-2020/2021011119262696/?m=1610389586>, 31. 8. 2020.
- Združenje zgodovinskih mest Slovenije. (2018). Kostanjevica na Krki. Pridobljeno iz <https://www.zgodovinska-mesta.si/mesta/kostanjevica-na-krki/>, 3. 11. 2020.
- Zavod KŠTM. (b. d.). Grad Sevnica. Pridobljeno iz <https://www.kstm.si/grad-sevnica.html>, 11. 12. 2020
- ZRC SAZU. (2020). Špelka Valentinčič. Pridobljeno iz https://uifs.zrc-sazu.si/sites/default/files/spelka_valenticic_1.pdf, 24. 4. 2020.
- Wikipedija, Grad Sevnica. (b. d.). Pridobljeno iz https://sl.wikipedia.org/wiki/Grad_Sevnica, 3. 3. 2021

PROJEKT GRADOVI POSAVJA

PRIHODNOST JE V DIGITALIZACIJI

KULTURNE DEDIŠČINE

TJAŠA ALEGRO IN VITA PETEK (UR.)

Univerza v Mariboru, Fakulteta za turizem, Brežice, Slovenija.

E-mail: tjasa.alegro@um.si, vita.petek@um.si

Povzetek Slovenija je bogata z raznoliko kulturno dediščino, ki je pomemben del turistične ponudbe naše države. Zavedati se je potrebno varstva kulturne dediščine in njenega ohranjanja za naslednje generacije. To lahko uspešno storimo tudi z njeno digitalizacijo, ki omogoči ohranjanje le te ter, da postane dostopna tudi izven meja Slovenije. Študenti Fakultete za turizem, Univerze v Mariboru, so v okviru predmeta Slovenska kulturna dediščina pripravili znanstveno monografijo. Na podlagi projekta Gradovi Posavja so snovali inovativne turistične produkte teh gradov s pomočjo digitalizacije. Študentje so po analizi dobrih praks nadgradili trenutno turistično ponudbo obravnavanih gradov.

Ključne besede

gradovi,
Posvaje,
kulturna
dediščina,
digitalizacija,
turizem

THE PROJECT CASTLES OF POSAVJE: THE FUTURE IS IN DIGITIZATION OF CULTURAL HERITAGA

TJAŠA ALEGRO IN VITA PETEK (EDS.)

University of Maribor, Faculty of Tourism, Brežice, Slovenia

E-mail: tjasa.alegro@um.si, vita.petek@um.si

Abstract Slovenia is rich in diverse cultural heritage, which is an important part of our country's tourist offer. It is necessary to be aware of the protection of cultural heritage and its preservation for future generations. We can also do this successfully with its digitization, which enables its preservation and makes it accessible beyond the borders of Slovenia. Students of the Faculty of Tourism, University of Maribor, prepared a scientific monography within the course Slovenian Cultural Heritage, on the basis of the project Castles of Posavje. Innovative tourist products for this castles were designed. After analyzing good practices, the students upgraded the current tourist offer of the castles.

Keywords:

castles,
Posavje,
cultural
heritage,
digitalization,
tourism.

Univerza v Mariboru

Fakulteta za turizem

